Acayip bir başlangıç

Monika Maron

•• Roman

Zehra Aksu Yılmazer'in
Türkçesiyle

alef

Monika Maron

1941'de Berlin'de doğdu. Doğu Almanya'da büyüdü. Tiyatro ve sanat tarihi eğitimi gördü. Gazetecilik yaptı. 1981'de yayımlanan ilk romanı *Flugasche* büyük başarı kazandı. 1988'de Federal Almanya'ya göç etti. Berlin'de yaşıyor. 1990'da Grimm Kardeşler Ödülü, 1992'de Kleist Ödülü, 2003'te Friedrich Hölderlin Ödülü, 2009'da Alman Ulusal Ödülü, 2011'de Lessing Ödülünü aldı. Kitapları Danca, Felemenkçe, Fince, Fransızca, İtalyanca, Korece, İspanyolca ve İsveççeye çevrildi. Türkiye'de 2010 yılında yayımlanan romanı *Animal Triste* ile kısa sürede romanseverlerin ilgi odağı oldu.

Zehra Aksu Yılmazer

Giresun'da doğdu, ortaokul ve liseyi Almanya'da okudu, Ankara Hacettepe Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümünden mezun oldu. Almancadan Türkçeye otuzdan fazla kitap çevirdi. Bazıları şunlardır: Horst Blanck, *Antikçağda Kitap*; Robert Musil, *Üç Kadın*; Stefan Zweig, *Macellan*; Hermann Hesse, *Doğu Yolculuğu*; Carl Gustav Jung, *Dört Arketip*; Erik Hornung, *Mısır Tarihi*; Gisela Bock, *Avrupa Tarihinde Kadınlar*; Leo Perutz, *Da Vinci'nin Yahuda'sı*; Uwe Timm, *Sıcak Yaz*.

KURGU KİTAPLIĞI DİZİSİ 32

Acayip Bir Başlangıç

Monika Maron

Almanca aslından çeviren: Zehra Aksu Yılmazer

Roman

Yayım tarihi: 2013

ISBN 978-9944-494-75-5

Yayıncılık sertifika no: 24965

© S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main, 2002

Eserin telif hakları uluslararası yasalarca korunmaktadır. İzinsiz çoğaltılamaz.

Copyright hakları Onk Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Çeviri hakları © Fischer Vakfı, Hamburg

© Alef Yayınevi, İstanbul, 2012

Orijinal adı: *Endmoränen*

Yayına hazırlayan: Sinan Kılıç

Kapak tasarımı: Sinan Kılıç

Kapak resmi: Banu Birecikligil, *Animal Triste*,

tüyb, 155 x 200 cm, 2010

Alef Yayınevi

Cemal Nadir Sokak Büyük Milas Han no: 24/181

Cağaloğlu/ İSTANBUL

tlf. (212) 245 56 27 • info@alefyayinevi.com

MONIKA MARON

Acayip Bir Başlangıç

•• Roman

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
Zehra Aksu Yılmazer

alef yayınevi

Bu kitap Çağdaş Alman Edebiyatı Dizisi ADIMLAR/SCHRITTE Projesi çerçevesinde, S. Fischer Vakfı (Berlin), Ernst Reuter Girişimi ve Pro Helvetia desteğiyle Sezer Duru (İstanbul) ve Egon Ammann (Berlin) editörlüğünde yayımlanmıştır.

Baskı: Mutlu Basım Yayın
Güven Sanayi Sitesi C Blok No: 256 Topkapı/İstanbul
tlf. (212) 577 72 08
Matbaa sertifika no: 18569

Acayip Bir Başlangıç

Sonbahar geldiği zaman rahatladığımı ilk kez üç yıl önce fark ettim. Belki ondan önceki yıl, hatta daha evvelki yıl da öyleydi de, bir şeylerin değiştiğinin, esasında benim yavaş yavaş, belli belirsiz değiştiğimin bilincine varamamıştım; yoksa ne zaman başladığını bilemediğim bu değişimi ancak tamamen gerçekleştikten sonra fark etmezdim. Ama yazla vedalaşmayı bariz bir kayıp, tahammül edilemez bir şey, hatta sancı gibi algıladığım dönemin üstünden üç yıldan fazla bir zaman geçtiğini çok iyi biliyorum. Hatırlıyorum da, sonraları beni yazdan neredeyse soğutan o nahoş duyguya henüz hiç kapılmadığım son yaz, Basekow'da geçirdiğimiz ilk yazdı. Onun da üstünden on üç yıl geçti. Irene de o yaz öldü. Irene ölmeden önce beni, bir tek beni son bir kez daha görmek istemiş; ama ailesi bana ulaşamamıştı. Bu iki olay, Irene'nin ölümü ile kır evini satın almamız, üst üste gelmeseydi, benim için Irene, ardında hoş bir anı bırakarak hayattan yavaş yavaş silinip giden, eğer zamanından önce ölmüşse, geride kalan kişide hakiki bir üzüntü yaratan, ama ölüm bir kazayla değil de, hastalıkla gelmişse, yaşıt bir ölü olmasıyla ürküntü de uyandıran o okul arkadaşlarından biri olarak kalırdı. Oysa Irene evin ve Basekow'daki geçirdiğim ilk yazın tarihine sonsuza dek kazındı; sonradan düşündüğümde o yaz, artık son demlerinde olduğum gençliğimin de son yazıydı.

Ölümünden önceki yıllarda Irene'yi yılda en fazla iki üç kez, o da tesadüfen karşılaştığımızda görüyordum; en son sıcak bir yaz akşamı belediyenin oradaki kitapçıda karşılaşmıştık. Birlikte bana gidip balkonda şarap içmiştik. Irene'yle okuldan arkadaştık; aynı ilkokula ve liseye gitmiştik. Üniversitede Irene Slav dilleri ve edebiyatı okumuştu, bense Alman dili ve edebiyatı... Bazen filozofların konferanslarında karşılaşırdık. İlkokuldayken iyi arkadaştık. Sonrasında da hep sevdik birbirimizi ama pek görüşemiyorduk. Irene, Ida Teyzemin tabiriyle, kamburdu. Sopa gibi inceydi bacakları, upuzun ayaklarında ortopedik ayakkabılar vardı, kıllı kolları neredeyse dizlerine kadar uzanıyordu, çünkü Irene'nin kürek kemikleri arasındaki omurgası eğriydi ve bedeninin üst kısmı on, on iki santim kısa kalmıştı. Sonraları bütün akrabaları aralarında para toplamışlardı da Irene Batı Berlin'deki Oskar Helene Kliniğinde ameliyat olmuştu. Omurga düzleştirilmişti ama büyümesi imkânsızdı artık. Deri ve çelik korsasından da kurtulamamıştı Irene.

Son görüştüğümüzde ikimiz de kırkımıza yaklaşıyorduk ve Irene hâlâ annesiyle birlikte oturuyordu. Hangi konuda sohbet ettiğimizi hatırlamıyorum artık. Ama birkaç yıl önceki bir akşamdan sonra, sanki çocukluğumuzdan beri sırlarımızı ve hayatımızı paylaşmaktan hiç vazgeçmemişiz gibi, samimi, neredeyse mahrem bir havada konuştuk birbirimizle.

O akşamüzeri Irene'yle yolda tesadüfen karşılaşmış, sonra da onu eve davet etmiş olmalıyım; randevulaşmazdık çünkü. Avluya bakan pencerenin önündeki koltuklara oturmuştuk; iyice alçalan güneş, odayı ateşin yansımasını andıran pembe bir ışığa boğmuştu. Bedeni ve kafayı rahatlatarak insana keyifli bir duygu veren sıcak şarap içiyorduk. Irene annesi hakkında konuşuyordu; dul kaldıktan sonra endişe ve kontrol sistemini bekâr kızı üzerinde uygulayan annesi, kızı minnettarlığını sü-

rekli yanında bulunarak göstermediğinde, evliliğinden kalma alışkanlıkla şikâyete başlıyordu. Irene'nin kırk yaşına geldiği halde neden hâlâ annesiyle birlikte yaşadığı sorusu, hiç sormamışsam da, hep aramızda duruyordu; yanıtı da öyle. Irene'nin daima hafif iltihaplı gözkapaklarındaki ince uzun kirpikli, iri pörtlek gözleri alacakaranlıkta renksiz renksiz parlıyordu. Hareket ettiğinde, çocukluğundan beri üstüne yapışıp kalmış kekremsi, hastalığı anımsatan bir koku yayıyordu etrafa.

Nasıl gidiyor hayat? diye sormuştum, demek istediğim, bedeninle nasıl gidiyor hayat?

Bu soruyu sorabileceğimi hiç düşünmezdim, oysa bunu, tam da bunu sormamanın adil olmadığını hep hissetmiştim. Irene'nin ne kadar yumuşak ve sevimli biri olduğunu görüp de deforme bedenini, kemikli omuzlarını, kısa, ince bir boynun üzerinde yükselen iri kafasını, bacakların doğrudan bedenin üst kısmından çıktığı izlenimini uyandıran, kalça kemiklerine binmiş devasa göğüs kafesini unutabilmiş bir erkek olmuş muydu hiç?

Irene bir an gözlerimin içine bakmıştı, o kadar keskin bir bakıştı ki bu, içimi okuduğu duygusuna kapıldığımı bugün bile hatırlıyorum. O zamanlar bu cesur bakışın sessiz bir isyanı ifade ettiğini sanmış, söylenmemesi gereken bir şeyi söyleyerek sınırı aşmış olduğumdan korkmuştum.

Kolay değil, demişti Irene, zor, ama idare ediyorum. Ne de olsa, bir kaza sonucu aniden düşmemişti bu duruma; bu bedenle birlikte büyümüş, insan doğasının erkeklere ve kadınlara bahşettiği mutluluktan dışlandığını çabucak kavramıştı. Irene bizlerden farklı bir hayata hazırlanması gerektiğini lisedeyken, bizler birbirimize ilk öpüşmeleri ve randevuları anlatırken, bunları asla yaşayamayacağını varsayarak onu kale bile almadığımız zamanlar anlamıştı. Kendinde özel bir yetenek görmüyordu; onu diğerlerinden farklı kılan bir eğilimi de yok-

tu, ortalama bir zekâya sahipti, yapabileceği en iyi şey, deha eksikliğini çok çalışarak telafi edebileceği ve ortalamanın üstünde bir performans gösterebileceği bir mesleğe yönelmekti. Filolojide karar kılmış, eğitimini seyahatlerle ve deneyimlerle zenginleştirebilmek için Slav dilleri ve edebiyatını seçmişti, çünkü devlet sadece Slav dillerinin konuşulduğu ülkelere seyahat yasağı koymamıştı.

Irene cansız bir sesle konuşuyordu, sanki bütün bu cümleleri daha önce yazmıştı da şimdi sadece tekrar ediyordu. Dudaklarında hem affeden hem de af dileyen, tebessümü andıran bir ifade vardı, gözlerindeki mahcup pırıltı teskin eder gibiydi; o kadar da kötü değil, demek istiyordu herhalde ya da: hayat böyle işte, n'aparsın. Bir kez, ama sadece bir kez, diye anlatmıştı Irene, on yedi ya da on sekiz yaşındayken, çırılçıplak soyunup aynanın önüne geçmişti ve ikinci bir aynayla her yanını uzun uzun incelemişti. Ondan sonra çıplaklığına bir daha tahammül edememişti. Asla duş almıyordu, mum gibi solgun teninin altında, tıpkı bir röntgen filmi gibi ölümü yansıtan çarpık uzuvlarını görmemek için bir köpük yığınının altında küvette yıkanıyordu. Çıplak vücudunu görmekten deli gibi korkuyordu, kimse, kendisi bile görmezse bedeni ortadan kalkabilirmiş gibi akşamları ve sabahları hızla soyunup giyiniyordu.

Hava kararmak üzereydi, çatıların üzerindeki güneşin sadece en dış kenarı alev alevdi. Mumları yakmıştım. Irene'nin dudağının üstünde minicik ter damlaları parlıyordu. Döpiyes ceketinin önünü açmıştı; genç kızlarınkini andıran küçük memeleri ince kazağının altından belli oluyordu. Üniversiteden beri Irene'yi hep aynı tarzda, dikkat çekmeyen, sadece kumaşın cinsi, yaka biçimi ve rengi farklı, bejden açık yeşile uzanan renklerle sınırlı takımlar içinde görmüştüm. Irene'nin küçük, dişi memelerinin görünüşü şaşırtmıştı beni. Bu bedenle nasıl

yaşadığını patavatsızca sorarken bile cinselliği aklıma gelmemiş, daha ziyade gündelik hayatla, kendini güvende hissetmekle ya da sadece istenmekle ilgili soyut bir şeyler düşünmüştüm.

Hiç *öyle* bir şey oldu mu, diye sormuş, sorduğum şeyi dillendirmek istemediğimi gözlerim, ellerim ve sesimle ima etmiştim.

Hayır, demişti Irene, hiç olmadı, olmasını da istemezdim herhalde, ama kim bilir. Hayır, bu haldeyken istemezdim sanırım. Eskiden olsa benim gibi biri belki bir manastıra girerdi. Benim manastırım Çek dili ve edebiyatı, kendimi güvende hissettiğim tek yer orası. Geçen hafta enstitüde bir kutlama vardı, herkes dans etti, ben de; her erkek bir kere de benimle dans etti.

Çocukluğumuzdaki bazı sahneleri saymazsak, benim Irene'yle ilgili en net anım o akşam. Son kez karşılaştığımızda, göğsünde kist çıktığını, kistin ertesi gün alınacağını anlatmıştı; son iki yılda çıkan üçüncü ya da dördüncü kistti bu; anlattıklarını silmek istermiş gibi boş ver gibilerden sinirli bir el hareketi yapmış, can sıkıcı ama zararsız, demişti. Kapıdan çıkmak üzereydi.

Bendeki son imgesi, gözümle gördüğüm son hali buydu. Bir yıl sonra, yeni bir daireye taşındığım sıralarda, tramvayda Irene'nin kız kardeşiyle karşılaştım. Kız kardeşi daha da şişmanlamıştı, boynunda siyah bir kadife kurdeleye asılı fildişi bir gül vardı. Adını hatırlamaya çalıştım ama aklıma gelen tek şey, Irene'yi uzun zamandan beri görmediğim oldu.

Başka ne soracağımı da bilmediğimden, ablan nasıl? diye sordum.

Tramvay virajı alırken, Irene'nin kız kardeşiyle ben birbirimize doğru savrulduk, öfkeli bakışı beni teğet geçti ama sesinde birikmiş bir öfke titreşiyordu: Haberin yok mu, diye tısladı, Irene öldü.

Kisti geldi aklıma ama Irene'nin göğsündeki kist benim suçum muydu? Kadın bana neden bağırıyordu? Bağırmıyordu aslında, kimse dönüp bize bakmamıştı ama ben bağırdığını duyuyordum, çünkü içinden bağırmak geldiği her halinden belliydi.

İlle de seni görmek istiyordu, diye bağırdı, sadece seni; seni aradık ama taşınmıştın, kimse nereye taşındığını bilmiyordu. Batıya iltica ettiğini düşündük. Polise bile gittik ama onlar da bir şey bilmiyorlardı. Seni, sadece seni görmek istemişti.

Adres değişikliğini henüz bildirmedim, sadece birkaç sokak ötede oturuyorum. Komşular söylerdi size.

Seni bulamadık. Mütemadiyen seni görmek istediğini söylüyordu; Johanna nerede, bulun Johanna'yı.

Neden komşulara sormadınız?

Kimse bir şey bilmiyordu. Ona senin batıda olduğunu söyledik. En iyi arkadaşı sendin.

Katili sensin, der gibiydi. Sonra Irene'nin son halini anlatarak imgesini beynime ebediyen kazıdı: Bir deri bir kemik, kafası dazlak, pörsümüş dudaklar arasında kocaman dişler, yuvalarından fırlamış gözler, matlaşmış gözbebekleri. Bir bakıcı onu bir çamaşır yığını gibi kucağına alıyor ve merdivenlerden aşağı son kez indirip ambulansa taşıyor.

Hayatımda kaç ağır hasta, yarı ölü, AİDS ya da kanserden ölen insan resmi gördüğümü hatırlamıyorum; kafamda birleşip bizim faniliğimizin, benim faniliğimin kehanetine, metaforuna dönüşen yüzlerce, binlerce kişi. Irene'nin son imgesini bir türlü unutamamamın nedeni, onun o acıklı ölümü değildi. Kafamda bu ölümle ilgili hazır bir imge vardı zaten ve Irene'nin ızdırabını bu imgeyle birleştirebilirdim. Onu özlemezdim de; neredeyse bir yıldır karşılaşmadığımızı fark etmemiştim bile. Ta ki, boynuna fildişi bir gül takmış, bana neredeyse yabancı bir kadın, Irene'nin en iyi arkadaşı olduğumu yüzüme haykırana kadar.

Irene'nin ölüm sonrası kucaklamasını geri çevirecek kadar kalpsiz olup olmadığımı hatırlamıyorum artık. Neden, neden onun en iyi arkadaşı bendim ki, diye sormuş ya da kendimi suçlu hissettiğim için bundan haberim olmadığını söylemiş olabilirim ama bu da onu reddettiğim, daha fenası, Irene'nin az önce öğrendiğim sevgisine ihanet ettiğim anlamına gelirdi, zira Irene en iyi arkadaşı olduğumu söylerken, gizliden gizliye, hiçbir şey beklemeden, belli etmeden arkadaşım olduğunu kastediyordu herhalde.

Kız kardeşinin bana açılması hakkında ne düşünürsem düşüneyim, ister Irene'nin sevgisini haklı gösterecek bir neden bulayım, ister kendimi bu yüzden baskı altında hissedeyim, son kertede geriye ancak suçluluk olarak tanımlanabilecek bir duygu kalıyordu. Irene'ye bir vaatte bulunmamış, ondan bir şey ödünç almamışsam da, ona karşı borçlu ve suçluydum işte; bu benim kabahatim değildi, sorumlusu da ben değildim ama Irene öldüğü için bu suçu üstümden atamıyordum.

Birkaç hafta boyunca her gün Irene'yi düşündüm. Sokakta ufak tefek bir kadına rastlamam, açık yeşil bir döpiyes giymiş birini görmem, tramvaya binmem ya da belediye binasının oradaki kitapçının önünden geçmem yetiyordu Irene'yi düşünmem ve midemde aniden korkunç bir kasılma hissetmem için. Bir sabah onu yatağımda buldum. Yastığın çukurunda yatan, mat saçları tıraşlı, yer yer kelleşmiş başı, bir hayvanınkini andıran boğuk bir iniltinin ritmiyle hafif hafif sallanıyordu. Başın bir gölge, iniltinin elektrikli bir aletin uzaktan gelen sesi olduğunu anlamam birkaç saniye sürdü.

En ufak bir çaba göstermediğim halde, Irene'nin hayatında bu kadar önemli bir rol oynamam aynı zamanda gururumu da okşamasaydı, Irene'nin ruhu, vicdanımı böyle ürkütücü bir biçimde ele geçiremezdi belki de. Irene'nin tanıdığı bütün insanlar arasında en çok bana değer vermesi, onun bende neyi

sevilesi, hatta hayran olunası bulduğunu düşünmeye itiyordu beni ve bir süreliğine kendimle barışmayı bile beceriyordum. Ama kendini beğenmişliğin sıcak ışığında suçum daha da ağırlaşıyor, hatam kendime de ihanet ettiğimi gösteriyordu, çünkü Irene'nin düşündüğü gibi biri olmadığımı kanıtlıyordu. Irene ile benim aramdaki gevşek, esasında yüzeysel ilişkiye kıyasla vicdan azabımın derinliğini bizzat ben de abartılı bulsam da, o dönemde Irene'nin hayaletinin her sigara dumanında ya da her kumaş deseninde karşıma çıkabilmesini bugün ancak böyle açıklayabiliyorum.

O zamanlar Achim'e Irene'nin ölümünden söz edip etmediğimi hatırlamıyorum. Belki seyahatteydi Achim ya da o sıralarda birbirimizle pek konuşmuyorduk veya bu konuyu konuşmuştuk da hoşuma gitmeyen bir şeyler söylemişti. Belki de daha o zaman içimi okumuş, Irene'den ziyade elimden kaçırdığım kutsallığın yasını tuttuğumu söylemişti; her neyse, Irene'yi kafaya taktığım o dönemde sessiz sedasız bir figüran rolünde bile değil Achim, o dönemde ben de Irene gibi yalnız başıma yaşamışım sanki. Laura o kadar küçüktü ki, bunları onunla paylaşamazdım. Irene'yi bir kez bize geldiği zaman gördüğünde, dokuz ya da on yaşındaydı Laura. Irene'ye çekinmeden, merakla bakarken bana iyice sokulmuş, Irene ona bir şey sorduğunda ağzını açmamıştı; yanımızdan uzaklaşması için bir mazeret sunmam onu rahatlatmış gibiydi. Bunu çok iyi hatırlıyorum, çünkü kızımın konuğumuzun talihsiz görünüşü karşısında şaşkınlığını belli etmesi beni mahcup etmişti, oysa Irene Laura'nın aslında konuşkan, doğuştan nazik bir çocuk olduğunu bilemezdi...

Irene'nin öldüğünü öğrendiğimde sonbahardı ve Basekow'da geçirdiğim ilk yaz geride kalmıştı; evvelki yıl orada satın aldığımız ev, çatısı yamalı, döşemeleri ürkütücü bir biçimde yaylanan bir yarı harabeydi. Odaların köşelerindeki şömineler moloz yığını halindeydi, tavan arasındaki tütsü odasında, keçeleşmiş pis bir atkuyruğu asılıydı; sanki biri acil bir durum için önlem almış gibi, ustaca düğümlenmiş kalın bir ip sarkıyordu kirişlerin birinden. Evin son kiracıları, üç yıl önce komşu köye, bir akrabadan miras kalan, daha küçük ama kendilerinin olan bir eve taşınmışlardı; ne de olsa Basekow'daki ev belediyenindi, orada sadece kiracıydılar. Çukurlarla dolu, yağmurdan sonra ancak kenarından yürümeye müsait bir toprak yoldan girilen ve tarlalara kadar uzanan bir traktör yolundan çıkılan otuz altı nüfuslu Basekow'daki eve yeni kiracı bulunamamıştı.

Bir iki dakika içinde karar vermiştik evi satın almaya. O gün Achim'in üniversiteden bir arkadaşının satın alıp tadilattan geçirdiği eski ormancı evini görmeye gitmiştik ve bu tür mülk sahipleri konuklarından övgü bekledikleri için evi, mobilyaları, bahçeyi ve manzarayı bol bol övmüştük. Ev sahibi coşkulu övgülerimizden, gizliden gizliye bizim de böyle bir sığınağa sahip olmayı arzuladığımızı çıkarmıştı herhalde ya da arkadaşlık edebileceği komşuları olsun istiyordu; her neyse, bizi arabasıyla Basekow'a götürmüştü; etrafı biçilmiş

tarlalarla çevrili, inanılmaz bir sonbahar ışığına bulanmış evi gördüğümüzde, bizim gibi aklı başında, tamirden tadilattan hiç anlamayan insanları harap durumdaki bu küçük evi satın almaktan vazgeçirecek bütün tereddütler bir anda silinmişti. Basekow'da topu topu on dört ev vardı; tepeye tırmandıktan sonra sağa kıvrılan toprak yol boyunca sıralanan bu evlerin tamamı birden yolun hiçbir noktasından görülemediğinden, burası gerçek bir köyden ziyade, birkaç evin tesadüfen oluşturduğu bir küme izlenimi veriyordu ve etrafında yumuşak tepeler halinde uzayıp giden morenler gibi bu dünyaya ait değil de, zamandan artakalmış, geride bırakılmış gibiydi. Ve her şey o muhteşem ışıkla kaplıydı; daha sonra, bütün hayatımız değiştiğinde ve artık biz de Toscana'ya gidebildiğimizde, Basekow'da Toscana'daki gibi bir ışık olduğunu söyleyecektik.

Basekow'un bağlı olduğu merkez köyün muhtarını, arkadaşımızın dediği gibi, pazar günleri üçle beş arasında iskambil oynadığı köy kahvesinde bulmuştuk. Muhtar eve üç bin beş yüz mark istiyordu. Achim pazarlık etmeye kalkışınca, bir renkli televizyon bile altı bin marka satılıyor, demişti muhtar, hem evin bodrumu bile var.

Köy yolunda el sıkışıp anlaşmıştık. El sıkışmanın bizim buralarda hâlâ bir değeri vardır, demişti muhtar ve kendimizi, daha o sabah aklımızdan bile geçirmediğimiz bir konumda buluvermiştik: Küçük bir tatil evinin sahibi olmuştuk. Aile saadetinin bu küçük mücevherleriyle dalga geçerken, bundan sonra kendimizle de alay etmekten başka çaremiz kalmamıştı, zaten diğer ev sahiplerinden tek farkımız, her şeyi aklımıza estiği gibi halletmeyi tercih etmemizdi. Evde yaptığımız çeşitli tadilatların fotoğraflarını kimse bize sormadan da gösteriyor, her tanıdığımıza, bir küvet ya da klozet, hatta yer karoları almamıza yardımcı olup olamayacağını soruyor, pazar günlerine denk gelen arkadaş davetlerine gitmiyorduk. Bir anda ken-

di alaylarımızın nesnesi durumuna düşmemiz, dünya dışı bu yeri fethetmenin mutluluğunu bozmadığı gibi, kafa yapımızdaki bu ani değişimi kendi gözümüzde meşrulaştırıyordu da.

Bir miktar paramız olsa çok işimize yarardı; ama o yaz hiç iş almadım ve Laura'yla birlikte yazı geçirmek üzere Basekow'a gittim. Hemen her gün arabaya atlayıp köyleri dolaşıyor, kiminde bir çuval kireç, kiminde bir çuval çimento buluyorduk. Savaştan sonra şehirde duvarcılık yapmış olan köy postacısı akşamları ve hafta sonları evimizin duvarlarını sıvadı, komşumuz bir yerlerden küçük bir kepçe bulup lağım çukurunu kazdı. Komşunun marangoz kuzeni de evin kapısını yapınca, o zamana kadar sadece zincirle iyi kötü kapatabildiğimiz kapıyı geceleri nihayet kilitleyebildik. Ekinler biçildikten sonra, kooperatifin neredeyse eve dayanan tarlasının bir kısmını bahçe yapmak için çitlerle çevirdik. İhtiyacınız kadarını alın, demişti traktör sürücüleri, nasılsa burada yeterince tarla var.

Bütün yazı sağdan soldan inşaat malzemesi tedarik etmekle geçirdim. O zamana kadar varlıklarından bile haberdar olmadığım sözcükler söylemek çok hoşuma gidiyordu: Badana kireci, sönmemiş kireç, kuyu halkaları, geçmeli yer döşemeleri... Bütün alışkanlıklarımın dışına çıkarak yaşamanın tadını çıkarıyordum. Evin hemen önündeki birkaç bitki dışında yemyeşil yaban otlarıyla kaplı bir tarladan ibaret olan bahçede sabahları gecelikle dolaşıyordum. Duş almak yerine, gölde yıkanıyorduk. Her gün, kirece ve kuma bulanmış kısa pantolonumu giyiyor, sadece gömlek değiştiriyordum. Basekow'un tek telefonuna sahip komşunun özel hattı aynı zamanda kamusal telefon kulübesi olarak hizmet veriyordu. Adam her fırtınadan, borandan sonra komşu köye giden yol boyunca ilerleyerek telefon kablosunu ağaçların dallarından kurtarmak zorundaydı. Fırtına çıkınca açık kapının önünde bir tabureye oturuyor, uzaklarda homurdandıktan sonra gümbürdeyerek

tarlalara çakan şimşekleri, toprağa patır patır yağan yağmuru seyrediyordum. Gökle yer arasında kapkara bir boşluktan başka bir şey yoktu, ne ev, ne ağaç, ne de çalı.

Şehir çocuğuydum ben, doğayla ilişkimin doğadan faydalanmakla sınırlı olduğunun farkında bile değildim. Hiç düşünmemiştim bunun üzerinde. Basekow'da ekinleri muazzam dalgalarla kırbaçlayan fırtınaları, boranları seyrederken bile, öncelikle derin bir haz alıyordum; çünkü bu güç insan gücü değildi; çünkü hiçbir yasaya, hiçbir hükümete boyun eğmiyordu; çünkü çok daha yüce, hayatımızın gülünçlüğünün dışında kalabilmiş bir bağlamın teminatıydı. Bu akıl ermez, uçsuz bucaksız dünyanın bir mahluku olduğum düşüncesi, insanların aptal iktidarının aynı şekilde aptal yasalarına tabi olduğum gerçeği karşısında tartışılmaz haklarla donatıyordu beni. Bunu o zamanlar da böyle ifade edip etmediğimi bilmiyorum ama Basekow'da geçirdiğim ilk yaz hissettiğim rahatlamayı ve net bir düşünceden kaynaklanmayan farkındalığı hatırlıyorum. Laura'nın o zamanlar çektiği bir fotoğrafta, evimizin önündeki yolda kireç lekeli giysilerle yalınayak duruyorum. Sanki birini selamlamak ya da yakalamak ister gibi açmışım kollarımı. Saçlarım ıslak tutamlar halinde yüzüme dökülüyor. Laura daha sonra bu fotoğrafı yazı masasının üstüne asmıştı. Bu fotoğrafta genç kız gibi göründüğün için, demişti. Evden ayrılıp giderken fotoğrafı yanına almadı. Fotoğrafımla bir benzerliğim kalmamıştı herhalde.

Eylülde okullar açılıyordu, biz de yine Berlin'e döndük. Bütün ayakkabılarım ayağıma dar geliyordu, sürekli yalınayak yürümekten ayaklarım genişlemişti. Sonbaharda Basekow'a sadece hafta sonları gider olduk. Achim'in bahçeye diktiği ağaçlar, ormanın kıyısındaki büyük ağaçların gölgesinden kurtardığımız, güdük kalmış kayın ağaçları ve karaçamlardı. Yaprakları dökülmüş, toprak rengi geniş araziden zar zor

ayırt edilen fidanlara bakıp, boylarının evimizin çatısına ne zaman ulaşacağını hesap ederken, ağaçların istediğimiz boya gelmesinden çok daha yakın olduğunu düşündüğüm ölümüm aklıma gelivermişti. Ağaçlar kocaman oldu şimdi, o kadar büyüyüp geliştiler ki, dalları birbirine karışmış durumda; Achim ağaçların arasındaki mesafenin çok az olduğunu daha o zaman da gördüğünü; ama benim her zamanki sabırsızlığımla böyle yan yana dikilmelerinde ısrar ettiğimi söylüyor.

Son yıllarda Irene'yi pek düşünmedim; tesadüfen evinin önünden geçerken, ölümünün ilk yılında beni taciz edip duran vicdan azabına kapılmaksızın hafifçe iç geçirmişimdir, o kadar. Suçumu biliyordum; ama artık hissetmiyordum. Ancak iki üç hafta önce, yazın bitmesiyle birlikte Achim'le Laura gidince ve konuklar da gelmez olunca, Irene usulca düşüncelerime sızdı yine. Belki, Toscana güneşine bulanmış bu sonbahar bana Basekow'daki ilk yılımızı hatırlatıyordu. Belki de, sabahları nedenini sorgulamadan çıplaklığımı yine giysilerle örtebilmenin, çiğ gün ışığında tenimde görülen yaşlılık gravürünü kendimin ya da bir başkasının tesadüfen de olsa keşfedemeyecek olmasının rahatlığı... Her şeyden önce de, tekrar şehre dönmeyi canımın hiç istememesi... Şehirde; sabahları hem gideceğim yere uygun, hem bana yakışan bir giyside karar kılmak, makyaj yapmak için aynaya bakmak, saçımın dip boyasının geldiğini, saçlara, tene ve ete karşı verilen bu anlamsız mücadeleden bıktığımı görmek zorunda kalacaktım. Duş almıyordum artık; Irene gibi bir köpük yorganının altında küvette yıkanıyordum. Akşamları ve sabahları çıplaklığımın kaçınılmaz anlarından nefret ediyordum. Erkekler bakışlarıyla beni nötralize ettiklerinde hissettiğim duyguya çoktandır aşinaydım; en az altı yedi yıldan beri dans etmemiştim.

Elli ile ben bundan yirmi yıl önce bir gece sabaha kadar eğlendikten sonra, güzel bir yaz sabahının ilk ışıklarında, postlarında

bit arayan maymunlar gibi birbirimizin saçını incelemiş, saçımızda beyaz tel olup olmadığına bakmıştık. Elli bir anda irkilip, ya Johannacığım, hakikaten bir iki tane var, diye fısıldadığında, yaşlılığın bizi çirkinleştirmesini, çaresizleştirmesini, gülünçleştirmesini beklemeden harekete geçmeye ve henüz gücümüz kuvvetimiz yerindeyken en avantajlı tarafından faydalanmaya karar vermiştik. Esasında yaşlılığın tek cazip yanı, yaşlı insanların, sağlıklı ve aklı başındaysalar eğer, tamamen bağımsız olmalarıydı. Yaşlılar devamlı gelecek kaygısı duymak zorunda değillerdir; pek bir gelecekleri kalmamıştır. Her şeyden önce, demişti Elli, yaşlılar, özellikle de yaşlı kadınlar, kırılgan görünüşlerinin ardına saklanarak, çoğu kimsenin maalesef haklı olarak onlardan beklemediği acayip yaramazlıklar ve yasak şeyler yapabilirler. Esasında, yaşlılığımızın hayrını görmek istiyorsak, pek yakında, hatta en iyisi hemen şimdi havaya girelim, demişti Elli. Saçlarımızı boyayla kırlaştıralım, yüzümüze makyajla kırışıklıklar yapmayı, tenimizi pörsük göstermeyi öğrenelim, beyaz pike ya da büzgü yakalı siyah ya da puanlı elbiseler alalım.

Ve de bağcıklı potinler, demiştim.

Evet, bağcıklı potinler, demişti Elli ve de baston. Baston ve koltuk değnekleri önemli. Mesela bastonların içine çatapat düzeneği koydurtabilir, 1 Mayıs gösterilerinde tribünün tam önünde patlatabiliriz.

Bastonun ucuna bir çivi de çakabilir, çiviyi metroda sinir olduğumuz insanlara batırabiliriz, demiştim, ya da geceleri evlerin duvarlarına sloganlar, "Herkese seyahat ve düşünce özgürlüğü!" gibi şeyler yazıp kaçabiliriz.

Böyle zıpırlıklar için yaşlanmaya değmez, demişti Elli.

Ama aklımıza gelen, gerçekleştirmeye değer tüm eylemler—Hamburg'a giden otobanda oturma eylemi; millet meclisindeki ziyaretçi balkonundan edepsizce laf atmalar; parklarda, havuzlarda, trenlerde, müzelerde, okullarda ve kreş-

lerde bölücülük dersi vermek—derhal bir psikiyatri kliniğine kapatılmamıza yol açardı ya da zaten hiç olmayacak işlerdi; çünkü mesela millet meclisinde ziyaretçi balkonu yoktu. Batı Avrupa'nın önemli diplomatlarından birini kaçırarak Duvar'ın yirmi dört saatliğine açılmasını talep etmeyi de düşünmüş, ama bu plandan hemen vazgeçmiştik, çünkü bir elçinin, hele hele batılı bir elçinin yanına bile yaklaşmak bir yana, bu iş için bir daire kiralamak, kaçış için araba ayarlamak ve tam gereken anda çalışan bir telefon kulübesi bulmak imkânsızdı. Elli'nin, devletin Kadın Derneğini ele geçirip oradaki gerçek yaşlı kadınlarla ittifak kurma fikri daha mantıklıydı.

Sonuçta, iyice ihtiyarlayınca istediğimiz edepsizliği yapabiliriz, demiştim, gerçek yaşlı kadınlar o kadarına cesaret edemezler; elden ayaktan düştükleri için çok ürkektir onlar, utanıyor da olabilirler. Postanede, alışveriş merkezinde, hatta belediyede bir şeye kızdığımızda bağırıp çağırabiliriz ve açıkça kafa tutup dünya âleme rezil ettiğimiz polislerin, büyük nineleri yaşında olduğumuz için, hemen ağzımızı burnumuzu dağıtacaklarından ya da kolumuzu kıracaklarından korkmamız da gerekmez. Laura pijamasıyla karşımıza dikilip de kahvaltı etmek istediğini söyleyene kadar, erkenden yaşlanmanın vaat ettiği özgürlüklerin hayaliyle saatlerce mest olmuştuk.

Geçenlerde Elli'ye, şimdi yapsak ya bunları, dedim, saçımız beyazladı artık, yüzümüz de yeterince kırıştı, ama henüz elden ayaktan düşmüş değiliz ve dünyanın canına okuyabiliriz.

Nasıl yapacağız ki, dedi Elli ve öğlen güneşinin sol bacağının iç, sağ bacağının da dış kısmına vurması için sedire boylu boyunca uzandı.

Bilmem ki, dedim, bir şekilde yapalım işte.

Bunu istemek için fazla yaşlandık artık, dedi Elli, hem artık banka soyan ya da haydutları kovalayan yaşlı kadınlarla ilgili komedi filmleri çevriliyor, bir özelliği kalmadı yani.

Elli, eteğini pembe baldırlarının arasına sıkıştırdı ve kendine bir Campari portakal daha hazırladı. Ayrıca, dedi, söyleyecek neyimiz varsa hepsini gazetede yazabiliriz artık.

Sen her şeyi gazetede yazabilirsin, ben değil.

Sen de gazeteye okur mektubu yazarsın ya da Açık Televizyon Kanalında konuşabilirsin veya şu çılgın sohbet programlarından birine katılabilirsin. Altmış yaşındaki şişko kadınlar bikiniyle çıkıyor o programlara. Sen onlarla nasıl boy ölçüşeceksin? Hem niye öyle bir şey yapasın?

Özlediğim bir duygu var, dedim, âşık olduğunda ya da bir şey için mücadele ettiğinde hissettiğin o heyecandan ölme duygusu, bir tutku yani, evet, bu işte: Ben tutkuyu özledim. İnsanların akla gelebilecek her şeye karşı dava açmasının nedeni bu olsa gerek, onlar da tutkuyu özlüyorlar ve ister kazansınlar ister kaybetsinler, davalarda bu tutkuyu yaşıyorlar.

Bizim merkez köyde oturan Friedel Wolgast'ı düşündüm; Berlinli işsiz bir akademisyen olan yeni komşusunu mahkemeye vermemişti; ama adamdan tutkuyla nefret ediyor, ondan söz ederken bile boynunda çilek gibi kıpkırmızı lekeler oluşuyordu. Friedel Wolgast'ın kocası bir yıl önce ölmüştü. Kocası ölünce büyükbaş hayvanları satıp savmış, sadece tavukları ve yaşlı köpeği elden çıkarmamıştı. Çocuklarının hepsi şehre taşınmıştı, gerçi annelerini düzenli olarak ziyaret ediyorlar, tatillerde ona torunlarını getiriyorlardı; ama Friedel çoğu zaman yalnızdı; özellikle de, kimsenin bahçesiyle uğraşmadığı, yani Friedel'in gelip geçerken olsun kimseyle bir çift laf edemediği kış aylarında. Eskiden öğleye kadar tüketim kooperatifinin et reyonunda çalışıyordu; fakat kocası hastalanınca erken emekliye ayrılmıştı; gençlerin işe daha çok ihtiyacı olduğunu söylüyordu. Friedel Wolgast'ın düşmanlığını alevlendiren kıvılcım, Berlinli akademisyenin Friedel'in bahçe çitinin hemen dibinde, samanlığa çok yakın bir yerde, eski ıvır zıvırdan kur-

tulmak için yaktığı ateşti, oysa o mevsimde bahçelerde ateş yakmak kesinlikle yasaktı. Kültürlü şehirliyle tartışmaktan korkan, ama onun ateşle böyle fütursuzca oynamasından da ödü kopan Friedel Wolgast, belediye yönetmeliğini, ilgili yerlerin altını kırmızıyla çizerek komşusunun posta kutusuna bıraktı. Bir yıldan bu yana, yani hemen hemen Friedel Wolgast dul kaldığından beri süren kavga böyle başladı. Köyün gündelik yaşamının elverdiği bütün sohbetlerde Friedel Wolgast bu düşman komşuya lanet okurken, sağlığında bu korkunç herife gününü gösterecek olan rahmetli kocasını da anmayı ihmal etmiyordu. Werner olsaydı çarkına tükürürdü herifin, gıkı çıkmazdı o zaman, diyordu ve aslan gibi kocasıyla sonradan gururlanmanın hazzının yanı sıra, terk edilmenin ve yabancı bir hödüğün eline bırakılmanın adaletsizliğinin acısı da yansıyordu sesine. Bazen bana öyle geliyordu ki, Friedel yasını sessiz sedasız tutamadığından bir heyecan aramış, sırf ne kadar yalnız ve korumasız olduğunu kendine bir kez daha kanıtlamak için komşusuyla kavgaya tutuşarak yasını öfkesinin bir parçası haline getirmişti.

Elli, Campari kadehinin içindeki limon çekirdeklerini işaretparmağıyla çıkarırken, hezaren çiçeğinin saplarını sıkıca bağlaman lazım, dedi, yoksa yana devrilir.

Baksana, sen Irene'yi tanıyor muydun, diye sordum.

Hangi Irene'yi, kambur olanı mı? On sene önce ölmedi mi o?

On üç sene önce, dedim, birkaç haftadan beri aklıma takılıp duruyor. Nasıl bir hayat sürdüğünü, ondan esirgenenlerin yerine neleri koyduğunu, mutluluğun ya da en azından yanılsamasının onun için ne olduğunu o zamanlar tasavvur edemiyordum. Bizim mutluluğumuz da mutluluk yanılsamasından başka bir şey değildi gerçi; ama geçici de olsa mutluluk gibi geliyordu en azından. Hatırlıyorum da, çocukken İngiliz maden işçilerinin ya da Şilezyalı dokumacıların her sabah kalkıp

işe gitmek yerine neden intihar etmediklerini anlamazdım; annem bana onların adaleti cennette bulmayı ümit ettiklerini söylemişti. Irene'nin dindar olduğunu sanmıyorum, bu konuyu hiç konuşmadık en azından. Şimdi bazen kendimi, onun kendini hissettiğini sandığım biçimde hissediyorum. Irene hiç duş almazmış, vücudunu görmek istemediği için hep küvette, bir köpük yığınının altında yıkanırmış.

Elli dizini kırıp sedirde yüz seksen derece döndü, şimdi güneş sağ bacağının iç, sol bacağının dış kısmına vuruyordu, sonra Campari'sinden büyük bir yudum aldı. Ben de hiç sevmem vücudumu, dedi, ama yine de duş alıyorum.

Yaşlılık ve sakatlık birbirine benzer durumlar, dedim; çünkü yaşlılar gibi sakatlar da bazı taleplerde bulunma hakkına bile sahip değiller.

Belki kimse sahip değildir, dedi Elli.

Wilhelmine Enke biyografisinin ilk elli sayfasını yazmadan Basekow'dan ayrılmayacağıma yemin etmiştim. İki yıl önce yayınevine projemi Prusya tarihine yepyeni, etkileyici bir katkı olarak övmeme neden olan, ama bir yıl sonra yayınevi gerçekten de sözleşme yapmayı teklif ettiğinde yerinde yeller esen o şevki, kırsal yaşamın tekdüzeliğinde yeniden bulmayı ümit ediyordum. Sonradan Kontes Lichtenau unvanını alan Wilhelmine Enke'nin yazgısında, sadece kendi hayatımdaki bunalımlara cevap olabilecek bir denklem değil, ibret verici bir şeyler, bir paradoks ya da bir tür ters mantık da bulmuştum. Ama o denklemi artık göremiyordum. II. Friedrich Wilhelm'in metresi ve sırdaşı Wilhelmine Enke ile ne işim olduğunu, hele hele biyografisini neden yazmak istediğimi bilmiyordum. Ama sözleşmeyi imzalamıştım ve paraya ihtiyacım vardı, üstelik de hem bilgi sahibi olduğum, yani uzmanlık alanıma girdiğini iddia edebileceğim, hem de ilgimi çeken başka bir konu yoktu. Belli bir yetkinlik sergileyebildiğim her şey bana bir süreden beri önemsiz geliyordu zaten. Wilhelmine Enke biyografisi, banka hesabımın bakiyesini saymazsak, benim, yani kendini bu biyografiyi yazmaya tayin etmiş yazarın gözünde bile anlamsızdı. Üniversiteden ayrıldıktan sonra önsözler ve sonsözler kaleme almak, edebiyat eserlerinin plak baskıları için metinler, kısa ya da uzun biyografiler yazmak dışında

bir şey yapmadığım için, işimin anlamı hakkında neden daha önce değil de şimdi kuşkuya düştüğümü soruyordum kendime. Belki de yaşla ilgiliydi bu; kendimizi hâlâ genç zannederken, aniden karşı karşıya kaldığımız yaşlanmanın onursuzluğu ve biçareliğiyle ilgiliydi; ani bir gripten, birkaç yorucu haftadan, bir üzüntüden sonra günlerden bir gün aynada artık yaşlanmaya başlamış yeni yüzümüzü görürüz ve o andan itibaren yüzümüzün yaşlı bir yüze acımasızca dönüşmesini bekleriz. Sonunda bu da gerçekleşince, kelebekten larvaya metamorfoz tamamlanınca ve "ben yaşlıyım" cümlesine karşı nazik itirazlar da gülünçleşince, hepsinden kurtulup rahatlayacağımı hayal ediyordum; hem Elli'yle çok uzun zaman önce medet umduğumuz yaşlılığın nimetlerinin birazını olsun tatmak bana da nasip olurdu belki; belki diyordum, ama böyle bir şeyi tahayyül bile edemiyordum.

Ama şu düştüğüm nahoş durumun yaşlılıkla tek ilgisi, zamanın geçip gitmesi ve yaptığım her şeyi artık farklı bir anlama büründüren farklı bir dönemde yaşıyor olmamdı belki; nitekim biyografiler de artık gizli mesajlar uğruna yazılmıyor, gizli mesajlar içermiyorlardı; biyografiler, sevenleri için özenle toplanmış anılardan, bilgi kırıntılarından başka bir şey değillerdi.

Bundan on beş yıl önce, Kontes Lichtenau'nun kayıp mezarından söz etmek bile, sıradan bir biyografiyi bir protesto metnine dönüştürürdü, çünkü Kontes Lichtenau'nun mezarı 1961'de Doğu Berlin ile Batı Berlin arasındaki ölüm şeridi yapılırken dümdüz edilmişti ve bir biyografide bunu açıkça yazmama tabii ki izin verilmezdi. Mezarın altmışlı yılların başına kadar Liesenstrasse'deki Eski Katedral Mezarlığı St. Hedwig'de ziyaret edilebildiğine şöyle bir değinir geçerdim. Protestoyu dünyaya duyurmak ve mesajı alan herkeste müthiş bir infial yaratmak için başka bir şey yapmam gerekmezdi. On beş yıl

önce bu masum biyografi, yeraltından bir ses, ufukta solgun bir ışık, geçit vermez ormandan yükselen bir duman sinyali olarak görülür, bunu yazan biri yaptığı işin öneminden tüm varlığıyla emin olabilirdi. Hatta biyografiyi yazmamış, ama kitabın yol açtığı öfkeyi gizliden gizliye de olsa paylaşan biri de kendini önemli hissedebilirdi, çünkü bu mesajlara karşı duyarlı olması bile, bu mesajları gönderenler için vazgeçilmez kılardı onu, zira böyle biri olaya vâkıftı ve bu kültürün devamının teminatıydı. On beş yıl önce, Kontes Lichtenau üzerine yazdığım biyografinin okuru, mezarın korkunç biçimde tahrip edildiğini hemen arkadaşlarına anlatır, onlar da kendi arkadaşlarına anlatırlardı ve bunu yazmaya cesaret edebildiğim, üstelik de sansürcünün o malum cümleyi fark etmeden okuyup geçeceği kadar usturuplu yazdığım için bana minnettar olur, hayranlık duyarlardı.

İçlerine mesaj gizlemek için biyografiler, edebiyat plağı metinleri yazdığım o uzun yıllar boyunca, aslında ancak mucize olabilecek bir şey, bir doğa olayı, o da olmadı, en alttakini üste, en üsttekini alta gelecek şekilde ters yüz edecek ve hiçbir mezar tahribatçısını, hiçbir sansürcüyü yerinde bırakmayacak bir doğal afet olmasını ümit ettim durdum. Basekow'da fırtınaları seyrederken bunun gibi hayallere dalıyordum herhalde. Ve mucize sonunda gerçekleştiğinde, doğa felaketi değil de, doğa felaketinden aşağı kalmayan, dış ve iç politikanın beklenmedik etkileşimleri sonucunda hakikaten gerçekleştiğinde sevinçten çıldırmamın bir nedeni de, biyografilere bir daha asla mesajlar gizlemek zorunda kalmayacak olmamdı.

Biyografi yazmayı daha o zamanlar bırakmam gerekirdi herhalde.

Mucizenin gerçekleşmesinden sonraki yıl, dönemin işaretlerini gerçekten görebilenler, o zamana kadarki hayatlarını bir kitap gibi kapatıp yeni bir hayata başlayabiliyorlardı. Achim'in

enstitüdeki oda komşusu, Ludwig Tieck'in tüm eserlerinin yayımlanmasına on sekiz yılını veren adam bakan oldu; edebiyat plakları çıkaran yayınevindeki parti sekreteri, bizim daireye beş dakika yürüme mesafesinde bir cenaze işleri şirketi kurdu. Dükkânının önünden ne zaman geçmek zorunda kalsam, çelişkili duygulara kapılıyordum, çünkü adamdan hem kurtulmuş hem de yine eline kalmıştım. Eğer aniden ölüverirsem, beni hiçbir surette parti sekreterine teslim etmeyeceğine dair yemin ettirdim Achim'e.

Şimdi düşünüyorum da, mucizenin o ilk yılında hiç durmadan gülüp durmuşuz sanki. O dönemde Achim'in, Elli'nin ve diğerlerinin nasıl olduğunu hatırlamaya çalıştığımda, hepsinin heyecandan kızarmış, olanlara inanamayan, kahkahalarla darmadağın olmuş yüzlerini görüyorum; bir mucize yaşayan insanların hepsi öyle görünüyordur belki. Oysa o dönemi başka türlü yaşamış olmamız gerekir, çünkü hemen ardından Achim'in enstitüsü kapatılmıştı ve yayınevlerinin programları, yani önsöz ve sonsöz siparişleri de bir anda durdurulmuştu. Yine de, sadece kahkahalarımız kalmış aklımda.

Basekow'daki komşumuz bile gülüyordu. Kooperatifin sonsuzca uzayıp giden tarlalarının önünde durmuştu ve oh olsun gibilerden kıkır kıkır gülerek ellerini ovuşturmuş, buralar mahvolacak şimdi, demişti. Savaş, ailesini Pomeranya'nın gerilerinden buralara sürüklemişti. Stargrad yakınlarındaki bir köyden dört atla yollara düşmüşlerdi. Ruslar atların üçünü yolda ellerinden almıştı; dördüncüye de el uzattıklarında, büyükbabası atın eğerini sıkıca kavramış ve "Bu benim!" diye bağırmıştı. Ruslar büyükbabayı hemen oracıkta öldürüp atını almışlardı. Basekow'da aileye bir ev ve bir parça toprak verilmişti. Daha sonra babaları iki yeni at almış, bu sefer de kolektifleştirme sürecinde atlara el konmuştu. Komşumuz domuz, sığır ve koyun besliyordu. Yemin etmişti, bir daha asla at almayacaktı. O ilk

yılın ilkbaharında, çöp kamyonu hiç gelmediği için çöplerimizi attığımız çukurun üzerini buldozerle kapattı, kurumuş çalıları yaktı, çim ekti ve çayırın etrafını çitle çevirdi. Bir gün dedi ki: Bugün onları almaya gidiyorum. Ve öğleden sonra ahırda birbirine ürkekçe sokulan sarışın yeleli iki Haflinger duruyordu.

Biyografi yazmayı daha o zamanlar bırakmalıydım. Ama hiç ummadık bu gelecekte ne yapacağım umurumda değildi herhalde. Bu geleceğe adım atmış olmak bile, bundan sonra başıma geleceklerin hepsini telafi ediyordu. Hayatın bildiğimiz tüm kurumlarının, resmi dairelerin, mağazaların, işletmelerin, üniversitelerin, televizyon kanallarının her gün art arda çökmesinden mest olmuş haldeydim; plak yayınevinin ortadan kalkmasını bile kendi kişisel zaferim olarak algıladım, halbuki plak yayınevi kapanınca kazancım yarı yarıya azalmıştı ve kazancımın diğer yarısından, önsöz ve sonsözlerden gelen paradan çoktan mahrum kalmıştım.

Özellikle de benim gibi, hayatın tesadüflerini ve kaderin cilvelerini başkalarının biyografilerinden çok iyi bilen birinin, kendi biyografisini yeniden icat etmeyi ya da en azından farklı bir raya oturtmayı akıl edememesi tuhaf aslında. Bunun yerine, sonsözler ve biyografiler sipariş edecek yeni işverenler aramaya koyulmuştum.

İlk başlarda, daha bir yıl öncesine kadar konularımı ve sözcük dağarcığımı belirleyen tabuları nihayet yıkmanın tadını çıkarıyordum. Ezra Pound, Gottfried Benn, Uwe Johnson hakkında yazıyordum. O zamana kadar sadece özel alana mahsus olan sözcükleri yazılarımda kullanmam serbestti artık. Beynimin büyüdüğü, düşüncelerimin daha geniş bir uzamda devindiği duygusuna kapılıyordum bazen. Eskiden düşüncelerim çatlaklar ve boşluklar arasında kaygan yılanlar gibi sürünmek zorundayken, şimdi kafatasımın altında heyecanla sağa sola uçuşuyor, artık hiçbir düzene uymak istemiyorlardı.

Fakat o çalkantılı dönem kendime ikinci bir hayat tasarlamam için beni ayartsaydı bile, yeteneksizliğim yüzünden tüm planlar suya düşerdi. İyi anlaşılır metinler ve biyografik eskizler yazmaktan başka bir şey gelmiyordu elimden. Nihayet serbest kalmayı bekleyen bastırılmış bir yetenek yoktu içimde. Cazip isimler ve kaderlerle dolu büyük bir mezarlık gibi önümde uzanan işimin o zamana değin yasak bölgelerine girebilmek düşüncesi bile yetiyordu bana ve insanların hiç olmazsa küçük bir kısmının bu isimlerin hangilerini hatırlayacağı bana bağlıydı.

Galiba o zamanlar böyle düşünüyordum, durum da öyleydi zaten. Ama yazarken heyecandan ter içinde kaldığım, nabzımın hızlandığı ve göz açıp kapayıncaya kadar iki üç saatin geçtiği artık hiç olmuyordu. Eskiden, gizli mesajlarla doldurduğum bir sayfayı okumak için bazen Achim'i enstitüden arar ya da henüz Kreuzberg'de oturmadığı zamanlar Elli'ye telefon açardım. Şimdi artık tüm arşivlerden, tarihi şahsiyetlerden ve sözcüklerden yararlanabildiğime göre, eskisine göre çok daha iyi biyografiler ve sonsözler yazıyordum herhalde, ama metnin üstünde ya da altında benim adımın ya da başka birinin, hatta belki benden daha iyi bir yazarın adının olup olmamasının bir önemi kalmamıştı, çünkü biyografi artık sadece biyografiydi ve onda gizli mesaj aramak kimsenin aklının ucundan bile geçmiyordu.

Achim benim mesaj verme dürtümü bir tik, ruhsal bir deformasyon, mecburen geliştirilen savunmacı düşünme alışkanlıklarıyla ortaya çıkan, ergenlere özgü bir gereksinim olarak görüyordu.

Achim yazı masasında oturuyordu, sırtını bana dönmüştü. Arkasında durdum ve ufak bir sohbete tav olur ümidiyle, Enke biyografisini yazmaktan keyif almadığımdan usulca yakındım.

Achim başını kaldırmadan yazmaya devam etti, sırtında da en ufak bir hareket yoktu. Achim'in sırtının üzerinden

pencereye baktım. Karşı evdeki teriyer başını balkon demirlerinin arasından uzatmış, tam o sırada bir evin bahçesinin parmaklıklarına işeyen sarı bir labradorla iletişim kurmaya çalışıyordu.

Ne dediğimi duydun mu?

Hıı hıı, dedi Achim.

Eee?

Biliyorum zaten, dedi Achim, hâlâ bana bakmıyordu.

Ne biliyorsun ki? dedim.

Achim başını kaldırdı, sonra da söyleyiverdi: Bende ruhsal bir deformasyon vardı, tiklerden ve ergen takıntılarından muzdariptim. Güldü. N'apalım, sen de böylesin işte, o kadar da vahim değil, dedi ve yine yazı masasına, önündeki yazının üzerine eğildi. Karşı balkondaki teriyer hiç durmadan havlıyordu. Bir süre daha Achim'in arkasında durdum, sırtına ve ortasındaki hafif çukurla hâlâ bir oğlan çocuğununkine benzeyen ensesine baktım. Odadan çıkarken kapıyı arkamdan kapattım.

Üç haftadan beri Basekow'daydım ve okuduğum kitaplarla ilgili bazı notlar almak dışında hiçbir şey yazmamıştım. O yıl için çimleri son kez biçmiş, kayın ağaçlarının dökülmeye başlayan yapraklarını tırmıkla toplamış, eski kilit iki yıldan beri tutukluk yaptığı için yenisini taktırmış, dış kapılara koruyucu cila sürmüştüm. Hava sıcaksa, öğlenleri bir iki saat güneşte oturuyor, kahve ya da elma suyu içiyordum, hasat edilmiş tarlalara öylesine bakıyor, eşekarılarının artık yorgun yorgun uçmalarını seyrediyordum ya da *Nord Kurier* gazetesini, bazen de ücretsiz reklam broşürlerini okuyor, hiçbirini satın almak istemediğim indirimli ürünleri inceliyordum; akşamları ya okuyordum ya da çoğu zaman Elli'yle telefonda konuşuyordum; beyaz şarap içiyor, şarabı bazen suyla seyreltiyor, reklamlar yüzünden uzadıkça uzayan polisiye diziler izliyor, içimde bu ilgisizliğe başkaldıran bir şeylerin uyanmasını bekliyordum. Sadece geceleri, leylakların dalları çatıdaki oluğa vurduğu ya da sansar tavan arasında koşturduğu için uyuyamadığımda, evin üst katında, diğer tüm insanlardan ve tutunabileceğim her şeyden uzakta, karanlık denizdeki bir gemideymişim gibi oturduğumda, inleyen ağaçlar ve kesik kesik nefes alan rüzgâr onlardan biri olduğum korkusunu içime saldığında ve tüm dünya uykuda olduğu için kimselere telefon açamadığımda, yazı masama geçiyor, tekinsiz yalnızlığımda iletişim kurmak

istediğim birini bulana kadar adres defterimi karıştırıyor ve ona mektup yazıyordum. İkinci mektubu Achim'e yazdım, birinci ve üçüncü mektubu ise yıllardır ne gördüğüm ne de konuştuğum Christian P.'ye. Eski adresinin hâlâ geçerli olup olmadığını bile bilmiyordum.

Christian P.'yi Elli bize göndermişti, o zamanlar artık Kreuzberg'de oturduğundan kendisi bize gelemiyordu. Elli'nin ayda en az bir kez yolladığı ulaklardan biri kapımızı çalar, elindeki poşette kitap, Fransız peyniri ya da zeytin olurdu. Kimisi sadece bir kez gelirdi, kimisi de tekrar tekrar; yıllar içinde bazılarıyla samimi olmuştuk. Christian P. geleceğini telefonla bildirmişti, Elli'nin yolladığı Hannah Arendt kitabı dışında bir buket de çiçek getirmesi sıra dışı bir şeydi. Münih'te yaşıyor, bilimsel kitaplar yayımlayan küçük bir yayınevinde çalışıyordu ve bu vesileyle Doğu Berlin'e ilk kez geliyordu. Ondan sonra onunla yılda iki üç kez görüştük; bir keresinde İsveç'e giderken uğramış, hatta birkaç günlüğüne Basekow'a da gelmişti. Elli daha sonra, Christian P.'yle ilk karşılaşmamı telefonda anlatırken ondan bir şahsiyet diye söz ettiğimi söylemişti; o bir şahsiyet demiş olabilirim tabii, çünkü Ida Teyzem, dikkat çekici ve etkileyici bulduğu insanlar için şahsiyet ifadesini kullanırdı.

Christian P.'yi ilk gördüğümde, takım elbiseli ve kravatlıydı, pardösüsünü üstünkörü katlayıp omzunun üstüne atmıştı. Achim takım elbise giymezdi, hele hele kravat hiç takmazdı, çevremdeki diğer erkekler de hep kot pantolon, kazak ve ceketle dolaşırlardı. Takım elbise bir tür deli gömleği olarak görülüyordu, takım elbise giymek zorunda kalanlar tımarhanelikti, yani ya tutsak ya da budalaydı. Ama Christian P. hiç de tımarhanelik birine benzemiyordu; kapıma, rüzgârın esintisiyle gelmiş gibiydi. İki kısa saç tutamı alnının üzerinde havaya kalkmıştı; sanki her şeyi, gözleri, bedeni, nefesi, giysileri hareket halindeydi de kapıyı açtığım anda durmuş gibiydi. Adres

defterimde Christian P.'nin adresini bulduğumda gözümün önüne gelen görüntü buydu. Ama onunla ilgili diğer tüm görüntülerden damıttığım bir imge de olabilirdi bu; anlattıkları, sohbetlerimiz, ikimizin baş başa eski Scheunenviertel'de dolaştığımız akşam da sızmıştı bu imgeye. Sophienstrasse'deki bazı apartmanlar tadilat nedeniyle boşaltılmıştı, Christian P. de evlerin içine ille de bir göz atmak istemişti. İkinci kattaki bir dairenin kapısı aralıktı, merdivenlerden çıkar çıkmaz iki odalı dairenin ön taraftaki odasında buluyordunuz kendinizi. Duvardan musluk boruları çıkıyordu, koyu yeşil yağlıboya lambriler yol yol çatlamış, yer tahtaları aşınmıştı. Mutfağın arka tarafında, aradaki kapıdan girilen küçük bir oda vardı; tertemiz süpürülmüş odanın bir köşesinde özenle istiflenmiş yirmi otuz kitap duruyordu. Bir kısmı kahverengi ve yeşil velur kâğıtla kaplanmış kitaplara baktığımızda, Soljenitsin ve Arthur Koestler'in başlıca eserlerinin böyle üstünkörü gizlendiğini görmüştük. Belli ki, bu hazine buraya biri için bırakılmış, ama o kişi gelip kitapları almamıştı. Sizin buralar filmlerdeki gibi, demişti Christian P., benim kadar olsun anlam veremediği bu durum çok hoşuna gitmiş gibiydi. Akşamın loş ışığında kitaplara bakıp bazılarını bir kenara ayırmış, sonra küçük bir yığının üstüne elini koyup bunları alıyoruz, demişti. Christian P. olmasaydı kesinlikle almazdım o kitapları. Orada olmalarının ardında yatan sırra müdahale etmekten çekinirdim. Belki de kitapların sahibi Batı'ya gitmişti, yoksa onları neden geride bıraksındı ki; belki de tam o gün ülke dışına çıkmıştı ve yarın arkadaşı gelip alacaktı hazineyi, fakat biz bu hazineyi talan ettiğimiz için arkadaşı, arkadaşının en önemli kitaplarını söz verdiği gibi kendisine değil de, başka birine bıraktığını düşünecek, elbette kırılacaktı; belki de bir daha asla karşıya karşıya oturulup birer bira içilemeyeceği için, bu mesele açıklığa kavuşturulamayacak ve uzun yıllar, hatta

onlarca yıl sürmüş bir dostluk bitecekti. Bunları o zaman da düşünüp düşünmediğimi ya da Christian P.'ye söyleyip söylemediğimi hatırlamıyorum artık; ama Münih'ten gelmiş tasasız bir insana bunları inandırıcı bir biçimde açıklamanın çok zor olduğunu düşünüp hiçbir şey demediğimi tahmin ediyorum. Ayrıca, Christian P.'nin ganimet coşkusu bana da bulaşmıştı. Kitapları kaban ve ceketlerimizin ceplerine tıkmıştık ve evden çıkıp merdivenlere yöneldiğimizde, Christian P. küçük, hafif bir el hareketiyle beni durdurmuş, öpüşmüştük. Tek öpüşmemiz bu oldu; sonradan düşündüm de, yabancı hayatların buhuruyla dolu o gerçekdışı kulisin ortasındaki bu öpüşme, Christian P.'nin bir erkek, benim de her şeyden önce bir kadın olduğum gerçeğine duyduğumuz saygıyı gösteriyordu, o kadar.

Geceleri Basekow'da evin üst katında, karanlık denizin ortasındaki bir gemideymişim gibi oturup adres defterimde mektup yazmak isteyeceğim birini ararken bunu hatırladım. Öpüşmenin üstünden on yıldan fazla zaman geçmiş... O günden sonra da sık sık görüştük, bir kere de, artık mümkün hale geldiğinde Münih'te, ama ondan sonra bir daha birbirimizi görmedik.

Sevgili Christian, diye yazdım,

Geçmişten, esasen Basekow'dan gelen bir mektup bu; Basekow'u biliyorsun, çatı katını da yaptırdığımız için evimiz çok daha büyük ve güzel şimdi. Çalışayım diye yalnız başınayım burada, ama şu anda bulmaya çabaladığım nedenlerden ötürü çalışmayı beceremiyorum. Aniden, sanki bir rüzgâr esintisiyle, sen geldin aklıma. Sana hiç söylemedim galiba; ama ben özgür sözcüğü ile senin aranda bir bağ kurdum hep; halin tavrın, konuşma tarzın, düşünme, teşekkür etme biçimin bana öyle doğal ve kendinden emin geliyordu ki. Sen ne bizim gibi telaşlı ne de çekingendin. Ziyaretlerinin ardından ben de bir

iki gün boyunca öyle olmaya çalışır ama bir iki günden fazla başaramazdım. Bunu sana anlatıyorum, çünkü sana şimdi bu yüzden—gecenin bir yarısı ve ben uyuyamıyorum—yazma isteği duyduğumu düşünüyorum. Belki çok uzun zamandan beri görüşmediğimiz ve seninle Achim ve Elli'yle konuştuğum gibi konuşamadığım için de yazıyorumdur, zira onlara hep her şeyi anlattığım için düşüncelerimi bir düzene sokmak zorunda kalmıyorum. Sana yazmamın bir nedeni de, senin, tabii Achim'den sonra, öpüştüğüm ilk erkek olmandır belki. On yıldan fazla bir süre önce... Ceplerimizdeki kitaplarla bomboş Sophienstrasse'den tek kelime konuşmadan geçtiğimizi, ancak bara oturunca birbirimize baktığımızı ve dayanamayıp güldüğümüzde ikimizin de rahatladığını çok iyi hatırlıyorum. Bugün bana öyle geliyor ki, o zamanlar asıl hayatımın başlayacağını ümit ediyormuşum. Nitekim çok geçmeden öyle olmuş, hepimiz asıl hayatımızın daha yeni başladığı duygusuna kapılıvermiştik. Oysa şimdi, aradan birkaç yıl geçtikten sonra, çok geç başladığı için, gerçek hayata artık tutunamadığımız için, asıl hayatın geçip gitmiş olabileceği hissine, daha doğrusu korkusuna kapıldım; çok yakında, hayatımızın o sıkıcı, fuzuli son kısmı başlayacak ve o zaman sadece, her tür sektörden satıcının hedef kitlesi ve sağlık sigortalarını çökerten maliyet faktörü olarak önemseneceğiz; bunun haricinde acınası derecede önemsizleşeceğiz ve bir gün torunlarımız bizleri—yirmi otuz yıl, yani hayatın üçte birinde miskinlik edip yararsız eğlenceler peşinde koşan, buna da hakkıyla kazandıkları emeklilik diyen tembel, işe yaramaz insanları—yaşatma lüksüne sahip olup olmadıklarını kendilerine sormak zorunda kalacaklar.

Ama yazmak istediğim bu değildi aslında, henüz o aşamaya gelmiş değiliz zaten. Asıl kötü olan şu: Daha şimdiden, bu dünyada hâlâ ihtiyaç duyulan hiçbir şeyi beceremediğimi hissediyorum. Biyografilerin içine mesajlar gizlemesini biliyordum; ama

bu bir anda çok lüzumsuz bir beceri haline geldi. Belki de hayatta bir şey yapmamak için çok fazla çaba sarf ettim ve Achim benim mecburen geliştirdiğim savunmacı düşünme alışkanlıkların nedeniyle ruhsal deformasyona uğradığını iddia etmekte haklı. Nazi döneminde üç yıl hapis yattığı için hayatı boyunca doğru düzgün telefon etmeyi öğrenememiş bir kuzini vardı babamın. Bir kahve içmek için buluşulacağı zaman bile komplo kokusu alıyordu. Bizlerden biriyle Alexanderplatz'da buluşacağı zaman, biliyorsun işte, o tuhaf saatin önünde, diyordu ya da büyük kulenin önünde. Kararlaştırılan saati bile şifreli söylemeye çalışıyordu: şu andaki saatten bir saat sonra, diyordu ya da öncekinden iki saat sonra. Çok saçmaydı; ama başka türlü davranmak gelmiyordu elinden. Ben de ondan farklı değilimdir belki. Şu sıralar Wilhelmine Enke üzerine bir biyografi yazmaya çalışıyorum ama bunun beni neden ilgilendirdiğini hatırlayamıyorum. Önemli bir şey yapmak gibi çağdışı bir ihtiyacım var benim. Eskiden Soljenitsin ve Koestler'i okumak ve başkalarına da tanıtmak önemliydi. Devlete karşı olmak önemliydi, başka bir şey yapmak gerekmiyordu önemli olmak için. Bu çok aptalca bir önemdi tabii ama yine de eksikliğini duyuyorum işte.

Sevgili Christian, sana bunları anlatmak güzeldi ve yazdıklarımın ilgini çektiğini bilirsem, yine yazarım. Onca zamandır neden görüşmedik ki biz? Bir şeyler tahmin ediyorum; ama emin değilim. Sen biliyor musun nedenini? Bir süre daha kalacağım bu ıssızlığın içinden selamlar,

Sevgiler, Johanna

Achim'e de yazdım:

Çok sevgili Achim, seni düşündüğümde, sırtını görüyorum. Yüzünü görebilmek için sandalyeni çevirmeye çalışıyorum; ama sandalyeyi bırakır bırakmaz, sandalye tekrar öne dönüyor ve ben yine sırtını görüyorum. Bir sırta yazmak zor; bir sırtla

konuşmak da zor. Eskiden yüzünü okurdum ya—gözkapakları ile kaşlar arasındaki gerginliği, alt ve üstdudağın rekabetini, gözlerinin geçirgenliğini—şimdi artık sırtının gölgelerini, eğimlerini ve kasılmalarını yorumlayabiliyorum. Bazen sırtını görmeye artık katlanamadığımda, çalışma odanın kapısını usulca kapatıp çıkıyorum. Önündeki yazılı kâğıtlar seni geri kalan canlı her şeyden daha çok ilgilendirdiği için mi dünyaya ve bana sırtını dönüyorsun, yoksa dünyadan bezdiğini gizlemek için mi tutunuyorsun kâğıtlara? Beni görmek istemiyor musun? Yoksa benim mi seni görmememi istiyorsun?

Hafta sonu geliyor musun? Sıcaklar devam edecekmiş.

Hâlâ sevgiyle,

Johanna

Ertesi sabah mektupları postaya vermek için merkez köye gittim; ama Achim'e yazdığım mektubu, pulu çoktan yapıştırılmış olsa da, son anda geri istedim.

Postane görevi de gören marketin önünde Friedel Wolgast'a rastladım; poşetler ve sepetlerle yüklü bisikletini yamru yumru yolda oflaya puflaya itiyordu. Kocası hayattayken Friedel Wolgast'ın vücudu, bir ağacın yaş halkaları gibi, yıldan yıla kalınlaşmıştı ve bu yörenin kadınlarında mutat olduğu üzere, iri göğüslerin hemen altında başlayan göbek kubbesinin arkada benzer bir kütleyle dengelendiği o kaba saba, şekilsiz kadın vücutlarından biri haline gelmişti. Friedel Wolgast'ın heybetli vücudu daha kocası hastayken tabaka tabaka erimeye başlamıştı ve fani hayatındaki son biçimini almak üzereydi. Birkaç yıl sonra Friedel Wolgast, bu yörenin iri yarı çiftçi kadınlarının hemen hepsinin kocalarını gömdükten sonra dönüştükleri o sıska, eli ayağı tutmaz yaşlı kadınlardan biri olacaktı.

Bundan on iki on üç yıl önce Friedel Wolgast'la yolda karşılaştığımda yanıma gelmiş ve işim kitaplarla ilgili olduğuna göre, *Grimm Masalları*'nı nasıl ya da nereden satın alabileceğini bilip bilmediğimi sormuştu. Daha önce ilçedeki kitapçıya da sormuş; ama eline geçen tek şey alaycı kahkahalar olmuş. Keşke biz de bilsek, demiş kitapçı kadın. Vaktiyle büyükannesinin kendisine okuduğu *Grimm Masalları*'nı, şimdi torunlarına okumayı çok istediğini söylemişti Friedel. Achim kitabı bir sahafta bulmuştu. Fiyatı iki ya da üç marktı; Friedel ille de

parasını vermek istemişti, biz kabul etmeyince de, bir sonraki hafta sonu bize kocasıyla bir çilek turtası yollamıştı.

Friedel Wolgast'a bir iki adım eşlik ettim.

N'aber, sen de mi alışverişten, dedi.

Nasılsın, iyi misin? diye sordum.

Yalnız başına nasıl olayım işte, dedi Friedel kederli bir bakışla, bir de şu lanet herif var, sen de duymuşsundur herhalde, hayatımı cehenneme çevirdi. Geçenlerde yine başladı pislik herif.

Durup ayakkabısının ucuyla bisikletin park ayağını açtı ve anlatmaya başladı. Oğlu Jörg sadece hafta sonları gelebiliyordu, üstelik her hafta da değil, çünkü yüz elli kilometre uzakta oturuyordu, o yüzden sadece hafta sonları odununu kesebiliyordu; kızı da burada iş bulamadığından Bavyera'ya taşınmak zorunda kalmıştı. O pislik herif, dedi, buraya motorlu testere cayırtısı değil, kafasını dinlemeye geldiğini söyledi, polis çağırmakla tehdit etti beni. Dinlenmeye geliyormuş, Friedel Wolgast'ın sesi yükseldi, dinlenmeye, o Berlin'de kaloriferli dairede otursun, bizim de burada kışın kıçımız donsun öyle mi, gitsin orada dinlensin. Ben burada yaşıyorum, yerim yurdum burası, şimdiye kadar komşularımla bir gün olsun bir derdim sıkıntım olmadı, buradaki herkese sorabilirsin.

Elmacık kemiklerinden saçlarının dibine kadar kızarmıştı yüzü. Birer kahve içelim mi, diye sordu. Evine kalan yüz metre boyunca, başına bu derdi açan bahçedeki ateşi, yan taraftaki samanlığı, belediye yönetmeliğinde altını kırmızıyla çizdiği pasajları bir kez daha anlattı, arada bir başını üzüntüyle sallayıp iç geçiriyordu: Tanrım, nerden geldi bunlar başıma, ah, keşke Werner hayatta olsaydı.

Alman çoban köpeğinin köye özgü bir türevi olan köpek, ağzını üst üste koyduğu patilerine yaslamış, donuk gözlerle kafesinde yatıyordu. Sahibesi gibi o da iyice zayıflamıştı.

Werner öldüğünden beri o da ölü gibi, pek bir şey yediği de yok, dedi Friedel.

Köyde anlatılanlar doğru mu diye sordum, köpek geceleri mezarlığa gidip Werner'in mezarının üstüne yatıyormuş.

Haftada iki üç kez gidiyordu, dedi Friedel, düşün hele. O yüzden artık geceleri de kafesine kapatıyorum.

Eve alsan ya onu, birbirinize arkadaşlık edersiniz, dedim.

Denedim ama olmuyor, dedi Friedel. İçeri aldığımda korkudan kuyruğunu kıstırıyor ve dış kapının önünden ayrılmıyor. Eve giremeyeceği öğretilmiş bir kere. Başka türlü davranamıyor.

Friedel kahveyi kaşık kaşık sayıp filtreye koydu, suyu yavaş yavaş makineye doldurdu, hiçbir şey dökülmediği halde tezgâhı önce nemli, sonra kuru bezle sildi, mutfak masasının mavi kurdelalı minik gül buketlerinden oluşan zengin desenli muşamba örtüsünün üzerine fincanları koydu, sonra elbezini yine eline aldı ve ağır bir iş yapıyormuş gibi iç geçirdi.

Herif her hafta yeni bir zulüm icat ediyor. Şimdi de arabasını devamlı bahçe çitimin önüne park etmeye başladı, hani çimlerle kaplı olan, dağ laleleri ektiğim yerin önüne. Ne güzel görünüyorlar, değil mi. Burası kamusal alan diyor. Kamusal alan, doğru; ama öyle diye güzelim çiçekleri arabayla ezmesi mi lazım! Bu benim çitim, çitimin olduğu yer de benim alanımdır. Belediyedeki Bayan Böck bile, bunun örf ve âdet hukuku olduğunu söyledi. Of, var ya, ben o herifi, dedi Friedel ve elbezini tuttuğu sağ elini yumruk yaptı.

Pırıl pırıl tertemiz mutfakta bir yandan konuşuyor, bir yandan da ağır ağır dolanıyor, tezgâhın önünde her durduğunda hayali bir lekeyi siliyordu. Makinede usulca fokurdayan kahvenin rayihası, masa örtüsündeki güller, Friedel'in mutfakta uyurgezer gibi dolanması, dünyasının ve düşüncelerinin yerleşik düzenini ortaya koyan yakınmaları ılık su gibi akıyordu bedenimden. İyice mayışmıştım, uykum gelmişti.

Önümüz kış, o zaman bir süreliğine kurtulursun ondan, dedim.

Kışın da gelir, görürsün bak, dedi Friedel, evinde bir haltlar karıştırıyor, yasak bir iş çeviriyor. Yoksa ne arasın burada.

Dışarıdan boğuk bir havlama sesi duyuluyordu; Friedel endişeden ziyade merakla pencereden dışarıya baktı. Friedel Wolgast'ın, her şeyin bir yerinin, her işin bir usulünün olduğu dünyasının bir parçası olmanın verdiği rahatlatıcı duyguya bıraktım kendimi; köyün kadınlarıyla çocuklardan, torunlardan, baştakilerden, komşulardan, havadan sudan, sığırcık kuşlarından, köstebeklerden konuşarak, geçen pazar yine kimin yolun kenarındaki ağaca toslayıp öldüğünü, komşu köyde kimin kendini astığını, kimin evlenip kimin boşandığını anlatarak geçirilen bir hayat beni memnun etmez miydi diye düşündüm. Memnun etmeyeceğini biliyordum; ama nedenini anlamıyordum. Bir kuş sürüsünün kiraz ağaçlarına saldırmasının, piyasaya yeni çıkan ikinci sınıf bir edebiyat kitabına dair eleştiri yazısından çok daha önemli sonuçlara yol açtığı kesindi; sığırcıkların davranışlarını konuşmanın edebiyat sayfasını konuşmaktan aşağı kalır yanı yoktu yani. Bir köyün sakinlerini gözlemlemek, bir sosyoloji enstitüsünün istatistiki araştırma sonuçları kadar önemliydi. Yine de, eğer Friedel Wolgast'ın derli toplu dünyasına kaçıp kurtulsaydım, hayatımı ıskaladığım duygusuna kapılırdım.

Yıldızçiçeklerinin köklerini kışın soğuktan nasıl koruduğunu sordum Friedel'e; geçen sene benimkiler küflenmişti.

E, hava alan bir kutuya koyuyorum, dedi Friedel, çok soğuk olmayan kuru bir yerde durmaları lazım.

Friedel'e, gelecek hafta sonu yine uğrayacağımı ve gerekirse o canavara karşı birlik olacağımızı söyledim.

Eve dönüşte, geçen hafta geleceğini haber veren Karoline Winter'in gelip gelmediğine bakmak için arabayla Wiesenberg'den geçtim. Eski malikâne üç yıldan beri onundu ve savaştan önceki görkemli görünüşüne yeniden kavuşmuştu. Kooperatifin altmışlı yıllarda malikânenin önündeki meydanın etrafına yaptırdığı, Karoline'nin şimdi yıktırmaya uğraştığı o derme çatma, gri taş barakaların arasında, güneşe bulanmış gibi sarıya çalan toprak rengiyle göz kamaştırıyordu.

Karoline'nin, eski vekilharcın büyük amcası ya da büyük büyük amcası olduğunu, evin kendisine ondan miras kaldığını iddia etmesi, sanki başka yer kalmamış gibi bizim ıssız yöreye yerleşmesini açıklıyordu gerçi; ama evin tadilatı için parayı nereden bulduğunu açıklamıyordu. Harap durumdaki bir sürü malikâneden birine sahip olmak için mirasa konmak gerekmiyordu; belediyeler bunları, restorasyon vaadinde bulunanlara hediye ediveriyordu. Karoline Winter, Lübeck'te doğmuştu, yetmişli yılların başından beri Berlin'de yaşıyordu, eskiden Kreuzberg'deyken, şimdi Wilmersdorf semtinde oturuyordu. Berlin'de tesadüfen de olsa hiç karşılaşmamıştık.

Sarıya çalan toprak rengi evin önünde Karoline'nin arabası dışında, Berlin plakalı gümüş rengi bir Golf, bir de bir elektronik firmasının kamyoneti duruyordu. Yola devam etmeye ve onu akşam telefonla aramaya karar verdim.

Karoline'den hoşlanıp hoşlanmadığımı bilmiyordum; tahminime göre, o da bana karşı benzer duygular içindeydi. Berlin'de karşılaşmış olsaydık, birbirimizi hemen unutuverirdik herhalde. Bundan üç yıl önce süpermarketin önünde alışveriş poşetlerini arabaya koyarken yanıma gelip benimle ayaküstü konuşmuştu. Kendisinin de Berlinli olduğunu, şu sırada Wiesenberg'de bir mirasa konduğunu, adının Karoline Winter olduğunu söylemişti ve bir kahve içmek için fakirhanesine uğramak ister miyim diye sormuştu. Adeta iyice inceleyebileyim diye yüzünü bana doğru uzatmış, alnının açık olduğunu, benden hiçbir şey saklamadığını kanıtlamak istercesine, alnına düşen saçları geriye ittirmişti. Hali tavrı, teklifsiz, davetkâr bakışları, laubali denebilecek tebessümü, bu yörede pek görülmeyen bir samimiyete işaret ettiğinden bana bile münasebetsiz gelmişti. Karoline'nin Berlinli değil, Batı-Berlinli olduğunu, mirastan hiç söz etmeseydi bile anlardım. Karoline'yi çevredeki akrabalık ve düşmanlık ilişkileri konusunda aydınlatmam sadece bir iki hafta sürdü. Köydeki herkes ona öğrenmek istediği her şeyi zaten anlatıyor gibiydi, Karoline herkesin beklediği bir merciydi sanki. Karoline'nin, etrafındakiler üzerinde hâkimiyet kurma biçimi doğal ve sevimliydi. Ne kibirdendi ne de hesaplı kitaplıydı, belli ki doğasında vardı bu veya çocukluğunda edindiği bir özellikti. Belki de malikâneyle ve Karoline'nin binaya eski pırıltısını kazandıran enerjisiyle ilgiliydi bu; ama her ne olursa olsun, Wiesenberg'de hiç kimse vekilharç ailesini hatırlayamasa da, evin yeni sakini, eski efendilerin halefi gibi kabul ve saygı görüyordu. O zamanlar, köyün sakinlerinin Karoline'ye böylesine doğallıkla, hiç direnmeden teslim olduklarını ve benim çabalaya çabalaya öğrendiğim kendilerine has özelliklerini, suskunluklarını, şüpheciliklerini, bahçe çitinin anlamını, Karoline karşısında hiç sergilememeleri bir yana, bunlara boş verdiklerini de gördüğümde hayal kırıklığına uğramıştım.

Karoline ressamdı. Malikânenin çatı katını atölye yapma planı, tarihi eserleri koruma dairesine karşı verdiği mücadeleyi kaybetmesiyle birlikte suya düşünce, binanın birinci katını büyük bir atölyeye dönüştürmüştü.

Karoline hakkında ne düşüneceğimi bilmediğim gibi, resimlerini beğenip beğenmediğimi de bilmiyordum. Çoğunda pencerenin önünde duran bir kadının görüldüğü orta ya da ufak formattaki resimlerinde beni huylandıran bir şeyler vardı. Resimlerde bir fotoğraf netliği olsa da, değişken yoğunluktaki bir tülün ardındaydılar sanki; ayrıntılar yer yer net, yer yer de daha algılanır algılanmaz rüzgârda dağılıveren bir bulut gibi fluydu. Resimlerden soğuk bir hüzün yayılıyordu; göz ebediyen kapanmadan önce dünyayı son anda buğulu bir güzellikte görmüş gibi bir şey. Eskiden, demişti Karoline, soyut resim yapardım, canlı renklerde, büyük formatlı resimler, o zamanlar "Genç Vahşiler" dendim. Fakat yaşlandıkça coşkusu kedere dönüşmüştü, sessiz bir keder demişti galiba, coşkusu sessiz bir kedere dönüşmüştü. New York'taki galericisinin resimlerine bayıldığını, son sergisindeki resimlerin kapış kapış satıldığını söylemişti, ayrıca Museum of Modern Art da ilgileniyordu tablolarıyla.

Bazen Karoline'yi aslında kıskandığım ama kıskançlığı aşağılık bir duygu olarak gördüğüm için, Karoline'nin görmüş geçirmişliğinden, özgüveninden, bahçesinde gezinirken bile hep aceleci ve emin adımlarla yürümesinden, sözcükleri tek tek vurgulayarak aksansız konuşmasından, asla kıkırtıya dönüşmeyen rahat tebessümünden işkillenme kisvesi altında bu duyguyu kendimden gizlediğim kuşkusuna kapılıyordum. Karoline'nin malikânesindeki her ziyaretten sonra kendi evim bana ev denmeyi bile hak etmeyen bir kulübe, çadır, derme çatma, sefil bir barınak gibi geliyordu. Kendimi de sefil ve derme çatma, Karoline'ninki gibi bir zarafetten ve beceriden

mahrum kalmış başarısız bir insan prototipi gibi hissediyordum; onun başarısı, Museum of Modern Art'ın da kabul ettiği, dünya çapında, gerçek bir başarıydı, oysa benim başarılarım ancak kendime göre başarılar sayılabilirdi; beni artık ilgilendirmeyen bir biyografi için zar zor bir sözleşme imzalama başarısı ya da kapının kilidini iki yıl sonra nihayet tamir ettirme başarısı. Kim bilir, seçme şansım olsaydı, Karoline'ninki gibi bir hayatı, biraz daha az mütevazı, bir şekilde biraz daha büyük bir hayatı tercih ederdim belki; bir muhacir kulübesi yerine bir malikâneyi işte. Ama seçme şansım yoktu, o yüzden nasıl karar verirdim, asla bilemeyeceğim.

Fakat Karoline'ye karşı beslediğim mağrur çekincelerin derinlerdeki nedeni gerçekten kıskançlıksa, Karoline'nin kusurlarına bakıp gönenmek yerine, kıskançlığımı kabul etmek daha dürüstçe olurdu. Hatta kıskandığımı kendime açıkça itiraf edersem, bu duygudan kurtulurdum belki. Öte yandan, ona olan güvensizliğimin gerçekten sadece kıskançlıktan kaynaklandığından, hayata dair bir fikri olan her insanın duyabileceği samimi bir yadırgama olmadığından da emin değildim. Karoline'yi beğendiğim, hatta ona hayran olduğum için parıltısının sahte olmadığından emin olmak istiyor da olabilirdim. Ama ona karşı aşağılık duygular beslediğimden emin olmadığım sürece, kendimden de, Karoline'den de kuşkulanmam hem abesti hem de haksızlıktı.

Öğleden sonra iki büyük masa örtüsü ütüledim, geçen geceki otomobil hırsızlığı olaylarından birinin bizim bu civarda yaşandığını yazan *Nord-Kurier*'i okudum ve Elli'ye bir kartpostal yazdım:

Sevgili Elli, bugün kıskançlık üzerine biraz kafa yorarken, tanıdığım insanlar arasında kıskançlığa en uzak kişinin muhtemelen sen olduğunu düşündüm. Kendinden başka biri ol-

man o kadar imkânsız ki, yaşadığın hayattan başka bir hayatı yaşama arzusu, bir penguenin Sahra'ya gitmek istemesi kadar uzak geliyordur sana. Doğru mu?

Sevgiler, Johanna

Akşam Karoline'yi aradım. Hemen gelmem gerektiğini söyledi, balık on dakikaya kadar hazır olacaktı, adaçaylı yılanbalığı vardı, ayrıca Igor da gelmişti ve benimle tanışacağına seviniyordu. Son sözleri bir buyruk gibiydi. Igor'un da, benim de, o ana kadar birbirimizin varlığından haberimiz bile yoktu; ama Igor da ben de tanışacağımıza sevinmek zorundaydık, çünkü Karoline insanları tanıştırmaktan hoşlanıyordu ve aslına bakılırsa, buna diyecek bir şey yoktu.

Kapıyı Igor açtı. Mayakovski'ye benziyordu, ama onun kadar uzun boylu değildi, belki onun kadar uzundu da boy uzunluğundaki genel artış onu bu etkiden mahrum bırakmıştı. Geniş ve yuvarlak kafası dazlaktı. Mayakovski'nin beyaz gömlek ve yelekli, dazlak kafalı fotoğrafını hepimizin bildiğini biliyormuş gibi, beyaz gömleğin üstüne yelek giymişti. Igor'un Berlin'de modern Rus resimleri sergilediği bir sanat galerisi vardı, Moskova'da da modern Batı Avrupa resmi üzerine bir galeri açmayı planlıyordu. Diplomat oğlu olduğundan çocukluğunun bir kısmı Almanya'da geçmişti. Ren kıyısındaki romantik Bonn'da, dedi Igor, Alman yöreleri arasındaki en Alman yörede, bu yüzden ben de biraz Almanlaştım.

Sakın inanma, diye seslendi Karoline mutfaktan, iliğine kadar Rustur o, Almanların hepsini hor gören harika bir Rus.

Sadece erkekleri, dedi Igor, kadınlara hayranım.

Karoline, bir tarafı renkli kabartmalı bir levrek başı, diğer tarafı zarafetle açılmış bir kuyruk biçimindeki servis tabağına yerleştirip süslediği yılanbalığını masaya getirdi. Her şey birbiriyle uyumluydu; balık tabağı, beyaz zemin üzerine

parlak sonbahar desenli masa örtüsü, Igor'un beyaz gömleği, Karoline'nin çok giyildiği belli olan ama değişen modalara ve yıllara meydan okuyarak seçkinliğini koruyan tavşan rengi yün takımı... Karoline'nin on, on beş yıl önce Roma ya da Paris'ten aldığı pahalı giysiler, onun o taşralı havasını seçkin, giysilerin yıpranmışlığı sayesinde abartısız, aynı zamanda da zevk sahibi olduğunu gösteren bir zarafete büründürüyordu.

Alman erkeklerinin, dedi Igor, seksapeli yok, o yüzden de ya sünepe ya da faşistler.

Alman kadınlarında neye hayran olduğunu sordum.

Böyle erkeklere katlanmalarına, dedi Igor.

Karoline, geçenlerde, en büyük emelleri bir Almanla evlenmek olan Rus kadınları hakkında bir film izlediğini anlattı; hepsi de güzel, kültürlü kadınlardı ve tek istedikleri bir Alman kocaydı.

Rus kadınları hep kendilerini haklı görürler ve paragözdürler, dedi Igor, o yüzden en doğru seçim Alman bir sünepeyle evlenmektir. Ayrıca, Rus erkeklerinin genlerinin fazla içmekten bozulduğunu, üremeye elverişli olmadığını bilirler. Rus kadınları akıllıdır.

Alman kadınlarında kanaatkârlıkları dışında hayran olduğunuz başka bir şey var mı? diye sordum.

Alman kadınları öğrenmeye çok heveslidir, dedi Igor. Yirmi yıl içinde, İtalyan kadınları gibi giyinmeyi, Fransız kadınları gibi yemek pişirmeyi, Amerikalı kadınlar gibi kariyer yapmayı öğrendiler, üstelik de tüm dünya, savaş sonrası Alman frolayn mucizesine takılıp kaldığı halde.

Daha fazla kurcalama, dedi Karoline, lanet bir mizantrop işte. Ne yani, biz de annelerimiz gibi kutsal göğsümüzün önüne kolalı önlük mü takalım? Başka ırkların ensesine silah dayanırken biz sarı saçlarımızı ensede topuz mu yapalım?

Igor güldü. Yahudi soykırımına karşı *vitello tonnato* ve Issey Miyake. Ruslar da en az Almanlar kadar insan katletti; biz bu yüzden pirog pişirmeyi bıraktık mı? Ama dedim ya, öğrenmeye çok heveslisiniz siz. Igor Karoline'nin eline bir öpücük kondurdu. Öğrenmeye hevesli kadınlara bayılırım.

Igor sahiden de kendini beğenmiş Rusun tekiydi ve ben kendini beğenmiş Ruslardan hazzetmiyordum. Ama haklıydı; Karoline'den işkillenmemin sebebi belki de bu öğrenme hevesiydi; güvensizliğimin nereden kaynaklandığını tam bilmiyordum.

Igor, öğrenmeye hevesli Alman kadınlarıyla beni kastetmiş olamazdı zaten. Ben yılanbalığını hâlâ dereotu sosunda pişiriyordum ve kendime yeni bir hayat icat etmek, imkânlar buna elverdiğinde bile aklıma gelmemiş, saçımın kesimini bile değiştirmemiştim.

Yemekte tatlı olarak armut tartı vardı. Fransız usulü, dedi Karoline, gücenmişti. Daha sonra şaraplarımızı içerken—Igor viski istemişti—tehlikeli konulardan uzak durduk. Igor malikânenin görkemini ve Karoline'nin şaşmaz zevkini övünce, Karoline evin kendisi için fazla büyük olduğunu itiraf etti; fakat ev ona miras kalmıştı ve sırf atölye için bile bu kadar zahmete girmeye değmişti. Igor'a bir de benim evimi görmesini söyledi, yazlık ev için tam ideal büyüklükteydi.

Igor'a, Rusların Berlin'de bir köle pazarı kurduklarının ve kendi yurttaşlarını her tür iş ve amaç için ayda beş yüz marka sattıklarının doğru olup olmadığını sordum. Igor, ona da böyle bir köle teklif edildiğini, ama reddettiğini söyledi.

Eve dönmek üzere arabama bindiğimde kesin bir litre şarap içmiştim, o yüzden Şeytan Virajı denen keskin virajda Çoban Yıldızı'nın beni gözden kaybetmemesine dikkat ettim. Belli bir sarhoşluk seviyesinden sonra kazasız belasız eve varmanın güvenli bir yöntemiydi bu benim için. Yazlık ev için ideal büyük-

lükteki kulübümde son kadeh şarabımı içerken, Karoline'yle Igor'un aynı yatakta mı, yoksa ayrı mı yattıklarını ve benden sadece iki yaş küçük Karoline'nin o kendini beğenmiş Rusla ilişkiye girmesini gayet normal karşılarken, bana cinsel ilgi gösterecek bir erkeğin, Igor'dan daha yaşlı ve daha az etkileyici olsa bile, bana neden sapıkmış gibi geleceğini ya da benimle alay ettiğini sanacağımı düşündüm. Kendimle en son ne zaman bu kadar ilgilendiğimi, en son ne zaman ilgilenmeyi bıraktığımı hatırlamaya çalıştım. Hatırlamıyordum. Aklıma sadece Christian P. geldi, sonra da her şey silindi.

Wilhelmine Enke üzerine notlar:

W.E.'nin tamamen unutulmaktan kurtulmasının üç nedeni:

1) W.E., 1 Ağustos 1787'de öğle saatlerinde, nedeni bilinmeyen ani bir kusmayla birlikte yüksek ateşten sekiz buçuk yaşındayken ölen (bir cinayete kurban gittiği kuşkusu hiç ortadan kalkmadı), o yürek paralayan mezarını II. Friedrich Wilhelm'in siparişi üzerine Schadow'un yaptığı Alexander von Mark'ın annesi. Schadow'un meşhur prensesleri—kopyaları yeni inşa edilen Hotel Adlon'un tuvaletlere giden koridorunu süslüyor—kadar güzel bulunan mezarın üzerine zarifçe uzanmıştır güzel çocuk, bir bacağını hafifçe kıvırmıştır ve sanki ölmemiş de uyuyor gibidir. W.E. (o sırada Bayan Ritz) eseri Schadow'un atölyesinde ilk gördüğünde o kadar etkilenmiş ki, yere diz çöküp mermerden çocuğu öpmüş, çocuk gözüne o kadar canlı görünmüş.

2) Önemli ve tanınmış tek Prusyalı metres W.E.'ydi.

3) Bir süre sonra Kontes Lichtenau unvanını alan W.E. hakkında kralın ölümünden sonra o kadar çok hakaret yazısı yazıldı ki, terbiyesizlik ve iftiracılıkta birbiriyle yarışan bu metinler toplansa koca bir kitap olurdu; epey zamandan beri konu sıkıntısı çeken Alman dili ve edebiyatında bunlar zaman zaman ele alınacaktır.

İkinci maddeye dipnot: Metres sözcüğünün Fransızcada da bizdeki gibi iffetsiz bir tınısı var mı acaba? Windows 95'in eşanlamlı sözcükler programında metresin eşanlamlıları şöyle: Sevgili, kurtizan, fahişe, orospu; nasıl bir dil ki bu, fahişe sevgilinin eşanlamlısı olabiliyor? Orta sınıftan zeki bir kadın, Rahel Levin gibi bir deha ve Yahudi değilse eğer, bir metres olmaktan başka ne isteyebilirdi ki? II. Friedrich Wilhelm iki karısından da nefret ediyordu, onlarla sırf siyasi nedenlerle evlenmişti. W.E. sevildi ve sevdi. Bir veliaht doğurması için damızlık hayvan gibi çiftleştirilerek aşağılanan kraliçeydi, metres değil. Yine de, W.E. hakkındaki 1988 tarihli bir kitapta, metreslik kurumunun fahişelik kadar eski olduğu ibaresine rastladım. Mantıken şöyle olması gerekirdi: Metreslik, evlilik kadar eskidir.

Du Barry'yi, Pompadour'u ve Lady Hamilton'ı tüm dünya bilir; tarih yazarlarının "Alman Pompadour" dediği Kontes Lichtenau'yu kim biliyor peki? En önemli metresimizi bile ne çok aşağılamış olmalıyız ki, kültürümüzün parlak bir hazinesinden ziyade, Hohenzollern üniformasındaki bir namus lekesi olarak görülebiliyor.

Üç haftadan beri sadece her tür zihinsel çabadan değil, bir düşünceye yoğunlaşmaktan da kaçınıyor, ama bu evcil hayvanımsı, hiçbir işe yaramayan durumuma bir son verme ihtiyacını hâlâ duymuyordum. Yeterince miskinlik ettikten sonra içimdeki bir şeyin, kendimi disipline davet etmeme gerek kalmadan da başkaldıracağını umut etmiştim; ama öyle bir şey olmadı. Tam tersine, bu tembellik durumu uzadıkça, kendimi daha da iyi hissediyordum.

Zamanın çoğunu bahçede geçiriyordum. Ağaçları ve çalıları ölü dallardan kurtarmak isterken geliştirdiğim bir tutku, sanki kuru dallar bir gecede tekrar büyüyorlarmış gibi, bahçe makasını ve testereyi ikide bir elime alıp bahçede daha önce gözümden kaçan ölü dalları aramaya zorluyordu beni. Ortalıkta artık kurumuş dal kalmayınca, gözüme fazla uzun, eğri ya da şekilsiz görünen her şeyi kesip budamaya başladım. Bir türlü duramıyordum. Ağaç budama işinden hiç anlamadığımı ve bahçıvanlık hevesimin önümüzdeki ilkbaharda vahim sonuçlara yol açabileceğini bildiğim halde, ağaçların dalları daha derli toplu göründükçe benim memnuniyetim de artıyordu.

Achim hafta sonu geleceğini haber verince sevindim mi bilmiyorum. Hırpalanmış ağaçlar ve okuduğum kitaplardan aldığım bir iki not dışında, Berlin'e dönmememi mazur gös-

terebilecek bir şeyin olmaması mahcup ediyordu beni. Öte yandan, Achim'in beni özlediğini de sanmıyordum. Hatta arkasında durup bana bakmasını beklemediğim için rahatlamıştı belki de.

Achim, Basekow civarında bile bulamadığım sigara markamdan iki karton getirince, Berlin'e yakın zamanda dönmemi beklemediğini düşündüm. Öğleden sonra bisikletlerimize atlayıp ormana gittik. Achim'in arkasından gittiğimden, yine sadece sırtını görüyordum. Ormanda bir sepet dolusu mantar topladık; daha sonra ben mantarları temizlerken, Achim de mantar kitabını alıp şüpheli türleri adlandırmaya koyuldu.

Sen teorik bilgini artırırken, işi ben yapıyorum, dedim.

Yirmi yıldan beri Achim mantar kitaplarıyla yanımda oturur, orijinalleri çizimleriyle ya da fotoğraflarıyla karşılaştırır, tüm o *amanita*ların, *gomphidius*ların, *hygrophorus*ların kullanım alanlarını, benzerlerini, bulundukları yerleri beller, bense mantarları temizlerim. Daha önce bundan rahatsız olduğumu hatırlamıyorum... Kitabın üzerine eğilmiş Achim'e, gün ışığının seyrek saçlarının arasından pembe saç derisine vuruşuna baktım; üstümde lacivert marangoz önlüğü, çamurdan yapış yapış ellerimde mutfak bıçağı, gözümde, kurtçukların açtığı oyukları görebilmek için taktığım gözlük, bir de kendime baktım ve sıradan, yaşlıca, hazin bir evli çifte dönüştüğümüzü ve ne zamandan beri böyle olduğumuzu bilmediğimi düşündüm. Eskiden, ben içlerine mesaj gizlemek için biyografiler yazarken ve Achim Kleist'ın eserleriyle ilgili araştırmasını, âlimlik hayatını gizlice yaşamasını sağlayan bir barikat gibi önüne kurarken, böyle görünmüyorduk herhalde, oysa o zamanlar da Achim mantar kitabıyla yanımda oturur, ben yine mantarları temizlerdim. O zamanlar Achim'in sırtına da bu kadar sinir olmuyordum; düşünüyorum da, sırtı o zamanlar daha farklı, daha dik, daha sevecendi sanki. Ya da bana öyle

geliyordu; Achim'in sırtında bir değişiklik yoktu, sadece benim ona bakışım değişmişti, çünkü o zamanlar Achim'in Kleist barikatının ardında sadece hırsları için değil, benim biyografilerle mesaj gönderirken yaptığım gibi, bağımsızlığı için savaştığını düşünüyordum. Achim'in, Kleist'ın *Homburg Prensi*'ni yazın değil de, sonbaharda yazıp bitirmesinin onun için dünyada her şeyden daha önemli olduğunu iddia etmesi bile bir direniş eylemiydi ve ona düşünsel bağımsızlık duygusu veriyordu. Ama sonra, Basekow'daki komşumuz dayanamayıp da yeni atlar alınca, Achim'in enstitüdeki oda komşusu bakan olunca, çalıştığım yayınevi batınca, Achim'in enstitüsü kapanınca, Kleist barikatı Achim'in, üstünde güvensizce zıpladığı ve uçmayı unutmuş bir kuş gibi kollarını çırptığı bir tramplene dönüşüverdi. Achim ve araştırması bir başka enstitü tarafından bir proje olarak devralındı, ondan sonra Achim artık Kleist'tan değil, projesinden bahseder oldu. Eskiden Kleist nedeniyle bir yerlere telefon açmak ya da bir toplantıya gitmek zorunda kalırdı ya da Kleist nedeniyle Basekow'a gelemezdi, şimdiyse her şeyi projeden ötürü yapıyor ya da projeden ötürü hiçbir şey yapamıyordu. O zamana kadar sanmıştım ki, benim gibi Achim'in derdi de çalışmalarından sonuç almaktan çok, hiçbir şeyi takmadan kendi seçtiği koordinat sisteminin içinde kalmak, kendi tanrısına tapmaktı. Zira Kleist'ın *Homburg Prensi*'ni yazın mı kışın mı bitirdiğinin gerçekten bir önemi olduğunu tahayyül edemiyordum. Oysa şimdi Achim birdenbire etrafında bulduğu bir sürü Kleist araştırmacısı karşısında vazgeçilmezliğini kanıtlamak için daha önce hiç edinmediği beceriler ortaya koymak zorundaydı; ama en iyi bildiği, helak olana kadar talim ettiği erdemi, sessiz direnişi, onun için tüm anlamını yitirdi. Daha iki üç yıl öncesine kadar "kurumsal hırs" diye aşağıladığı bir hırs geliştirdi Achim. Projenin başına getirilmek için mücadele etti ve onu es geçip Hamburglu

bir profesörü proje başkanı yapmalarına bozuldu. O zamandan beri benim izlenimim, Achim'in Kleist ya da proje için değil, Hamburglu profesörün seçilmesinin, onun, Achim'in becerilerini bilmemekten kaynaklanan bir hata olduğunu kanıtlamak için çalıştığıydı. Achim'in proje başkam ya da herhangi bir şeyin ya da birinin başında olmak isteyebileceğini hiç düşünmezdim ve bu değişimin nedenini ancak yavaş yavaş kavradığım gibi, Achim hakkındaki önemli bir şeyi bütün o yıllar boyunca bilmediğimi de anladım. Achim, enstitüsü kapatılana kadar benim ve cümle âlemin sandığı gibi içedönük, bağımsızlığına düşkün biri değildi, en azından sadece öyle biri değildi. Belki bunu kendi de bilmiyor, hiyerarşide saygın bir yer kapma yarışına hiçbir koşulda girmeyeceğini sanıyordu. Kendisine zorla dayatılan feragatte hemen hemen gönüllü, son kertede mutlu bir tecelli görebilmek için buna inanmak zorundaydı belki de. Değişen bir şey yoktu aslında. Achim'in sırtı, mantar kitabı, her şey her zamanki gibiydi; ama benim artık hoşuma gitmiyordu.

Günü birlikte geçirdik, tekrar görüştüğümüz için pek sevinçli de değildik, neşesiz de. Ama sanki haftalardır ayrı kalmamış ya da ayrı kaldığımız süre birlikte geçirdiğimiz onca yıla kıyasla çok kısa olduğundan, ayrılığın farkına varmamış gibiydik; sanki tek başımıza kaldığımızda bile diğerini yanımızda farz ediyor, o an yanımızda olsaydı ne yapıp ne söyleyeceğini çok iyi biliyorduk. Nitekim Achim üst kata çıkıp yazı masasına oturmuştu ve onu Basekow'da düşündüğümde gözümün önüne gelen tabloyu sergiliyordu; önünde bir kitap, elinde kalem, başını eline yaslamış ya da parmakları arasında bir sigara, arada sırada pencereden dışarıya fırlatılan durgun bir bakış, dalgın, uzak... Ne okuduğunu sorsaydım, kitabın bir makalesini ya da bölümünü uzun uzun anlatırdı herhalde; ama Kleist araştırmasının kılcal damarlarına ne zamandır artık ilgi duymadığımdan sormadım.

Achim, Elli'yle yaptığımız gibi havadan sudan konuşmaktan sıkılıyordu; Elli'yle sohbetlerimiz hafif bir iç geçirmeyle damla damla akmaya başlar, şu veya bu konuda pes perdeden bir küfrün ardından alelade bir soruyla—neden böyle ki?—ya da çok da ciddi olmayan bir ah çekmeyle—her şey çok korkunç—devam eder, ilk cümlelerin birleşerek oluşturduğu küçük bir akıntı yolunu bulup usul usul akmaya başlar, arada sırada kurur, sonra dere olup çağıldar, yavaş yavaş nehir gibi kabarıp genişler, dik dönemeçlerden gümbürdeyerek aktıktan sonra düzlükte sakinleşir, kıyıya küçük küçük dalgalar yollar, orada burada birikip akmaya devam eder ve sonunda, Elli'yle ben yorulup biraz sarhoş gibi olduğumuzda, o zamana kadarki tüm sohbetlerimizin ve binlerce kez sorduğumuz soruların denizine kavuşurdu.

Eskiden, ilk dairemizde, tuvaleti dışarıda olan, yapı denetim dairesi tarafından mühürlenen o çatı katında—Laura daha doğmamıştı—otururken, Achim'le ben sinemadan ya da bir partiden döndüğümüzde, sanki tüm yaşadıklarımız ancak birbirimize anlattığımızda gerçek olacakmış gibi saatlerce konuşurduk. Ucuz kırmızı şarap içerdik, Achim küp küp peynir keserdi ve şafak vakti etrafımızdaki çatılar alacakaranlığın içinden yavaş yavaş sıyrılırken, rutubetli çatı katımız bir film kulisine, üzerimizdeki gökyüzü de Paris ya da Roma üzerindeki gökyüzüne ya da o sırada neyin hayalini kuruyorsak ona dönüşürdü.

Ama belki de aldatıcıydı anılar ve karşılıklı konuştuğumuz filan yoktu, ben, sadece ben konuşuyordum, Achim de dinliyordu, çünkü bana âşıktı ve beni hayal kırıklığına uğratmak istemiyordu. Belki de benim anlatma düşkünlüğüme daha o zamanlar da sadece katlanıyor, ondan önceki hayatımı anlata anlata bitireceğimi, konuşma merakımın zamanla azalacağını umuyordu içten içe. Ama anlatma merakım azalmadı, zira ikili

bir hayat sürüyordum ben; biri gerçekti, biri de anlattığımdı, ki biri diğerinden pek ayırt edilemiyordu; yaşadıklarımı ancak anlattığımda anlıyor, buna değil de şuna karar verseydim, Achim'le değil de başka bir erkekle karşılaşsaydım, bir başka şehirde ya da köyde doğsaydım ne olurdu acaba, yine aynı insan olur muydum, yoksa Achim'in asla âşık olamayacağı başka biri mi olurdum diye hayal ettiğimde kavrıyordum. Achim bu tür konuşmaları anlamsız bulur, hatta belki de rahatsız olurdu. Hadi, konuş benimle dediğimde, ne konuşalım ki? diye sorardı ya da ne bilmek istiyorsun? Anlamsız konuşmaları bütün o yıllar boyunca başkalarıyla yaptım ben, çoğunu da Elli'yle.

Achim, Kleist barikatının arkasında mücadele ettiği sürece, benim için aramızdaki sırdaşlığın simgesiydi Kleist. Achim ne zaman istediyse dinlemiştim anlattıklarını, oysa Kleist araştırmasının ayrıntıları beni artık ilgilendirmiyordu, bir önemi de yoktu zaten, çünkü ben sadece Achim'in Kleist'a duyduğu ilgiye ilgi duyuyordum. Ama Kleist artık bir projeden başka bir şey değildi, bir proje ise simge olmaya uygun değildi, en azından bana göre. Kleist projesinden atılmıştım ben.

Achim pazar akşamına kadar kalacağını söylemişti; ama öğleye doğru, düşündüğünden daha erken, az sonra, hemen şimdi gitmesi gerektiğini söyledi. Öğleden sonra buluşmayı kararlaştırdığımız Karoline'den ve maalesef tanışamayacağı Igor'dan onun adına özür dilememi istedi. Yarma kadar yazması gereken acil bir başvuru yazısı vardı ve eğer kalırsa huzursuz olacaktı.

Kalan mantarları ona paket edip verdim, virajda gözden kaybolana kadar arkasından el salladım. Karoline'yi arayıp nadiren yaşadığım verimli bir yazma evresinde olduğumu, bunu kesinlikle bölmek istemediğimi söyledim. Sonra yatağa uzanıp akşama kadar uyudum.

Sonraki hafta Christian P.'den bir mektup geldi.

Sevgili Johanna,

Dolambaçlı yoldan geldiği için bana biraz geç ulaşan mektubunu az önce aldım, cevabım bu yüzden gecikti, yoksa şimdi olduğu gibi hemen yazardım sana. Senden, sizden haber aldığıma çok sevindim; sonunda kavuştuğunuz seyahat özgürlüğünün arkadaşlığımızın yerini aldığı düşüncesi beni üzmüştü, çünkü ben kendi adıma şundan eminim ki, Münih, Frankfurt ya da Lüneburg'da yaşasaydınız da memnuniyetle arkadaşınız olurdum. Şimdi mektubun önümde duruyor ve düşünüyorum da, hayattan artakalan fuzuli zamanda sağlık sigortası kurumları için rezil bir maliyet faktöründen başka bir şey olmadığımızı yazdığın o paragrafı ben de yazabilirdim, gerçi senin gibi, diktatörlüğün bilediği bir öfkeyle yazamazdım tabii; ama şimdiki zamanı bile gerisinde kaldığı bir gelecek gibi gören ve kültür mağarasında onun ardından yorgun yorgun el sallayan, yaşlanmakta olan bir adamın dekadan hüznüyle yazabilirdim. Şimdi, mektubunu tekrar okurken, ilk karşılaşmamızda hissettiğim, hiç beklenmedik yakınlığı hatırladım. On üç yıl mı geçti aradan, on dört yıl mı? Bir çorba pişirmiştin, dereotlu hıyar turşusu, sığır eti ve ekşi kremadan oluşan Polonya usulü hıyar çorbası. Çorbanın tadının, tatilini Toscana'da geçiren

birinin garibine gideceğini düşündüğün için özür üstüne özür dilemiştin. Oysa çorbayı hiç fena bulmamıştım. Davet etmediğin ama belli ki beklediğin başka kişiler de gelmişti sonra. Aramıza ne zaman yeni bir konuk katılsa, elinde çorba tenceresi ve kepçe, telaşlı bir garson gibi koşuşturuyordun. O zamanlar seni çok genç buluyordum, oysa yaşıtız. Şimdiyse, vaktinden önce dünyanın dışına savrulma duygusunu sen de biliyorsun artık. Sizden farklı olarak, hayatımı sürekli aynı devletin vatandaşı olarak geçirdiğim ve muhafazakârlığa doğuştan eğilimli olduğum için ütopik hayallerle vedalaşmak zorunda kalmadığım halde, ben de bilirim bu duyguyu. Sabahları gazete okurken bile, gazetenin artık benim gibiler için yazılmadığını açıkça hissediyorum ve bazen gerçekten de, boş ver, dünyanın ne hali varsa görsün, diye düşünüyorum, yüz yıl içinde suları tükendiğinde insanlar bir çaresini bulur elbet. Devraldığı tezgâhın durumunu beğenip beğenmediği, bizimki de dahil hiçbir kuşağa sorulmadı. Sonra bir anda ürküyorum, çünkü istatistikî açıdan bakıldığında, yirmi otuz yılı daha böyle bir bezginlik içinde geçirebilir, sonunda kötücül bir ihtiyara dönüşebilirim, o yüzden iyi kalpli, bilge bir büyükbaba olmaya karar veriyorum. Kızımız Jule'nin, onunla tanışmıştın hani, iki sene önce çok tatlı bir kızı oldu, ama ufaklığı çok sık göremiyorum maalesef, çünkü Kathrin'le ben bir süre önce ayrıldık (mektubunun dolambaçlı yoldan gelmesinin nedeni, eski adrese gitmesiydi) ve torunum benim değil de, daha çok büyükannesinin yanında tabii. Ah Johanna, anlatacak çok şey var, bunca zaman sonra bir mektupta anlatılamayacak kadar çok şey. Şunu da yazayım ama: Yirmi yıla yakın bir zamandır çalıştığım yayınevi satıldı ve yeniden yapılandırıldı, ki bunun ne anlama geldiğini tahmin edersin. O zamana kadar yayınevi programının odağındaki geleneksel beşeri bilimler iyice küçültüldü, onun yerini medya çalışmaları ve biyoetik dizileri aldı.

İşe yeni başlayan genç arkadaşlarımın benim yayınevindeki varlığıma karşı tahammülsüzlüğünü günbegün gözlerinde görür gibi oluyorum. Benden başka bir de sekreterin çalıştığı bizim bölümü çatı katına sürdüler, çağdışı tutkumuzu kimseden rahatsız olmadan, kimseyi de rahatsız etmeden orada sürdürmemize göz yumuyorlar.

Bu dünyanın hâlâ ihtiyaç duyduğu hiçbir şeyi beceremediğin duygusuna kapıldığını yazmışsın mektubunda. İnan bana, seni çok iyi anlıyorum. Seni ve Achim'i yeniden görmeyi çok isterdim. Bunca zamandır görüşmememizin nedenini de bulurduk belki o zaman. Benim de bir tahminim var; ama tam emin değilim. Karım dışında öptüğüm tek kadın sen olmasan da, o tek öpüşmemizi senin kadar iyi hatırlıyorum.

Seni içtenlikle kucaklayan dostun Christian

Christian P.'ye evin üst katındaki ıssız okyanus gemimden yazdığım mektubu şişeye koyup gecenin içine saldığımdan beri kendimi hazırladığım olası hayal kırıklıklarını şimdi yaşıyordum işte. Christian P. hiç cevap vermeyebilirdi ya da nazik ve ilgisiz bir mektup yazabilirdi; tuhaf varoluşumuzun cazibesini yitirmemiz onu hayal kırıklığına uğratabilirdi. Ama Christian P.'nin bize geldiği zamanlardaki rolünü yeniden üstlenebileceğini umut etmiştim aslında; o zamanlar onun o sevimli ve kibar davranışlarını taklit etmeye çalışır, tezgâhtar kızlar, ustalar, garsonlar, Laura'nın öğretmenleri ve gündelik hayatı bana zehir eden başka kişiler arasında bulaşıcı hastalık gibi yaymayı umut eder, fakat her defasında üç gün sonra bitkin bir halde vazgeçerdim.

Ama şimdi önümde duran tarzda bir mektubu hiç beklemiyordum. Aklımdan geçirdiğim tüm olasılıklar, bizden üstün bir Christian P. üzerine kuruluydu, sanki yaşlılığın kanunları cinsiyet, köken ve kişilik farklarını tümden ortadan kaldırmış

gibi, hüznü benimkine benzeyen biri üzerine değil. Mektubun sıcaklığı ve samimiyeti kafamı karıştırmıştı. Şimdi bana cevap veren bu adama yazmamıştım ben. Onu havaya kalkmış saçları, omzuna attığı pardösüsü, elindeki çiçeklerle gözümün önüne getiriyordum; ama mektubu yüz hatlarını silikleştirmişti.

Mektubun sol üst köşesinde yeni adresinin yanı sıra telefon numarası da yazıyordu. Christian P.'ye telefon açmayı bir an aklımdan geçirdiysem de, o kaçınılmaz selamlaşma ritüellerini düşünmek bile caymama yetti. Merhaba Christian, ben Johanna. Adımı tekrarlayacaktı, Johanna derken konuşmaktan ziyade haykıracak, sevincini ya da şaşkınlığını göstermek için sesli harfleri uzatacaktı, Joohaannaa, sesini duymak ne güzel; ben de diyecektim ki: Mektubunu aldım. O da: A öyle mi, biraz fazla duygusal yazdım galiba; ya da: Mektubuna öyle sevindim ki, diyecekti; ya da sadece: Evet? Ve her şey bitecekti. Neyin biteceğini bilmiyordum ama bitebilecek, adını koyamadığım bir şeyin olduğu, telefon numarasını çevirip eski bir arkadaşa merhaba Christian demeyi beceremeyişimden belliydi.

Hemen o akşam Christian P.'ye yazmayı denedim.

Sevgili Christian,

Tanıdığımız başka bir Christian'la karıştırmamak için sana hep Christian P. dediğimizi biliyor muydun? Önemli değil zaten; bunu yazmamın nedeni, sana şimdi, seni düşündüğümde de Christian P. demem, oysa diğer Christian hayatımızdan çoktan çıkıp gitti.

Benim gördüğüm o güzel evde artık oturmuyorsun demek; sizin yanınıza gelemediğimiz zamanlarda da olduğu gibi, senin hakkında, senin benim hakkımda bildiğinden daha az şey biliyorum yani. En son o evde görüşmüştük. İkimiz de bir şeyler tahmin ediyoruz, neden acaba, ama belki de farklı şeyler tahmin ediyoruzdur. Uzunca bir süre o akşamı bir daha

aklıma getirmek istemedim. Patronlarının evine ilk kez davet edilmiş çalışanlar gibi oturuyorduk pahalı İngiliz porselenleri (siz mutfaktayken bir tabağı çevirip arkasına bakmıştım) ve gümüş çatal bıçaklarla donatılmış masada. Ve Kathrin o kadar zarifti ki, üstündeki ceketi bugün bile hatırlıyorum; uzun ve kahverengi-siyahtı ceketi, yakası ve çan biçiminde genişleyen etek kısmı küçük siyah aynalarla bezeliydi. Yemekte kuzu pirzola ve pastırmaya sarılmış taze fasülye vardı. Bizim sadece mutfakta yemek masamız olduğu için, ki hâlâ öyle, tabağın altına bir tepsi koyup dizlerinin üstüne yerleştirdiğim her bir çorba için çok utandım sonradan. Hayatını kafamda nasıl canlandırmıştım bilmiyorum ama az çok bizimkine benzediğini sanmıştım. O zamanlar bana çok zengin gelen nezih bir burjuva evinde yaşadığını hiç düşünmemiştim. Hatta beni yanılttığın duygusuna kapılmıştım, çünkü bizimkine benzer orta halli koşullarda yaşadığın duygusunu vermiştin bize, en azından bana öyle gelmişti. Sofranızda otururken, kendi mobilyalarımızdan, porselenlerimizden, bardaklarımızdan, hıyar çorbasından utanmıştım.

Mektubu burada kestim. Artık benim de pek anlayamadığım, şimdi bana sanki ben değil de başka biri, bana yakın ama ben olmayan birisi yaşamış gibi gelen bu duygu karmaşasını Christian P.'ye nasıl izah edebilirdim ki? O zamanlar gerçekten utanıp utanmadığımı bile bilmiyordum, belki de utanmaktan ziyade öfkelenmiş ya da gücenmiştim, çünkü birdenbire hayatımıza Christian P.'nin şatafata alışkın gözleriyle bakmış, bize geldiğinde kendini, tıpkı benim Friedel Wolgast'ın mutfağında hissettiğime benzer uyuşuk bir huzura ve basit bir hayata duyulan koket bir özleme bıraktığını düşünmüştüm.

O zamandan beri görüşmemiş olmamız bizden, yani benden ve Achim'den kaynaklanıyordu; Achim o gün Christian

P.'nin kitaplığını inceledikten sonra yaralı bir tebessümle, yirmi yıl geriden geliyorum, demişti.

Daha sonra, bize gösterdikleri konukseverlik için Münih'e bir teşekkür mektubu yazmıştım ve Christian P. yine Berlin'e geleceğini haber verince, Basekow'da geçirmeyi planladığımız hafta sonundan sırf onun yüzünden vazgeçmemeye karar vermiştik.

Artık bizim de dahil olduğumuz o dünyanın simgelerini, davetlerin ritüellerini, kılık kıyafetlerin verdiği sinyalleri, evlerin duvarlarındaki resimleri yorumlayabilmem epey bir zaman almıştı. Bir süre sonra, Christian P.'nin bizi, kendi hayatının da bizimki gibi olduğuna inandırırken, porselenlerinden ziyade kitaplarını, arkadaşlarını, sevdiği ve sevmediği şeyleri düşündüğünü, ama Achim'le benim, birdenbire değişen dünyada, kendi ölçütlerimize artık güvenmediğimiz için aptalca davrandığımızı ve hiç alışkın olmadığımız bir zenginlik bizi ürküttüğü için, bu zenginliğin sahibini, düşündüğümüzden farklı bir insan olmakla suçladığımızı sezer gibi oldum. Ama o kadar uzun süre suskun kalmıştık ki, yanlış anlaşılmaya müsait karmaşık bir açıklama yapmayı göze alamamıştım onunla yeniden temasa geçmek için. Ta ki üç hafta önceki o geceye kadar; uzun zamandan beri çekindiğim bir şeyi o gece neden öyle kolayca yapıverdiğimi bir iki yıl sonra bilirim belki. Bir şeyi neden yaptığımı ya da yapmadığımı ancak aradan birkaç yıl geçtikten sonra anlarım ben. Bir şeyi yapmam ya da yapmamamın sıkı sıkıya inandığım nedenleri olsa da, yıllar içinde başka, daha derinde yatan, pek de hoşa gitmeyecek nedenler, tabiri caizse, latif tenin altındaki nedenler iskeleti açığa çıkabilir. Artık bunu öğrenmiş bulunuyorum ve bazen yılların geçmesini beklemeyi, o zamana kadar da kararlarımı öylece kabullenmeyi beceriyorum.

Christian P.'ye mektup yazmayı başka bir güne erteledim.

Wilhelmine Enke üzerine notlar:

II. Friedrich Wilhelm 16 Kasım 1797'de ölür. W.E. daha aynı gün tevkif edilir, mallarına ve mektuplarına el koyulur. III. Friedrich Wilhelm tarafından görevlendirilen komisyon, vatan hainliği ve haksız servet edinmekle suçlanan W.E.'ye karşı delil bulamaz. Ama yine de, W.E. Glogau Kalesine sürülür. Haase-Faulenorth'a göre (sayfa 233), yazdığı raporla "adalete, tarafsızlığa ve cesarete bir anıt diken", "Prusya hakkaniyetinin bir abidesi" olan komisyon konuşmamaya yemin ettirildiğinden, W.E.'nin kamuoyundaki imgesi özellikle de yergi ve eleştirileri yazanlar tarafından aktarılmıştır.

Üç yıl sonra kral, "bu meselede fazla aceleci davrandığını" itiraf ederek W.E.'ye özgürlüğünü ve servetinin büyük bir kısmını iade eder; ama yazılarıyla W.E.'ye kara çalan kadın ve erkekler bu zevklerinden vazgeçmezler.

Kamuoyunda suçlamalara ve yargılamalara aynen devam edilir, çünkü W.E.'nin saygınlığına ve haklarına yeniden kavuştuğu kamuoyuna açıkça duyurulmadan geçiştirilmiştir.

W.E., yargılanmasından on yıl, en azılı düşmanı Friedrich von Cölln'ün "Yeni Kundaklamalar" adlı yazısından bir yıl sonra, 1808'de yayımladığı "Kontes Lichtenau'nun

Çeşitli Yazarların Suçlamalarına Karşı Savunması"na şu sözlerle başlar: "Sabrım tükendi, daha fazla susamam artık."

Ondan neden bu kadar nefret edilmiştir? Neden onu kötülemekten hiç vazgeçmemişler, hatta bıkmamışlardır? Saygın kişilerin onun lehinde konuşmalarına rağmen, söylentilerin neden ardı arkası gelmemiştir? Sırf kendininkinden daha üst bir sınıfa yükseltildiği, Wilhelmine Enke'yken Kontes Lichtenau olduğu, yani kimileri tarafından kıskanıldığı, kimileri tarafından hakir görüldüğü için mi?

Çoktandır kralın metresi olmamasına rağmen, kral ölene kadar onun en yakın dostu olmayı sürdürdüğü için mi? Asıl kışkırtıcı olan, bu metresin artık metres olmadığı halde statüsünü ve nüfuzunu kaybetmemesi miydi? Sıradan bir saray müzisyeninin kızı olan bu kadın, artık yatağını bile paylaşmadığı kralın en yakını, yenilmez sırdaşı olmuştu. Kimsenin aklı almadığından, her tür şüpheye çanak tutan şey bu muydu?

Düşen birine bir tekme daha atmanın o korkak, hayâsız şehveti. Bu ezeli, belli ki Tanrı vergisi insan mizacı karşısında, insanlığın tarihten ders alarak soylulaşması çağrısı ne kadar anlamsız kalıyor.

W.E. "Savunma"da şöyle yazar:

"Gelmiş geçmiş tüm hükümdarların binlerce sevgilisi arasında benimle mukayese edilebilecek belki bir kişi bile olmadığını söylerken böbürlenmediğimi anlayabiliyor mu kamuoyu?

O kadınlar vücudun güzellikleri, ruhun meziyetleri bakımından benden kat kat üstün olabilirler; ama ruhları bizzat sevgili tarafından yoğrulmamıştı; sevgili bu ruha kendi eseri olarak bakmanın zevkini tatmamıştı; sadece bu insan benim öğrencim ve minnettar dostum olacak ve ölene kadar bana sadık kalacak diye düşünmenin mutluluğunu yaşamamıştı!"

Wilhelmine on üç yaşındayken, Kraliyet Operasında figüranlık yapan, Kont Matuscha diye birinin önce metresi, sonra

karısı olan ablasının evinde veliaht prens Friedrich Wilhelm ile karşılaştı. İki kız kardeş arasındaki bir kavga (fakat W.E. "Savunma"da bunu inkâr eder) yada kızın kendisinden on yaş büyük prens üzerinde bıraktığı etki, prensin bundan böyle Wilhelmine'nin eğitimini üstlenmeye karar vermesine yol açtı. Prens ona öğretmenler tuttu, kendisi de ders verdi, dil öğrenmesini sağladı, onu Paris'e gönderdi ve on altı yaşına gelince de metresi yaptı.

W.E. bir Olympia mı, yoksa Eliza Dolittle mı?

Köyde Friedel Wolgast hakkında çeşitli hikâyeler dönüyordu. Pazardaki et tezgâhında duyduğuma göre, Friedel eski bir çit kazığının üstüne uzun çiviler çakmış, sonra kazığı bahçe çitinin önündeki çimlere yatırıp üstünü ince bir kum tabakasıyla örtmüştü. Hafta sonunda komşusu arabasıyla Friedel'in evinin önüne varınca gerçekten de çivili tahtanın üstünden geçmiş, iki tekerleği patlamış, hemen bu talihsizliğin nedenini aramaya koyulunca, Friedel Wolgast'ın çivili kalasını bulmuş, polis çağırmış ve Friedel'den şikâyetçi olmuştu. İlk başta polis dürüst vatandaş Friedel Wolgast'a karşı suç duyurusunu kabul etmeye yanaşmamıştı tabii, ne de olsa kalası çimlerin arasına saklayan kişinin gerçekten de Friedel Wolgast olduğunu kimse kanıtlayamazdı, bu nedenle ancak meçhul bir kişiden şikâyetçi olunabilirdi. Ama sonra Friedel bağırıp çağırmaya başlamış, bir başına kalmanın çaresizliği ve bu pislik komşunun başına açtığı dertler mezbahadaki hayvandan akan kan gibi şarıl şarıl ortaya dökülmüştü. Ne yapsaydım yani, komşusunun bir çift lafına kulaklarını tıkayan, ancak kötülükten anlayan bu herifle başka nasıl baş etseydim, diye bağırmış. Söylediklerine göre, laftan anlamayanın hakkıdır kötek, demiş Friedel Wolgast ve böyle konuşarak polislerin önünde suçunu itiraf etmiş; aslında polisler bunu duymak istemiyorlarmış ve eğer komşu yanlarında olmasaymış, muhtemelen duymazdan

gelirlermiş. Ama Friedel sanki suçunu itiraf etmeden duramıyormuş gibi bağırmayı sürdürmüş, evet o, tek başına o gömmüş kalası oraya; Friedel Wolgast öfkeyle söylediği bu sözlerin başına ne dert açacağının farkında değil gibiymiş, resmen zıvanadan çıkmış. Merkez köyden bir kadın, hekimin arabasını daha aynı gün Friedel Wolgast'ın evinin önünde gördüğünü anlattı. Friedel Wolgast kalp krizi geçirmiş, hekim ona iğne yapmak zorunda kalmış.

Bense vicdan azabı çekiyordum, çünkü o canavara karşı onu savunacağıma dair söz vermiş ama sözümü tutmamıştım; en geç ertesi gün Friedel'e gitmeye karar verdim. Öfkeden kudurması beni endişelendiriyordu. Friedel'in inatçı isyanı içimde hoşnut bir gürleme olarak yankılanmaya devam ediyordu. Onun o gülünç, anlamsız çivili kazık tuzağı hınzır bir sevinçle doldurdu içimi, oysa Friedel'in komşusu umurumda değildi ve patlak tekerlekleri hak edip etmediğini bile bilmiyordum. Ama Friedel'in gözünde hak ettiği kesindi ve komşunun onun dünyasında bile isteye yok ettiği bir düzen yeniden kurulmuştu; Friedel Wolgast'ın kesin bir düzene sahip dünyası benim dünyamın ve düzenimin de bir parçası olduğu için, Friedel benim yerime de mücadele ediyordu. Belki de onun o basit, hatta ilkel intikamından tatmin olmamın nedeni, böyle bir arzuyu gerçekleştirmeye asla kalkışamayacak olmamdı, o yüzden dolaylı da olsa kendime de pay çıkarmak hoşuma gitmişti. Ya da çok daha genel bir ifadeyle: Friedel kendini savunuyordu, ben de isterdim kendimi savunabilmeyi, ancak neye karşı savunacağımı ya da neyi savunacağımı bilmiyordum, çünkü kaybettiğim şeyin ne olduğunu Friedel kadar iyi bilmiyordum.

Hekimin arabasını Friedel'in evinin önünde gören kadına, Bayan Wolgast'ın şimdi daha iyi olup olmadığını sordum. Friedel'i bugün yine bahçeyle uğraşırken gördüğünü söyledi kadın.

Hafta sonu için aldığım beş dilim etin parasını ödedim. Karoline ile Igor'u yemeğe davet etmiştim, Elli de gelecekti. Benim Igor için hazırladığım çivili kazık, Alman usulü et sarma ve Elli'ydi.

Akşam müzik dinledim. Aşağı yukarı bir yıl önce tesadüfen duyduğum, yataklara nevresim geçirirken mutfaktaki radyodan kesik kesik gelen bir ses, o cızırtılı haliyle bile mest etmişti beni. Mutfak masasına oturmuş, bir saat yerimden kalkmamıştım; içime işleyen bu kadın sesi kulağa o kadar doğal geliyordu ki, onun en rahat ifade biçimi dil değil de şarkı gibiydi, sanki her şeyi bilen, yine de hava ve su gibi billur bir giz olan, hem dünyevi hem de doğaüstü bu müzik ancak bu sesle mükemmel bir varlık kazanmıştı. Hemen aynı gün *Bookes of Songs*'un birinci ve ikincisini satın aldım ve iki hafta boyunca John Dowland'in müziği dışında başka müzik dinlemedim ama sonunda tenimin—şarkıları sadece kulağımla değil, tenimle de dinliyor gibiydim—müziğin bende yarattığı o hiç dinmeyen kutsal heyecandan korunmak ister gibi kendini tınılara yavaş yavaş kapattığını fark ettim. Ondan sonra John Dowland'i özel anlara sakladım ve Friedel Wolgast'ın çivili kazık suikastından parazit gibi sebeplendiğim ve düzenime karşı saldırılardan kendimi neden korumadığımı sormaya başladığım o günün akşamını bir Dowland Gecesi mertebesine çıkardım. Bir şişe kırmızı şarap açtım ve Christian P.'ye bir mektup yazdım.

Sevgili Christian,

John Dowland'i bilir misin? Tabii ki biliyorsundur, sorduğum herkes onu çoktandır biliyordu da yalnızca benim haberim yoktu, ben onu ancak bir yıldan beri biliyorum. Şu anda *Come, heavy sleep* parçasını dinliyorum ve acaba bütün hüznümün, bir süreden beri başıma gelen, ama özellikle de gel-

meyen her şeyi, Tanrı'ya inanmasam da, kader kısmet diye kabullenmemden mi kaynaklandığını düşünüyorum. Bazen keşke Tanrı'ya inansaydım diyorum; ama inanmayı nasıl becerebileceğimi hiç bilmiyorum. Onun yerine bir sürü ruhla kuşattım etrafımı, hayattayken tanıdığım, şimdi de zaman zaman sığınıp danıştığım ölülerle. Onların etrafımda pır pır uçuşarak bana işaret vermeye çalıştıklarını, benim bunları sadece doğru yorumlamam gerektiğini hayal ediyorum. Endişe kumkuması Ida Teyzem onlardan biri, Achim'in babası da; hayattayken ciddi ve sert bir adamdı; ama bir ruh olduğundan beri sanki dünya tarihinin hakikaten de en büyük esprisi olan bir sırra ermiş gibi sık sık çılgın kahkahalar atıyor. Gülüyor musun? Gülme. Tanrı'yı basitçe ortadan kaldırmak bir hataydı herhalde. Halk afyonundan mahrum kaldı, yine de hâlâ bağımlı. Hepimiz inanç sözcüğünü nasıl da aşağılamış, kuşkuyu nasıl da yüceltmiştik (ya da ona inanmıştık). Sanki akla, daha iyi bir geleceğe, devrime, bilime, kendimize asla inanmamışız gibi. Tanrı'nın çarmıhtaki oğluna ne oldu peki? Spor salonlarından çıkmayan bir kuşak. Kendi bedenlerine tapıyorlar; Tanrı'ya küfrün anlamı, bedeni aşağılamak, şişman olmak ya da sigara içmek.

Basekow'daki evimizde tadilata başladığımızda komşumuz gelip dedi ki: Bu ev kimin merhametinde olacak? Okumuş biri değil; ama dili İncil'den ya da rahipten öğrendiği için merhamet kelimesini biliyor.

Otuz sene önce, bugün düşündüklerimi düşünen birini hor görürdüm herhalde. Şimdi yaşlandıkça muhafazakârlaşanlardan biriyim ben de. İnatçılık mı bu, yoksa bilgelik mi? Yoksa Elli'nin yaşlılık sadakati dediği şey mi? Otuz yıllık evlilikten sonra, başka bir şey yaşamak neyse ki artık mümkün olmadığından birbirlerine sadık olur ve zaferlerini kutlarlar; başarmışlardır. Öyle ya, artık değiştirilemeyen bir şeyin iyi ol-

ması gerekir. Dünyayı, bize ait olduğu zamanlardaki gibi bırakmak mı istiyoruz? Yoksa dünyayı değiştirme işini yüzümüze gözümüze bulaştırdığımız için aklımız başımıza mı geldi?

Ya sen, bir şeye inanıyor musun? Sana bu soruyu daha önce de sordum belki ama cevabını unuttum.

Neden ayrıldığınızı, torununun adını ve şimdi, böyle yalnız başına—yoksa yalnız yaşamıyor musun—ne yaptığını şimdiye kadar sormadığım için kusura bakma. Bütün bunlar beni ilgilendiriyor ama.

Sevgiler,

Johanna

Ertesi sabah telefonun sesine uyandım. Cumartesi günüydü, yağmur yağıyordu. Elli, ancak öğleden sonra, en erken dörde doğru gelebileceğini söyledi.

Et sarma yapacağım, dedim.

Daha önce gelmem mümkün değil gerçekten, dedi Elli.

Gecikmesi işime geldi; aslında bunu hesaba katmıştım, çünkü Elli genellikle gecikirdi. Bu durumda, Friedel Wolgast'a gitmek için yeterince vaktim vardı.

Arabadan inerken köpek havladı ve Friedel'in yüzünün yarısı perde ile pencere pervazı arasında göründü, sonra kapı açıldı, Friedel yağmurdan ve istenmeyen bakışlardan korunmak için kapının arkasında duruyordu.

Çizmelerini çıkar da içeri gir, dedi.

Saat yarımdı, ocakta bir çorba pişiyordu, ortalık mercankösk ve defne koktuğuna göre, patates çorbası olmalıydı.

İş bu raddeye vardı, dedi Friedel, bir suçlu gibi polise şikâyet edildim. Gözkapakları şişmişti, gözyaşı keseleri kırışık yanaklarının üstüne yabancı cisimler gibi sarkmıştı.

Hafta sonu gelemedim, dedim, Achim vardı.

Gelsen de çok geç kalmış olurdun zaten, dedi Friedel.

Sakinliğinin ilaçlardan mı yoksa bitkinlikten mi kaynaklandığını ya da Friedel'in içten içe çoktan bir karara varıp bütün öfkesini baraj gölü misali bu kararda mı biriktirdiğini bilmiyordum.

Merak etme, kötü bir şey olmaz, dedim.

Lastiklerin parasını ödemem gerekiyormuş, bizim şerif Olaf, Karin'in oğlu, öyle dedi, tanıyorsundur, Karin eskiden kooperatif kantininde çalışıyordu hani, şimdi Penny markette kasiyer. Pislik herif gidip en pahalı tekerlekleri, eskisinden çok daha kalitelisini alır eminim.

Böyle bir şey yapamaz.

Neler yapabildiğini görüyorsun işte. Canı istediğinde ateş yaktığı halde, arabasıyla başkasının çiçeklerini ezdiği halde, polise şikâyet edilen o mu oldu, ben mi?

Komşunun polise şikâyet edilmemesinin tek nedeninin, Friedel'in gidip ondan şikâyetçi olmak yerine, adamın yoluna çivili kazık koyduğunu söylemenin bir anlamı olmazdı. Friedel'e ve buradaki çoğu insana göre, devlet kurumlarının adaletsizliği mevsimlerin birbirini kovalaması kadar doğaldı. Ayrıca, birini polise şikâyet etmenin utancı, en az hakkında şikâyette bulunulması kadar rahatsız ederdi Friedel'i.

Tekerleklerin parasını gerçekten ödemek zorunda kalırsa, bir tanesini de benim ödeyeceğimi söyledim.

Saçmalama, dedi Friedel, param var. Para biriktirmiştik, Werner'le ben, o paradan öderim. Görüyorsun ya, Werner bana hâlâ destek oluyor.

Cezanın yarısını üstlenmekte ısrar ettim; ama Friedel'in başına gelen talihsizlikten gizliden gizliye, hak etmediğim bir hoşnutluk duyduğumu sakladım. Bir tabak patates çorbası ikramını geri çevirdim, az sonra Elli gelecekti ve birlikte yemek yiyecektik.

Hangisi? Şu küçük sarışın mı, yoksa iriyarı olan mı?

Küçük sarışın değil, dedim, çünkü Friedel'in Elli'yi tarif ederken kullandığı sözcükleri, Elli beni duymayacak olsa da, tekrarlamak istemiyordum. Koridorda çizmelerimi giyerken, dikkat et de yine gaza gelme, dedim; Friedel de, arkadaşına selam söyle, dedi.

Saksonya'nın en genç Jungmädel* lideriyken, savaş bitince inançlı bir komüniste dönüşen annesinin Elli'ye verdiği isim, Elisaweta Soja Hammerschmied idi; fakat annesi Elisaweta adının kaynağı hakkında farklı açıklamalar yapmıştı. Yirmi yıl geçerli olan ilk versiyona göre, Elli adını Leningrad Kuşatmasındaki bir kadın kahramandan, daha sonraki ikinci versiyona göre ise tarihi bir romandaki Petersburglu bir prensesten almıştı; ama annesi romanın adını ve yazarını hatırlamıyordu. Göbek adı Soja'yı, katledilen partizan Soja Kosmodemyanskaya'dan almış, bu kaynakta hiç değişiklik yapmamıştı. Elli on dört yaşına geldiğinde, Rusça diline hâkimiyeti isimlerin küçültme şeklinden ibaret olan annesinin ona taktığı Lilya, hele hele Lisoçka adlarıyla çağrılmayı artık istememiş, kız arkadaşlarının ona Lissi demesine de karşı çıkmış, annesinin Sovyet takıntısını protesto etmek amacıyla, isminin olabilecek en Alman, en kaba hali Elli'de karar kılmıştı. Düşünmeden yaptığı, iki yıl Elli Meier olmasına neden olan evlilikten kaynaklanan kısa ara sayılmazsa, ondan beri de adı Elli Hammerschmied'di.

Birbirimizi neredeyse otuz yıldır tanıyorduk ama ilk nerede ve nasıl karşılaştığımız, birbirimizden hemen mi, yok-

---

* Jungmädelbund (Genç Kızlar Birliği), Hitler Gençliğinin 10-14 yaşındaki kızlara yönelik bir koluydu—ç.n.

sa zamanla mı hoşlandığımız konusunda uzlaşamıyorduk. Elli, üniversitedeki bir karnaval partisinde, ağlamaktan şişmiş gözlerimden akan rimelimi tuvalette tükürükle silmeye çalışırken bana krem vererek yardıma koştuğunda ve tabii ki aşk acısı olan acımı teselli ettiğinde tanıştığımızı iddia ediyordu, oysa ben o zaman birbirimizi zaten tanıdığımızdan emindim, çünkü daha önce bir doğum günü partisinde karşılaşmış, Christa Wolf'un bir kitabı hakkında, *Bölünmüş Gökyüzü*'ydü galiba, şiddetle tartışmıştık. O zamanlar bu kitabı seviyordum herhalde; Elli ise, "Yapayalnız bir hayat gibi soğuktu kapının kolu" diye bir cümlenin olduğu bir kitabı okumayı reddettiğini söylemişti. Ama sırf Elli'yi cazgır ve kibirli bulduğum, onun doğum günü olmadığı halde, fazla çaba harcamadan gecenin ilgi odağı haline geldiği için de savunmuş olabilirim kitabı.

Elli üniversitede biyoloji okudu, sonra birkaç yıl üniversitede çalıştı; ama hayvan ve bitkilere duyduğu ilginin bu iş yüzünden floresan lambanın altındaki bir iki sinek bacağına indirgendiği sonucuna varınca işinden istifa etti ve bazı gazetelere flora ve fauna hakkında yazılar yazmaya başladı. Daha sonra *Bilimsel Bilgileri Yaygınlaştırma Derneği* adına konferanslar vermek için ülkenin kültür kurumlarını ve okullarını dolaştı. Annesi ölünce, Elli'ye dört yıl çalışmadan kıt kanaat geçinebileceği kadar bir para kaldı. Ülkeyi ebediyen terk etmek isteyen herkesin dört yıl beklemeyi göze alması gerekiyordu. Elli vatandaşlıktan çıkarılmak için başvuruda bulundu ve o günden sonra ne gazetelere yazılar yazmasına ne de okullarda ve kültür kurumlarında, çeşitli karınca türlerinde kraliçenin rolü ya da klasik müziğin bitkilerin büyümesi üzerindeki etkisi hakkında konuşmalar yapmasına izin verildi. Ama annesinin Alman-Sovyet Dostluğu Cemiyetinde bürokrat olarak çalışırken biriktirdiği para sayesinde Elli bu dört yılı çok

sıkıntı çekmeden atlatabildi. Devletin dayattığı süreyi sadece bekleyerek geçirmemek için, Doğu Berlin'de bir iki meyhane ve Tabiat Tarihi Müzesi dışında en sevdiği yer olan Friedrichsfelde Hayvanat Bahçesinin barındırdığı hayvan türleriyle ilgili küçük hikâyeler ve anekdotlardan oluşan bir kitap yazdı. O dönemde ülkeyi terk eden pek çok tanıdık vardı; ama hiçbiri bekleme dönemini ve şu ya da bu resmi daireden gelen keyfi celpleri Elli kadar heyecansız atlatmayı başaramadı; üçüncü yılın sonunda Elli *w* harfini bitirmiş, kalan zamanı da zebra, zebu ve zürafalara ayırmıştı. Kreuzberg'de yaşamaya başladığında kitabı gerçekten de yayımlanınca, üstelik de Christian P.'nin çalıştığı yayınevinin popüler kitaplar dizisinden çıkınca, Elli'nin bütün hesapları tutmuştu; telif ücretiyle Kreuzberg'deki ilk yılının parasını çıkarınakla kalmayıp bu kitap sayesinde, aralarında önemli bir gazetenin de bulunduğu bazı gazetelerden yazı siparişi de alınca, hepimiz ona hayran kalmıştık.

Beş altı yıl önce Elli, doğuştan sahip olduğu vatandaşlıktan çıkmak istediğinde yazı yazması yasaklanan gazetelerden birinin editörü oldu. Ondan beri de genellikle her yere geç kalmaya başladı, altına bir de BMW çekti, ufak bir BMW ama BMW. Benim gibi kaba saba bir tipin de zarif bir şeye ihtiyacı vardır, diyen Elli, geniş kalçalarının, modacıların pahalı çaputlarının aksine bir otomobilin mükemmelliğine gölge düşüremediğini söylüyordu.

Elli beşten sonra geldi. O sırada uyuyakalmıştım ve rüya görüyordum; rüyamda Friedel Wolgast'ın evinin önünde biri, muhtemelen komşusu, eski araba tekerleklerini üst üste yığıp ateşe vermişti, isli alevlerin ardında, perde ile pencerenin pervazı arasından Friedel'in yüzünün yarısı görünüyordu; yüzü kül rengiydi ve ateşin yalazında kıpkırmızı parlayan gözü dehşetle büyümüştü. Ateşin tehditkâr çıtırtılarıyla uyanınca, Elli'nin tırnaklarıyla pencere camını tıkırdattığını gördüm.

Seyahat çantasından bir şişe votka çıkarıp, bu Rus için, dedi.

Sadece viski içiyor, dedim.

Ha, şu tiplerden yani, dedi Elli.

Fazladan yapıp ona ayırdığım et sarmayı afiyetle yedi, bir bira, üstüne de bir sigara içti; sanki yük taşımış ya da çok sıcaklamış gibi nefes nefese kalmıştı. Öğleden önce, maymunlar üzerinde çalışan ve kendi maymunlarının kesinlikle mutlu olduğunu iddia eden bir beyin araştırmacısıyla röportaj yapmıştı; adam sempatik biri de olsa, Elli söylediklerine inanmamıştı; ama maymunlar, her gün ölüm tehditleri alan adamdan daha mutsuz değildir herhalde, dedi.

Ah, mutluluk, dedim.

Elli'yle hemen hemen her gün telefonlaştığımızdan, pek de olaylı geçmeyen taşra hayatım hakkında anlatacak yeni bir şey yoktu. Sadece Christian P.'yle mektuplaştığımı anlatmamıştım. İçimden düşünmeye bile hazır olmadığım bir şeyi Elli'nin kelimelere dökmesinden korkuyordum herhalde. Daha sonra, gece geç saatte, Karoline ile Igor gidince dayanamayıp anlattım; ama Elli az önce bir sır öğrendiğini fark edemeyecek kadar yorgundu ya da kafayı Igor'la ettiği kavgaya takmıştı; sürgünde canın sıkılıyor herhalde, demekle yetindi.

Igor'un üstünde yine Mayakovski kostümü vardı, Karoline ise kot pantolon ve kol ve cep kenarlarının epridiği açıkça görülen siyah bir kadife ceket giymişti; iyi ki Elli'yi kalın yün çoraplar yerine ayakkabılarını giymeye zorlamıştım. Karoline mutfağa götürdüğü üç şişe kırmızı şarabı son Fransa seyahatinde keşfettiğini anlatırken, Igor Elli'ye çalıştığı gazetenin sanat sorumlusu mu olduğunu sordu. Sonradan Elli'nin iddia ettiğine göre, bilim bölümünde çalıştığını söyleyince Igor'un bakışları en az 10 derece soğumuştu.

Et sarmalar beğenildi, öğrenmeye çok yatkın Alman kadınları ve İtalyan mutfağı hünerleri hakkında söylediklerini unutmuşa benzeyen Igor'dan bile övgü alınca, Karoline'nin önüne Alman usulü et yemeği dışında bir de Alman usulü kırmızı lahana koymaya cesaret edemeyip horozmantarı almak için arabayla on beş kilometre gittiğim ve et sarmalarımın etkisini sıfırladığım için kendime kızdım. Tatlı—vanilya soslu elmalı ştrudel—faslına geçilince, Elli beyin araştırmacısını ve maymunlarını anlatmaya başladı.

Yüz yıl sonra insanlar beyin araştırmacıları hakkında, bizim şimdi toplama kamplarındaki doktorlar hakkında konuştuğumuz gibi konuşacak belki de, dedi Igor.

Karoline dudaklarına götürdüğü şarap kadehini tekrar masaya bıraktı. Yahudileri maymunlarla mı karşılaştırıyorsun?

Sırf Yahudiler değil, Ruslar, Polonyalılar, Almanlar da öldürüldü, dedi Igor Karoline'ye bakmadan. Sadece şunu söylemek istedim: İnsanlar beyinlerinin nasıl çalıştığını ille de öğrenmek istiyorlarsa, Tanrı'yı oynamak yerine, elektrotları kendi kafalarına taksınlar. Tanrı'nın suretinde yaratılan insan! Tabii ya, çünkü insan kendisi gibi zavallı ve kusurlu, fazladan bir iki sihirli güçle donatılmış bir Tanrı yarattı kendine. Tanrı'nın bir sureti varsa eğer, her şey onun suretidir, bitkiler, insanlar, maymunlar, köpekler, sümüklüböcekler, akrepler, her şey.

Elli dirseklerini masaya dayadı ve Igor'u dinlerken altdudağını kemirmeye başladı.

Biraz daha elmalı ştrudel isteyen var mı, diye sordum.

Herhalde Elli de Igor hakkında benim düşündüklerimi düşünüyordu. Igor kendini beğenmiş Rusun tekiydi ve ona haddini bildirmeye can atıyordu. Karoline ikinci dilim elmalı ştrudeline yoğunlaştı. Geçenlerde malikânede de olduğu gibi, Igor'un aslında haklı olduğunu düşündüm.

İnsanlar üzerinde deney yapılmasını savunuyorsunuz yani, dedi Elli.

Igor arkasına yaslandı, Elli'nin bu demagoji hilesiyle oyunun kurallarını ihlal ettiğini anlatmak ister gibi, dazlak kafasını yana eğip gülümsedi. Arada ne fark olduğunu sordu, kelle hakkında gerçekten bilgi edinmek isteyenlerin kelleyi koltuğa alması gerekiyordu ve almışken araştırılmak istenen beyin de araştırılacaktı işte.

Hayır, dedi Karoline, tamam hayvanları seviyoruz, hayvan deneylerine karşıyım; ama insan üzerinde deney yapmak başka bir şey.

Neden, diye sordu Igor.

Dut yemiş bülbül gibi susan Elli nihayet toparlanıp kendine geldi. Igor karşısında Elli bile sinmişti, oysa Igor ne kabalık etmiş ne de sesini yükseltmişti.

Çünkü her varlık gibi insanın da kendini korumaya hakkı var, dedi Elli, çünkü kaplanın doğasındaki av güdüsü gibi insanın doğasında da araştırma güdüsü var. Herkes kendi avının peşinde, kaplan zebranın, insan bilginin; herkesin hayatta kalmak için ganimetine ihtiyacı var.

Testereyle kesilen maymun kafataslarını açıklamaz bu, dedi Igor. Eğer mesele gerçekten engellenemeyen bir bilgilenme güdüsüyse, o zaman insan hiçbir tabu tanımayacağından, canlı insan üstünde de deney yapabilir.

Yamyam değiliz ya, dedi Elli. Az önce bir parça sığır etini afiyetle yediniz ama insan kalçasından yapılmış et sarma yemek istemezdiniz herhalde.

Aman ya, dedi Karoline ve elini midesinin üzerine bastırdı, maymun ve köpek de yemiyoruz.

Kısa süre önce İsviçre Bernhardiner Yetiştirme Derneği, köpek yavrularının bizdeki domuzlar gibi semirtildiği Çin'e yavru köpek ihraç etmeyi reddetti, dedim, Elli'yle ters düşmeden sohbete nihayet katılabildiğime sevinmiştim.

Igor ayağa kalkmış, uzun boyu yüzünden daha da küçük ve basık görünen odayı arşınlamaya başlamıştı.

Bilmiyorum ama, dedi Elli, hayvanların talihsizliğine insanların acılarından daha çok üzülen insanlara hep kuşkuyla bakmışımdır, çünkü böylelerinin hayvan sevgisi, esasında insanlara duydukları nefretten ibarettir.

Igor güldü, akşamdan beri ilk kez gülüyordu. Şimdi beni tuzağa düşürdüğünüzü sanıyorsunuz. Türleri kastediyorsanız, haklısınız da. Bizi yaratan mutasyonla gurur duymak aklıma bile gelmez. Tamam, diğer bütün hayvanların yapamadığı şeyleri biz yapıyoruz: Konuşabiliyoruz, düşünüyoruz, kalp nakli yapıyoruz, genlerin kodlarını çözüyoruz. Ve bütün bunların bedelini, diğer canlıların hayatta kalmasını sağlayan içgüdüleri yitirerek ödedik, hatta kendi türünü öldürmeme eşiğini bile

geçtik. Biliyor musunuz, dedi Igor, artık sadece Elli'ye bakarak konuşuyordu, insan Tanrı'ya ve Tanrı'nın dünyayı insanın emrine verdiğine inandığı sürece, her ilerlemeyle birlikte Tanrı'ya biraz daha benzediğine de inanabiliyordu. Ama boşuna ilerleme dememişler, yaklaşma değil ilerleme, bir şeyden uzaklaşma yani. Ama nereye doğru? Siz biliyor musunuz?

Karoline siyah kadife ceketini çıkardı, oysa içerisi hafif serindi.

Sanatçı olduğun halde neden bu kadar kültür düşmanı olduğunu hiç anlamıyorum Igor, dedi ve sigara paketime uzandı. Sigarayı uzun zaman önce bırakmıştı ve bu kararını ancak özel durumlarda, bir zevkin tam tadını çıkarmak ya da şimdi olduğu gibi, sıkıntısını hafifletmek için bozuyordu.

Ben sanatçı değil, sanat taciriyim, bu da rasyonelliğe eğilimli oluşumu açıklar belki. Ayrıca kesinlikle kültür düşmanı değilim, tam tersine, insanların görgüsünün incelmesinden ya da insanın hiç olmazsa kendi bilgi düzeyine uygun davranmasından yanayım. Hayvanların da bizim kadar acı duyduğunu biliyoruz; ama ne onların ızdırabına saygı duyuyoruz ne de kendi bilgimize. Bilgimizden hiçbir şekilde yararlanamayan hayvanlara yüklüyoruz acımızı. Ve eğer sizin beyin araştırmacınız maymunlarının acı hissetmediklerini, hatta mutluluk duyduklarını iddia ediyorsa, o zaman insan üzerinde deney yapmak da o kadar korkunç olamaz.

Igor konuşurken bir yandan da Elli'nin arkasında volta atıyordu ve iki üç adımda bir aniden döndüğü için Elli ona bakmak için kafasını hızla sağa ya da sola çevirmek zorunda kalıyordu.

Yerinize oturur musunuz lütfen, dedi Elli sinirli bir sesle, başım döndü. Kansere ya da Parkinson'a yakalansaydınız ya da *bypass* olmanız gerekseydi, o zaman nasıl konuşurdunuz, merak ediyorum. Korkarım, o zaman böyle tumturaklı laflar edemezdiniz.

Elli'nin önünde hafifçe eğildikten sonra sandalyesine oturan Igor, muhtemelen böyle konuşmazdım, dedi, hatta kesinlikle konuşmazdım. Esasında doğruluğu şüpheli olsa da, işime geldiği için yaptığım pek çok şey var. Mesleğimi bile ahlaken savunmam mümkün değil. Elbette canımı dişime takıp son nefesime kadar savunurdum hayatımı. Bir birey olarak benim için doğru olan da bu zaten; ama türün kendisi için hiçbir anlam ifade etmiyor, geciktirilmiş ölümlerin de doğa açısından bir anlam ifade etmediği, hatta doğanın düzenini aksattığı gibi. Bakışlarınız tiksinti dolu, oysa sizin doğabilimci olduğunuzu sanıyordum.

Babam aklıma geldi ve kendisinden on beş yaş küçük karısına ezdirip bulamaç yaptırdığı muzlar. Laura doğduğunda babam yetmiş dört yaşındaydı. O zamanlar akrabalar ve arkadaşlar bulabildikleri her muzu Laura'ya yedirmem için bize getirirlerdi. Ama annem muzları bebek ile bunak kocası arasında paylaştırır, üstelik de muzları bebeğe nasıl hazırlıyorsam, kocasına da aynen öyle hazırlamamda ısrar ederdi. Hayatını bir gün bile uzatmayacak muzları bebeğin elinden almaktan çekinmeyen bu yaşlı adamın açgözlülüğünden tiksinirdim. Babam, Laura bir yaşına bastıktan hemen sonra öldü.

Elli Igor'a, bilimcilerin neden ille de gaddar olmaları gerektiğini düşündüğünü sordu, ne de olsa tüm zekâsıyla birlikte insan da doğanın bir parçasıydı; tuzak kurmayı bilen bir aslanın hayvan ya da insan sevgisi yüzünden çıkarlarından vazgeçeceğini mi sanıyordu Igor.

Dönüp dolaşıp aynı yere geliyorsunuz, dedim. Elli, insan doğa vergisi imkânlarını istediği gibi kullanma hakkına sahip olsa bile, bunun, insan için bile ille de anlamlı olması gerekmiyor ki. Bir keresinde uçakla çok kalabalık bir yerleşim yerinin üzerinden orta yükseklikte geçerken, aşağıda dallanıp budaklanan incecik patikalardan oluşan bir ağ, kenarlarda da bitişik nizam uzayıp giden insan kovanları görmüştüm. Giderek

yayılan bir egzamaya yakalanmış hasta bir deriye benziyordu dünya, her tarafı akarlarla kaplanmış gibiydi. İnsanlar dünya için uyuz hastalığı gibi bir şeyse ya?

Eski bir fıkra var, dedi Elli, mutlaka duymuşsunuzdur. Dünya uzaydan hızla geçerken, uzun süre sonra ilk kez tanıdık bir gezegene rastlar. N'aber, nasılsın, diye ta uzaktan haykırır gezegen. Hiç iyi değilim, der Dünya, homo sapiens'im var. Merak etme, geçer, diye bağırır gezegen ve yine üç yüzyıllığına gözden kaybolur. Şarap kaldı mı Johanna?

Sadece vasat bir Montepulciano var.

İyidir, iyidir, dedi Elli, ben getiririm; sizin için bir mahzuru yoksa, ayağa kalkmışken şu sinir şehir ayakkabılarını çıkarıp köylük yün çoraplarımı giyeyim.

Arkadaşın Elli'nin büyük bir hayvansever olduğunu sanıyordum, dedi Karoline.

Öyledir aslında.

Belki de şu beyin araştırmacısından çok etkilenmiştir.

Yok, yok, etkilenmemiştir, dedim; ama Elli'nin maymun deneylerini neden böyle canhıraş bir biçimde savunduğunu ben de anlamıyordum.

Elli ayağında kalın beyaz çoraplar, elinde bir şişe kırmızı şarapla dönünce, unutmadan az önceki soruya cevap vermek istediğini söyledi Igor. Evet, doğabilimcilerin bir anlamda gaddar olduğunu düşünüyordu, çünkü doğa insan türünden daha, çok daha önemliydi. Doğabilimci diye nitelenmeyi hak eden biri dünyayı insana göre tanımlamamalıydı. İnsanlığın geri kalanının bilgileri ne yaptığı başka bir konuydu.

Elli ayakkabılarıyla birlikte tutukluğunu da üstünden sıyırıp atmış gibiydi. Arkasına yaslandı, yün çoraplı sağ ayağını sandalyeye koydu ve bir dikişte kadehinin yarısını içti.

Ben de muhtemelen o yüzden bir laboratuvarda değil, gazetede çalışıyorum. Haklısınız, bilim insanı yaradılışın baş tacı

olarak görmekten çoktan vazgeçti, bunun yerine onu malzeme ilan etti. Memnun olabilirsiniz esasında.

İnsanın kendi türünü yetiştirmek üzere olduğunu kastediyorsanız, dedi Igor, bu konudaki genel feverana katıldığımı söyleyemem. Daha yeni döllenmiş bir insan yumurtasının kutsallaştırılması, bakış açısına göre dinsel cinnetin ya da Tanrı'ya küfrün sınırlarına dayanıyor; bu konuda feministler ne diyor Karoline?

Karoline kızmıştı, boş ver gibilerden elini salladı. Özerklik lafını ağzına alan her kadın Igor'un gözünde feministtir, dedi. Ne düşüneceğimi ben de bilmiyorum. Bundan birkaç yıl öncesine kadar yaşam döllenmeden ancak on dört gün sonra başlıyordu, şimdiyse daha o anda başlıyor. Ağır hasta bir embriyonun kürtajla alınmasına izin veriliyor, ama ağır hasta bir bebeği öldürmek kimsenin aklına bile gelmezdi. Yaşam ne demek? Bana göre, döllenmiş bir yumurta hücresi henüz bir çocuk değil, o yüzden kürtaj da cinayet değil, eğer kastettiğin buysa Igor.

Karoline önce bana, sonra Elli'ye baktı, sözlerini onayladığımızı belli edince tam anlam veremediğimiz bir edayla hafifçe omuz silkti. Ben de Karoline'nin durumundaydım, ben de ne düşüneceğimi bilmiyordum. Gelecekte insanın kendi idealleri doğrultusunda öjeni uygulayabileceği düşüncesi bana çok tuhaf ve itici geliyordu gerçi ama kalp ve böbrek naklinin bende uyandırdığı duygudan, yani doğanın öngörmediği yasak bir şey yapıldığı hissinden çok da farklı değildi. Fakat göğüs kafesinde yabancı bir kalple yaşamaya devam edenlerin hiçbiri benzer bir rahatsızlık duymuyor gibiydi, benim çekincelerim batıl inançtan başka bir şey değildi herhalde, çünkü sonuçta kalp ruhun mahfazası değildi, makine benzeri, ikame edilebilir bir kas parçasıydı sadece. Madem ölüler yaşayanlara yedek parça teminatçısı olarak hizmet edebiliyordu, gereğinde

bir böbrek ya da bacak üretmek için birkaç ikiz yumurta hücresini bir kenara ayırmak neden yasak olsundu ki?

Tamam, dedi Igor, kürtaj cinayet değildir. Ama döllenmiş bir çocuğu istememek kabul edilebilir bir şeyse, sadece sağlıklı bir çocuk ya da olabildiğince zeki, güzel bir çocuk istemek ve şayet mümkünse buna biraz el atmak neden ürkünç bir şey olsun?

Elli ne böyle şeyler istemeyi ne de bu işe el atmayı ürkünç buluyordu. Ona göre, bir erkeğin güzel bir kadın ya da bir kadının güçlü bir erkek istemesinin de ürkünç bir tarafı yoktu. Ama, dedi Elli, son elli yılda seleksiyonu doğa yerine insan üstlenmiş olsaydı, şimdi kadınların yarısı Brigitte Bardot ya da Sophia Loren'e, erkeklerin yarısı da Elvis Presley ya da Marlon Brando'ya benzerdi. Tıknaz, bodur insanların soyu tükenir, sadece ince uzun insanlar dünyaya gelirdi, yediğini yağa çevirenlerin zaten hiç şansı olmazdı. Ama öyle bir durum olur ki, bir doğa felaketi ya da savaş, onlara acilen ihtiyaç duyulabilir, oysa onlar artık yoktur. Oysa, doğa her tür durum için önlemini alır, tıknazlar ve kuvvetliler kadar inceleri ve zayıfları da hazırda bulundurur.

Igor kolunu kaldırdı. İtiraz ediyorum madam, doğanın ıskartaya çıkardıklarını biz inanılmaz bir çabayla hayatta tutarak doğanın işleyişini günbegün bozuyoruz.

Aman Tanrım; Elli derin derin soluyup altdudağını ısırdı; ama Igor sakinleşmek yerine daha da coştu.

İnsan hayatını kutsallaştırdığımız ve sizin şimdi dehasına başvurduğunuz doğayı vesayet altına aldığımız için, ille de çocuk isteyenlerin, aslında gerçekleşmese daha iyi olacak absürd hayallerini gerçekleştiriyoruz, yarı ölü halde olanların ölmesine engel oluyoruz. İnsan sevgisi yüzünden türümüzü yavaş yavaş mahvetmek yerine, hayatın sabote ettiğimiz doğal seleksiyonuna öncelik tanımak daha mantıklı olmaz mıydı?

Tanrım, Igor, tıpkı bir Nazi gibi konuşuyorsun, dedi Karoline, bu konuda bir yargıda bulunamasam da, söylediklerin bana barbarca geliyor. Yine omzuna almış olduğu kadife ceketinin önünü göğsünde bitiştirdi. Darwinizmin dik âlâsı bu.

Üstelik de saçma, dedi Elli, modern tıp sayesinde insanlar daha hasta değil, daha sağlıklı, hatta inanılmaz derecede sağlıklı oldular. Sizin bakış açınıza göre, hasta çocuğu için uğraşıp didinen bir anne de doğaya aykırı davranmış oluyor, ki sizin gibi fanatik derecede faydacı düşünürsek, öyle zaten, çünkü bir hayvan en azından diğer yavrularının hayatta kalması için hasta yavrusunu ısırarak öldürürdü. Güçsüz bir çocuk hayatta kaldığında güçlü bir çocuk ölmüyor ama, dedi Elli ve elinin ayasını masanın kenarına indirdi. Sesi giderek yükseliyordu, yanakları heyecandan kıpkırmızı olmuş, açık renk tenindeki küçük kırmızı damarlar ortaya çıkmıştı. Şarabın kalanını kadehine boşalttı ve boş şişeyi parmaklarının ucuyla havaya kaldırıp sallarken soran gözlerle bana baktı.

Mutfağa gittim, aslında şarabı alıp dönecektim; ama gerilimsiz sessizlikte birdenbire o kadar hafiflemiş hissettim ki kendimi, kirli tabak çanağı yavaş yavaş bulaşık makinesine yerleştirmeye başladım. Sohbete katılmamış, içimden bazen Elli'ye, bazen de, bana sempatik gelmemesine ve acımasız mantığını itici bulmama rağmen, Igor'a hak vermiştim. Ama ikisi arasında karar verememiş, vermek de istememiştim. Tartışma boyunca, bütün bunların beni gerçekten hâlâ ilgilendirip ilgilendirmediğini düşünmüş, mutlaka devam edecek olan ama benim artık göremeyeceğim bir dünya için neden kavgaya tutuşayım ki diye sormuştum kendime. Bırak, dünya ne hali varsa görsün... Ve Irene aklıma gelmiş, dünyaya bu omurgayla mı geldiğini, yoksa bebekken annesinin kucağından mı düştüğünü ya da raşitizme mi yakalandığını, ufacık bedeninin neden böyle deforme olduğunu bilmediğimi düşünmüştüm. Bir kez dünyaya

geldikten sonra Irene de yaşamak istemişti mutlaka. Ama son karşılaşmamızı, Irene'nin göğsündeki kisti anlatırken, kisti sanki kazıyıp atmak istermiş gibi elini umutsuzca silkeleyişini düşündüğümde, o küçük, sinirli el hareketiyle, görüp göreceği tek mutluluk Slav dilleri ve edebiyatı ve gizli bir dostluk olan hayatını da kastetmiş olabileceğine inanabiliyordum. Önceden ona sorulsaydı, biri ona "senin için bir hayat öngörüldü ama çarpık omurgalı, sakatlanmış, kısa bir hayat, sevgisiz, çocuksuz, buna karşılık mesleki açıdan başarılı bir hayat; ya böyle bir hayatın olacak ya da hiç olmayacak" deseydi, kim bilir nasıl bir karar verirdi; belki reddeder, belki kabul ederdi. Hayatımı, Achim'in sırtından, mesajdan yoksun biyografilerden, dünyanın uzak bir köşesindeki yetişkin bir Laura'dan ibaret bu hayatı, eğer mümkün olsaydı, istatistiklere göre hakkım olandan elli ya da yüz yıl daha uzun yaşamak ister miydim diye sordum kendime. Her şeyin hâlâ değişebileceği, bu şekilde sonsuzca sürüp gitmeyeceği, henüz her şeyin başında olduğum ümidine—bir yanılsama da olsa—kapılmadan, hep aynı, sonsuzca tekrarlanan bir döngü içinde yaşamak düşüncesi ürkütücü de olsa, böyle bir teklifi reddedeceğimi düşünemiyordum; oysa ürkütücüydü gerçekten, zira daha şimdiden, normal şartlardaki ölümümden yirmi otuz yıl önce bile hayatımın manevi stoğunu tüketmiş ve kalan zamanı bir şekilde geçirmeye lanetlenmiş olmaktan korkuyordum. Kistlerinin son saldırısına yenik düştüğünde, geleceğin şimdiye dek yaşananların biteviye sürüp gitmesinden başka bir şey olmayacağına, bir gün bütün hayatların tükendiği gibi, kendi hasarlı hayatının da, sadece biraz daha vakitsizce tükendiğine Irene de inanmıştı belki.

Karoline ve Elli kadehleri ve küllükleri mutfağa getirdiler. Karoline, Igor'un yarın sabah erkenden yola çıkacağını söyledi. Elli çöp kutusuna eğilip zar zor duyulan bir sesle, şükürler olsun, diye fısıldadı.

Elli yalnız kaldığımızda da sakinleşmedi, Igor'a öyle sinir olmuştu ki, hızını alamayıp Ruslara, onların süper güç havalarına girmelerine laf etti, oradan da doğrudan annesine geçti ve Moğolların on üçüncü ve on dördüncü yüzyılda Rusya'da iki asır hüküm sürmeleri yüzünden Rus erkeklerinin Asyalı hükümdarlar gibi caka satmalarına karşı bir alerji geliştirmesini annesinin Sovyet takıntısına borçlu olduğunu söyledi.

Christian P. hakkında bir şeyler anlatma çabalarım, Elli'nin bana medeniyete geri dönme tavsiyesiyle son buldu; yoksa kafayı yersin burada, dedi Elli.

Ertesi sabah hâlâ yağmur yağıyordu; tekdüze, ince bir taşra yağmuru asılıydı havada. Geç kalkıp uzun uzun kahvaltı ettik. Elli yirmi sekiz yaşındaki, Harvard mezunu yeni şefini anlattı.

Laura'dan bir yaş büyük, dedim.

Elli gözlüğünü taktı, dudaklarının arasına bir sigara sıkıştırdı ve masada bir çakmak arandı.

Sana o mu emir veriyor şimdi, diye sordum.

Kibar biri, emir değil de, öneri diyor. Aslında gayet iyi anlaşıyoruz. Benden yana bir çekincesi yok. İngilizce bile bilmiyorum ne de olsa.

Artık öğrendiğini sanıyordum.

Sadece okuyabiliyorum, dedi Elli, sigarasını yaktı ve iri bedeninin derinliklerinden öksürdü.

Yirmi sekiz yaşındaki birinin Elli'ye önerilerde bulunabilmesi ve Elli'nin bunlara ister istemez uymak zorunda kalması ağırıma gitti. Tanıştığımızdan beri Elli'yi benden hep daha yetişkin, daha görmüş geçirmiş, her şeyden önce daha bağımsız bulmuştum. Zamanında Kreuzberg'e taşındığında, Elli'nin hayatta her şeyi doğru, benimse hep yanlış yaptığımı düşünmüştüm. O zamanlar Achim hâlâ doktora tezini yazıyordu ve doktorasını hiçbir şekilde tehlikeye atmak istemiyordu. Hem Laura da o uzun bekleme döneminin sıkıntılarına dayanamaz-

dı. Achim ve Laura olmasaydı, Elli'yle birlikte Kreuzberg'e gideceğimden emindim.

O kadar da vahim değil, dedi Elli, akıllı bir oğlan. Hem bu yaşta anne olmak da varmış. Bu durumdaki tek onurlu rol bu zaten. Harvard'ını yemişim, hayat hakkında bir şey bildikleri yok bunların. Koyu kırmızı yün şalına sıkıca sarındı ve ısırmaktan soyulan altdudağına ortaparmağıyla sürterken, gülmek ile iç geçirmek arası bir ses çıkardı.

Yine de, çocuğun yaşında bir şef.

Babam yaşında olmasından iyidir, dedi Elli. Bir iki yıl sonra Laura'dan yaşlı patron kalmayacak zaten.

İtiraz etmedim, çünkü yirmi sekiz yaşında bir şefinin olmasının onuruna dokunduğunu Elli'nin bugün kesinlikle itiraf etmeyeceğini biliyordum. Ayrıca, son zamanlarda bir iki defa beni muhafazakârlaşmakla suçlamış, yanıtlamak zorunda olduğu o okur mektuplarını yazan bunak emekliler gibi konuştuğumu söylemişti. Birkaç ay önce ona eşcinsel evliliğine neden karşı olduğumu sakin ve mantıklı bir biçimde açıklamaya kalktığımda, sana n'oldu böyle, demişti. Normal olmak dışında, demiştim ben de, mütevazı, çalışkan, tutumlu ve heterokseksüel olmak dışında hiçbir özellikleri olmayan, asla fuhuş yapmamış, kızlarının da fuhuş yapmasını istemeyen insanlar, bir gün gelir de normal olmanın bok kadar bile değerinin olmadığını, sadece tırnak içinde bir sözcük olduğunu düşünürlerse ve sadece çalışkan ve mütevazı olmaktansa, gey değilse bile en azından sıra dışı, radikal sağcı ya da radikal solcu ya da şiddet yanlısı ya da hiç olmazsa tembel ve çocuksuz olmanın daha iyi olduğu fikrine kapılırlarsa ne yapacağız, diye sormuştum, ekmeğimizi kendimiz mi pişireceğiz, kumaşları biz mi dokuyacağız, biz mi yapacağız arabaları?

İnsanlar salak değil ya, demişti Elli, sadece normaller, dolayısıyla kendilerinden farklı insanları anlayabilirler.

Normlar, hem gelişigüzel değiştirilip hem de bir kısmının dokunulmazlığı savunulamaz, demiştim. Gey olmak gey olmamak kadar normalse ve orospuluk da tezgâhtarlık gibi bir meslekse, o zaman normallik diye bir şey kalmaz, o zaman her şey normal olur ya da hiçbir şey normal olmaz.

Eğer doğada eşcinsellik varsa, eşcinsellik de heteroseksüellik gibi normaldir, demişti Elli, ben de, evliliğin doğanın bir ürünü değil, insanların mecburen icat ettiği bir şey, üstelik de eşcinselliği dışlayan bir şey olduğunu söyleyince, Katolik Kadın Derneği üyesi gibi, hatta daha beter biri gibi konuşuyorsun, demişti Elli. Yahu Johanna, sana n'oldu böyle?

Elli'nin çocuksu coşkusu bana yer yer abartılı ve yapmacık gelse de, içten içe acaba sadece bana değil, gazeteciliğin dönem ruhu, yorgun yüzüne günbegün üflediğinden beri Elli'ye de mi bir haller olduğunu sorsam da, Elli'nin yirmi sekiz yaşındaki şefinin pazar günümü berbat etmesini istemiyordum. Köşkü görmek ister misin? Cephesi yeni restore edildi, dedim.

Köşk dört kilometre ötedeki tarım kasabasındaydı; köyden daha büyük olmayan kasabada, bir zamanlar doğudakilerin, sonra Schulenburglulların, ardından yine doğudakilerin olan Rönesans köşkünden başka görülecek bir şey yoktu. Ve eğer o zamanki mucize gerçekleşmeseydi, köşkün de sonu gelirdi. Kış aylarının yine ne tahribatlar yarattığını her ilkbahar görüyorduk. En sonunda köşkün delik çatısından üç kayın ağacı yükselmişti. Dökülen sıvanın altındaki tuğlalar çiğ et gibi parlıyordu, pencerelerin çerçeveleri çürüyüp dökülmüş, köşkün önündeki merdivenin ufalanan taşları kuma dönüşmüştü. Eziyet edilen bir beden gibi gözlerimizin önünde yavaş yavaş ölüyordu köşk. Ama yeni dönemin daha ilk yılında kasabada gözle görülen iki değişiklik oldu: O zamana kadar yolların kenarında biriken atık sular kanalizasyon borularıyla yerin altına alındı ve köşkün ta uzaktan görülebilen güzel, kırmızı bir

çatısı oldu. Geçen yaz köşkün yan kanadı da sıvanıp boyandı, içeride kırmızı yünden bir ip, artık kullanılabilen merdivenler ve koridorlarda ziyaretçilere yol gösteriyordu. Girişte, Navajo Kızılderilileri hakkında bir fotoğraf sergisi vardı.

Buradakilerin başka derdi yok galiba, diyen Elli'nin sesi o kadar yüksek çıkmıştı ki, kapının yanındaki masada oturan adamın onu duymaması mümkün değildi. Fotoğrafçının buradaki liseden mezun olduğunu ve şimdi gazeteler için çalıştığını söyledi. Fotoğrafları övdüm, Elli de neyse ki başka bir şey demedi.

Dışarı çıkınca, ne güzel değil mi, diye sordum, çok güzel değil mi?

Evet, gerçekten güzel, dedi Elli.

Pazar meydanındaki yağmurdan ıslanmış banklarda, kasabanın meşhur üç ayyaşı oturuyordu, pazarları kapalı olan alkolle mücadele merkezinin tam karşısına kurulmuşlardı. Yaşlıca iki çift, ki çiftlerden biri daha zarif giyimliydi, belli ki bu civardan değillerdi, restorandan çıkıp Lange Strasse boyunca yavaş yavaş ilerledi. Önünde moloz yığılı bir evin çatısında ustalar çalışıyordu. Kapalı bir pencerenin ardında bir spor muhabiri heyecanla bağırıp çağırıyordu.

Buradakilerin ne ihtiyacı var ki bir köşke? diye sordu Elli.

Sonbaharda köşk festivali yapacaklar, dedim, hayaletlerle, sisle filan. Hem ne önemi var, bir işe yarar elbet.

Kasabanın bir köşke ne ihtiyacı olduğunu kimse bilmiyordu, yine de köşkün kurtarılmasına herkes sevinmişti. Elli ikindiye kalmadan gitti. Ertesi sabah beyin araştırmacısıyla bir randevusu vardı ve biraz hazırlık yapmak istiyordu; şu Rus herifin aklına bir fikir getirdiğini söyledi.

Arabaya binerken, sen de dön artık, dedi, burada çıldırırsın yoksa.

Wilhelmine Enke üzerine notlar:

W.E. ve Gülhaçlar

Friedrich Wilhelm'in iradesi zayıf, cinsel dürtüleri kuvvetliydi. Siyasi kararlar almakta zorlanıyordu; ama cinsel hayatını yaşamak konusunda çok cevvaldi, müthiş de azimliydi. II. Friedrich'in talimatıyla gerçekleştirdiği ilk evliliği her iki tarafın da ayyuka çıkan sadakatsizliği nedeniyle dört yıl sonra boşanmayla sonuçlandı; boşanmadan üç ay sonraki ikinci evliliği Friedrich Wilhelm ölene kadar sürdü; bu evlilikten altı çocuk dünyaya geldi. Friedrich Wilhelm, W.E. ile hayat boyu süren, zamanla dostluğa dönüşse de, çok derin olan ilişkisinin yanı sıra, morganatik iki evlilik de yaptı; ilki, Kontes Ingenheim'la yaptığı evlilikti, fakat kontes kısa süre sonra öldü, ikinci karısı Kontes Dönhoff ise kışkırtıcı siyasi konuşmaları nedeniyle saraydan uzaklaştırıldı (bunda W.E.'nin de parmağı olduğu söylenir).

Nispeten uzun süren bu birliktelikler dışında çok sayıda uygunsuz ilişkiden de söz edilir. Friedrich Wilhelm'in hayat tarzıyla bağdaşmayan dindarlığı, mistik şeylere karşı müthiş merakı, kontrol edemediği cinsel dürtülerinin bir sonucuydu belki ve suçluluk duygusu nedeniyle devamlı bir bağışlanma arzusu içindeydi.

Gülhaçlar tarikatı:

18. yüzyılın ortalarından itibaren önce Almanya'nın güneyine, sonra tüm Almanya'ya yayıldı, Masonların muhafazakâr kanadının Sıkı İzleyiş kolundan doğdu. Seçkinci, katı bir hiyerarşiye sahip, spiritüalist ve mistik...

Aydınlanmacı Büyük Friedrich'in dengesiz veliahtı, II. Friedrich'in ölümünden sonra Prusya'da Karşı-Aydınlanmayı iktidara getirmeleri için fırsat verdi Gülhaçlara. Veliaht prensin yobazlığı budalalık sınırındaydı; Gülhaçlar onu teofani ve başka hilelerle kandırarak tarikata inanmasını sağladılar ve 8 Ağustos 1781'de, tahta çıkmasından beş yıl sonra, Ormesus Magnus adıyla tarikata kabul ettiler. W.E.'nin on altı yıllık mücadelesi böyle başladı ve ancak II. Friedrich Wilhelm'in ölümüyle son buldu; II. Friedrich'in ölümü W.E.'nin sürgün edilmesi, en nüfuzlu Gülhaçlardan Bischoffswerder ve Woellner'in özel hayatlarına çekilmesi anlamına geliyordu.

Friedrich Wilhelm'in kararları üzerinde Woellner ve özellikle de Bischoffswerder dışında bir de yalnızca W.E.'nin etkisi olmuşa benziyor; bu nedenle, Friedrich Wilhelm'in tarikata girmesinden bir yıl sonra Gülhaçlar kralı ruhunu arındırması için W.E.'den ayrılmaya zorladılar. W.E. Dessau'ya taşındı ama altı ay sonra geri döndü, zira Friedrich Wilhelm de onun yokluğuna dayanamıyordu; ruhunun arınmasına W.E. ile cinsel ilişkisini feda etmeye razıydı gerçi ama kendi yetiştirdiği ve eğittiği sevgili dostundan hepten vazgeçmek istemiyordu. Rivayete göre, daha sonra krala âşıklarını bizzat W.E. ayarladı, ama kendi pozisyonunu da tehlikeye atmamaya özen gösterdi ve kral Kontes Ingenheim'ın yasını tutarken onu teselli etti. Yeğeni ve veliahtının imajına bir çeki-düzen vermek için kendisine 1781'de maliye memuru Johannes Rietz'le evlenmesini emreden II. Friedrich'in tüm husumetine rağmen ayakta kalmayı başaran W.E., Gülhaçların husumetine rağmen de kralın sırdaşı olmayı sürdürdü.

Bir rivayete göre, Rahel Varnhagen, W.E. hakkında "kendi içinde sadece güzel ve neşeli olma ve başka her şeyi onu seven erkekten alma, böylece, onu seven erkeğin ideali ve aynası olarak kendine tapındırma" yeteneğine sahip olduğunu söylemişti.

Rahel Varnhagen ile Wilhelmine Enke arasındaki benzerlikler:

İkisi de yükseldi; Rahel Varnhagen, dışlanmış Yahudi toplumundan onun salonu olarak ünlenen çatı katının son derece entelektüel dünyasına; W.E. orta sınıftan kralın metresliğine, soyluluk unvanı alınca da soylular sınıfına... Fakat Varnhagen, Yahudi kadınının entelektüel zekâsı ve özgürlüğünün simgesi haline gelirken, W.E. yükselince saraydaki Aydınlanma karşıtı siyasi entrikalara bulaştırıldı ve muazzam öğrenme kapasitesini, görünüşe bakılırsa, sadece kralın yanında hayatta kalabilmek için geliştirdi.

W.E.'nin biyografisini yazanların bir kısmı, W.E.'nin hizmetkârlarla ilgili tali meseleler dışında kralın siyasi kararları üzerinde etkili olmadığını iddia ediyor, fakat bu pek akla yatkın değil, çünkü kral her konuda ona danışıyordu.

W.E. kralı etkileyemiyorsa, Gülhaçlar ona neden bu kadar diş biliyorlardı? Rahel Varnhagen'ın dediği gibi, W.E. sevdiği erkeğin aynası olduğu, onu çoğalttığı, erkeğine her konuda destek ve cesaret verdiği için mi? W.E.'nin olası nüfuzu kasten geçiştirildi herhalde; gözden düştükten sonra onu kurtarmak isteyenler, Gülhaçlara karşı dengeleyici gücünü değil de, zararsız kadınlığını ön plana çıkarmak istemiş olabilirler.

Yağmur Basekow'u mesken tutmuştu. Arada bir aniden hafifliyor, damlaların gökten mi, ağaçlardan mı damladığı anlaşılmıyordu, ama sonra, sanki sadece bir iki dakika dinlenmiş gibi, hep aynı grilikteki gökyüzünden çamurlu toprağa boşanıyordu. Akşamları, hava tamamen kararmadan hemen önce, bazen bir güneş ışını bulut örtüsündeki bir yırtıktan dışarı sızıyor, ertesi gün için küçük bir moral, bir vaat, bir umut ışığı oluyordu.

Yağmur molalarında göle kısa yürüyüşlere çıkıyordum. Ama doğanın bana bir insan gibi eşlik ettiği, arada bir dertleştiğim, gece olunca da vedalaştığım zamanlar geride kalmıştı. Giderek uzayan gecelerde şehri özlüyordum. Bir keresinde hemen ertesi gün çekip gitmeye karar verdim ama vazgeçtim.

Basekow'da tesadüfen birikmiş kitapları sağından solundan okuyor, Döblin, Camus, Novalis arasında zikzak çiziyordum. Christa Wolf'un *Bölünmüş Gökyüzü*'nü bile karıştırdım ve Elli'nin küçümsediği o cümleyi aradım ama bulamadım. Sadece Alexandre Dumas'nın Kraliçe Margot üzerine yazdığı kitabı baştan sona kadar okudum. Çoktan ölmüş ya da hâlâ yaşayan birinin tesadüfen aklına gelen ve benim de tesadüfen okuduğum bir cümle sayesinde, Gülhaçlar ile Wilhelmine Enke, Elli'nin maymunları ile Igor'un insan düşmanlığı arasında bir köprü kurmayı ve kısa süre öncesine kadar yaşantı ve

düşüncelerimle ördüğüm, şimdiyse çekirdeğini yitiren atomlar gibi kafamda dönüp duran örüntüyü yeniden görebilmeyi ümit ediyordum herhalde.

Posta on buçukta geldi. Basekow'un da bağlı olduğu posta dağıtım merkezine gelen mektupların miktarı her gün aşağı yukarı aynıydı galiba, çünkü bahçe kapısının önünde karşılaştığımızda bile gülümsemeyen sarışın postacı kadın, hava nasıl olursa olsun, her gün saat on otuz ile on otuz beş arasında köyden geçiyordu. Eski postacı döküntü bir mopetle, mopeti bozulduğunda da bisikletle gelir, içeriye buyur ettiğinizde sizinle bir fincan kahve içer, son dedikoduları anlatır ve aynı telden çaldığınızı görünce, devlete ve köyün kodamanlarına verip veriştirirdi; o yüzden de postanın gelişinin iki, hatta üç saat sarktığı olurdu. Yeni postacıyla şimdiye kadar bir çift laf etmemiştik; sadece geçen yaz beni uyarmış, evin numarasını sarmaşık güllerden kurtarmamı istemişti. Basekow'da nadiren mektup alıyordum, sadece baca temizleyicisinin ya da arozözün faturası geliyordu, bazen de Laura'dan bir kartpostal; ama erkek arkadaşıyla eski bir Chevrolet'yle Amerika'yı turlayan Laura'nın New Orleans ya da Pennsylvania ya da New Mexico'dan gönderdiği selamlar beni rahatlatmıyordu, çünkü on gün önce iyi olduğundan başka bir şey söylemiyorlardı; bir kere de Christian P.'den bir mektup geldi. İkincisini her gün saat on buçuğa kadar bekliyor, gelmeyince de ancak ertesi sabah yine beklemeye başlıyordum.

Altıncı ya da yedinci sınıfta bir mektup arkadaşım vardı; Leningradlı Marina Swerdlova. Adresleri sınıfa Rusça öğretmenimiz dağıtmıştı. Mektuplarımızda blok flüt (ben) ya da piyano (Marina) çaldığımızı, yüzmeyi sevdiğimizi, nasıl bir öğrenci olduğumuzu yazmış, kardeşlerimizi ya da evcil hayvanımızı sormuş, birbirimize vesikalık fotoğraflarımızı göndermiştik. Marina zayıf, koyu renk saçlı bir kızdı, saç örgüleri

iki salıncak halatı gibiydi ensesinde. Bütün mektuplarının altına şu dizeyi yazardı: *Shdu otwjeta kak solowjej leta.* Bunun anlamı şuydu: Bülbülün yazı beklediği gibi, ben de cevabını bekliyorum. Marina'yla hiç buluşmamıştık, buluşsaydık birbirimizden hoşlanır mıydık, sırlarımızı paylaşır mıydık, birlikte saçmalayıp eğlenir miydik ya da birlikte üzülebilir miydik, bilmiyordum. Yine de mektuplarını öyle bir heyecanla beklerdim ki, bu heyecanın Marina'yla, Leningrad'daki hava durumu hakkında verdiği bilgilerle ya da en son matematik sınavından aldığı notla bir ilgisi olamazdı. Öyle bir heyecandı ki bu, ne Marina'yla ne de mektuplarını yazdığı kâğıtla alakalıydı; sadece beklentimin yerine gelip gelmeyeceğiyle ilgiliydi, daha sonra beni heyecanlandıran tüm beklentiler için de geçerliydi bu ve Christian P.'nin mektubunu beklemenin verdiği heyecanın tek farkı, benim artık bu heyecana gülünç derecede aşina olmamdı.

Sarı posta arabası evimin önünde durduğunda pencereden dışarıya bakıyordum. Hâlâ yağmur yağıyordu ve postacı kadın posta kutuma atacağı zarfı ıslanmasın diye pelerin yağmurluğunun altında tutuyordu. Ayağımda terlikler, ıslak çimenlerde seğirttim. Elektrik idaresinden gelen bir reklam broşürüydü. Christian P.'nin mektubu iki ya da üç gün sonra geldi.

Sevgili Johanna,

Bir şeye inanıp inanmadığımı soruyorsun. Bu soruyu daha önce de sorup sormadığına gelince; evet, sormuştun. Çok iyi hatırlıyorum, çünkü bu saf Gretchen sorusunu gerçekten de safça, sanki mesleğimi ya da telefon numaramı öğrenmek ister gibi pattadanak sormana şaşırmıştım. Yeri gelmişken, en son hangi partiye oy verdiğimi de aynı pervasızlıkla sormuştun. O zamanlar daha yeni tanışmış sayılırdık, bizdeki seçimlerde gizli oy kullanıldığını söyleyince, biraz bozulmuştun sanırım. Dinle ilgili sorunu da, inanmış bir liberal ve yurttaş özgürlükleri sa-

vunucusu olarak yine benzer bir şekilde geçiştirmiş olmalıyım, o yüzden hatırlamıyorsundur. Açıkçası, o zamanlar meraklı sorularını fazla laubali bulmuştum, daha doğrusu, dinle ilişkimi, aşk ilişkilerim gibi özel ve mahrem gördüğümden, böyle sorular sorulmasını istemiyordum. Zamanla birbirimizi daha iyi tanıyınca, bu tür kuralların sizler için, en azından senin için geçerli olamayacağını anladım. Siz ne gizli oy kullanıyordunuz, ne de geleneksel anlamda dindardınız. İnanç gibi nazik meselelerde en iyisi sözü yetkili mercilere bırakmaktır. Nitekim ben de sana, o saf Gretchen sorusuna yakışır şekilde Goethe'yle cevap vereyim: "Genel, doğal bir dinin esasında inanca ihtiyacı yoktur: zira yaratan, düzenleyen ve yöneten bir varlığın adeta kendini bize göstermek için doğanın ardına gizlendiği kanaati herkesin içinde canlanabilir; evet, insan hayatına rehberlik eden ipin ucunu kaçırsa bile, ipi her zaman, her yerde yeniden yakalayabilir." (*Dichtung und Wahrheit, 1.4*)

Afyonundan mahrum kalmış bağımlı halkla ilgili sözüne gelince (her konuda bir şey söylediği için yine Goethe):

"Şimdi de Musa'nın beş kitabını sorguluyorlar, oysa olumsuz eleştirinin zararlı olduğu bir yer varsa, o da din meseleleridir; zira burada her şey inanca dayalıdır ve inancı bir kez kaybettikten sonra bir daha ona geri dönemezsiniz." (*Eckermann,* 1.2.1827)

Benim inancım bu minvalde sanırım; kiliseye giden dindar biri olduğumu ciddi ciddi düşünmemişsindir herhalde.

Demek ruhlarla konuşuyorsun. Sana cevap veriyorlar mı peki? Gülmüyorum ama şaşırdığımı söylemeliyim. Kafamdaki imgene uymuyor çünkü. İyi de, Wilhelmine Enke konusunda neden sorun yaşıyorsun ki? Ruhlarla yoğun ilişkisi ona ilgi duymak için yeterli sebep değil mi zaten?

Kafamda seni, etrafında kitaplar ve John Dowland, evinde otururken canlandırmaya çalışıyorum. Sizin evin şimdiki

halini bilmiyorum oysa. Çok net hatırladığım mutfağın yanındaki odaya oturtuyorum seni; küçük yazı masası pencerenin önünde, sağ taraftaki duvarda kahverengi bir kanepe; yeşil miydi yoksa? Odanın her tarafında küçük kitap kuleleri, kâğıtlar (yazılarını herhalde bilgisayarda yazıyorsundur artık! Eskiden kuşkuyla bakardın bilgisayara). Kanepede oturmuş, önüne bakıyorsun, o yüzden yüzünü rahatça görebiliyorum. Üstünde sana çok büyük gelen gri bir kazak var, muhtemelen Achim'in kazağı. Ayaklarını masanın kenarına dayamışsın, ellerini dizlerinin önünde kavuşturmuşsun. Saçların, saçların nasıl peki? Saçlarını, bir keresinde sizi görmek için Basekow'a geldiğim zamanki gibi tepeye toplamışsın galiba. Yoksa elli yaş civarı hanımların tercih ettiği gibi, sen de kısacık mı kestirdin? Kathrin, uzun saçın yüz hatlarını aşağıya doğru çektiğini söylerdi. Her neyse, benim yaş grubumdaki kadınların birbiri ardına kısa saç modellerine geçmesi, teslim bayrağının artık temelli çekilmesi gibi gelmiştir bana; ama esasen amaçlanan bunun tam tersi herhalde. Yok, ben senin saçlarını, bana düşmez ama, arkada toplayıp bağlıyorum. Şimdi bana bakıyorsun. Pek değişmemişsin, ama gülümsemiyorsun, yüzünde gülümsemeden eser yok.

Belki de seni neşelendirmek için, Kathrin'le ayrılmamızın hikâyesini anlatmalıyım. Bizim yaşlardaki insanların ayrılık hikâyelerinin tam tersi; istatistiklerde yok böyle bir ayrılık... Üç yıl önce Kathrin kendinden on beş yaş küçük bir besteciye âşık oldu, bursla bir yıllığına Münih'e gelen bir Finliye. Hikâye bundan ibaret aslında. Finli de Kathrin'e âşık oldu, burs süresi bitince Almanya'da kalmaya karar verdi ve Finli ülkeden ayrılınca bu ilişkinin kendiliğinden sona ereceğine dair ümidim böylece boşa çıkmış oldu. O zamanlar neden harekete geçmediğimi hâlâ tam olarak bilmiyorum, ne yapabilirdim, onu da bilmiyorum ama Kathrin'in geri dönmesini sağlayacak bir şey

yapmadım. O sıralar uyurgezer gibiydim, Kathrin'in beni terk etmeye karar vermesinden sonraki altı ayı hiç hatırlamıyorum. Evi sattık, daha doğrusu bir gün satılıverdi ev. Kathrin iki daire buldu, kendisi ve Finli için bir tane büyük, benim için de küçük bir daire. Mobilyaları yerleştirdi, perdeleri taktı ve beni başından attı. Her şey çok çabuk oldu, hiçbir şey anlamadım. Benden kurtulmakta öyle acele ediyordu ki. Sonradan söylediğine göre, başka türlü üstesinden gelemezmiş, bir anlamda her şeyi oldu bittiye getirmeye mecbur kalmış. Bütün bunlara karşı çıkmamamın nedeni, evliliğimizi ne pahasına olursa olsun sürdürmek istediğimden emin olmamamdı belki. Kathrin'den asla ayrılmazdım herhalde; ama ilişkimizin kalıplaşmış ritüellerinin beni yavaş yavaş köreltebileceği endişesini son yıllarda sık sık duymaya başlamıştım; aynı endişeyi Kathrin de duymuş olmalı. Münih'te bize geldiğiniz günü hatırlıyor musun? Sıkıntılı bir akşamdı, sonra da bir daha arayıp sormadınız zaten. O güne kadar sizinle hep tek başıma, Kathrin olmadan görüşmüştüm. Dördümüz masada otururken, başka biri olduğumu hissettim, sizinle benim aramda bağ kuran şeye Münih'teki hayatımda yer yoktu sanki.

Kırgınlık ile hüsranı birbirinden ayırt edebilmem neredeyse iki yılımı aldı. Ama şimdi iyiyim. Kathrin'in bana layık gördüğü daireden taşındım. Geniş bir dairede oturuyorum şimdi. Sevgili Johanna, görüyorsun ki, hayatımızda hiç ummadık şeylerin olması için dünyanın başımıza yıkılması gerekmiyor; ama seni on beş yaş daha genç bir Finliye ya da İsveçliye ya da Macara âşık olmaya teşvik ettiğimi sanma sakın; söylemek istediğim, yaşlılığın, en azından insanın kendi yaşlılığının da bir inanç meselesi olması. Her tür köklü değişim için fazla yaşlı olduğumuza inanabiliriz de, inanmayabiliriz de. Kathrin buna inanmıyordu ve bildiğim kadarıyla hâlâ keyfi yerinde.

Şimdi kanependen kalk ve gölün etrafında bir tur at. Ama sıkı giyin, derdi şimdi annelerimiz. Yine yaz bana. Tekrar görüşmeliyiz bence.

Sevgiler, Christian

O gün mektubu sırf tek bir cümle yüzünden kaç kez okuduğumu hatırlamıyorum; ama okur okumaz cümle adeta ete kemiğe bürünüyor, Christian P.'nin ellerinin saçlarımı arkada nasıl topladığını hissedebiliyordum. Saçlarımı boyamasaydım kır saçlı olurdum, diye düşündüm; belki kendi de çoktan kırlaşmış bir adamın, kır saçlı bir kadının saçını bir kurdeleyle bağlaması hayalinde, ancak gençlikten ödünç alınmış, bize artık yakışmayan bir jest olduğunu görebiliyordum. Yine de, bir jestin soyut ifadesi olan bu cümle bile, bedenimde gençliğe özgü ama gayet somut bir sendromu tekrar harekete geçirdi: Ateş bastı, nabzım hızlandı, yüzüm kızardı; bir beklentinin heyecanıydı bu; kendinden başka bir şeyin peşinde olmayan bir beklentinin. Christian P.'yi tekrar görmek istemiyordum. Büyünün bozulmasına izin veremezdim. Reddedilme olasılığını taşıyan hiçbir şey istenmemeliydi, bitirilmek zorunda kalınacak hiçbir şeye başlanmamalıydı. Hem ben onu sadece kendim için istiyordum, Achim'le benim için değil.

Irene de böyle yapabilirdi, görünmez kalabilir ve mektuplar yazabilirdi. Uzmanlık literatüründen Hintli ya da Avustralyalı bir Slav dilleri ve edebiyatı uzmanı seçebilir, adama bir makalesi hakkında duygulu bir mektup yazabilirdi, adam da dayanamayıp mektubuna karşılık verirdi, sonra Irene de tekrar yazardı, ama bu kez Slav dilleri ve edebiyatının çok değil, biraz dışına çıkarak sevdiği müzik ya da resimlere de azıcık değinir, adam da kendi tercihlerini yazmadan edemezdi. Belki bir gün Irene'ye fotoğrafını ya da arka kapağında fotoğrafı olan kitabını gönderir, Irene'den de bir fotoğraf rica ederdi. O zaman

Irene'nin ona sahte bir fotoğraf, görünmek istediği gibi görünen herhangi bir kadının fotoğrafını göndermesi gerekirdi. Avustralyalı ya da Hintli uzman, konferanslarda ona neden hiç rastlamadığına hayret ederse, Irene bu durumu diktatörlükle yönetilen ülkesindeki seyahat yasağıyla açıklayabilirdi. Irene için tek tehlike, adamın Slav dilleri ve edebiyatı araştırmaları vesilesiyle Doğu Berlin'e gelmesi, gelmişken de Irene'ye sürpriz bir ziyarette bulunmak istemesi olurdu. Ama Hintli ya da Avustralyalı Slav dilleri ve edebiyatı uzmanı Irene'nin ne kadar duyarlı ve iyi huylu biri olduğunu artık gayet iyi bildiğinden, kendisine sahte fotoğraf göndermesini affederdi belki de, hatta bu davranışın ardında yatan çaresizliğe de anlayış gösterir ve ikisi arasındaki mektuplaşma artık daha da samimi ve derin bir boyut kazanırdı. Mektuplardan nasıl bir heyecan beklediği Irene'nin kendisine kalmıştı tabii. Bir aşk yaşayabilirdi, hayali de olsa; ama zaten bütün aşklar, ilk-imgesi bir şekilde genlerimizde olan ve bu fani dünyada gerçekleşmesi için peşinden koşup durduğumuz harikulade bir mutluluk hayalinden başka bir şey değildi. En azından Elli'ye göre öyleydi. Elli, cinsel güdülerin yönlendirdiği ergenlik dönemi hariç, mutluluk hayallerini cinsel aşka bağlayan insanların ya esrikliğe programlanmış bağımlı karakterler ve acıya âşık mazoşistler ya da basitçe romantik budalalar olarak görülebileceğini söylerdi. Zaten Elli mutluluk sözcüğüne sadece en dünyevi bağlamlarda—mesela, ne mutlu ki kimliğini bir yerde unutmadığında ya da gideceği yere mutlu mesut vardığında—katlanabiliyordu. Mutluluktan, hedeflenen ya da ulaşılabilen bir ruh hali olarak söz edildiğinde, sanki biri iğrenç bir hastalıktan ya da cinsel saplantılarından bahsediyormuş gibi rahatsız olurdu. Esrik aşkın meyvesi olan bir mutluluk, kendine telkinden ve hayatı olduğu gibi görmeye katlanamayanların kendini kandırmasından başka bir şey değildi Elli'nin gözünde. Çocuklar dışında hiç kimse-

nin kendi mutluluğu için bir başkasına bel bağlamaması gerektiğini söylerdi Elli. Hayatının hiçbir döneminde insanların mutluluğa hakkı olduğunu düşünmemiş, çileli dünyayı aşkla tatlandırma düşüncesine kapılmamıştı. Benim, konuşmalarıma kıyasla neyse ki daha mantıklı davrandığımı söylüyordu. Elli bu tür şeyler hakkında laf olsun diye konuşmazdı; açıklamalar yapar, o esnada doktorculuk ya da öğretmenlik oynayan bir çocuğa benzerdi. Konuşurken bazen gereksiz yere gözlüğünü bile takardı. Elli benden ve çoğu kişiden oldum olası farklı hissediyordu belki de; ama Meier iki yıllık evlilikten sonra, cumartesiyi pazara bağlayan bir gece, hiçbir açıklama yapmadan evi terk ettiğinde, Elli kan çanağına dönmüş gözlerle bisküvi kırıntıları arasında oturmuş, Meier'in artık gereksizleşmiş yastığını iki de bir yumruklarken, hayalleri yıkılmış diğer insanlardan farklı görünmüyordu. Elli'ye bunu hatırlattığım zaman, öfkeden başka bir şey değildi, diyordu. Oysa gerçek şu ki, Meier'le kısa evliliğinden sonra Elli bir daha asla kalıcı bir ilişkiye girmemişti. Ondan beri Elli; çok içtikleri ya da evli ve üç çocuklu oldukları ya da Grönland'da yaşadıkları ya da kendisine muhtaç oldukları için, birlikte yaşamayı aklından bile geçirmediği erkeklerle yakınlaşabiliyordu ancak. Bu erkekler Elli'nin hayatına girdikleri gibi çıkıyor, geride bir iki anekdottan başka bir iz bırakmıyorlardı. Birkaç yıldan beri, bu imkânsız erkekler koleksiyonuna yenilerini eklemekten vazgeçmişti Elli. O defteri çoktan kapattığını, herhangi bir şeyin eksikliğini de duymadığını söylüyordu.

Pazardan dönerken, Achim'in arabasının bahçe girişinde durduğunu ta uzaktan görünce, Laura'ya bir şey olduğunu düşünerek elim ayağım titredi. Achim'in gelişinin başka bir nedeni olamazdı. Daha geçen akşam telefonda, hafta sonu Basekow'a gelmek istemez misin, diye sorduğumda, mümkünatı yok, demişti.

Kapı kilitli değildi, mutfakta ışık yanıyordu ve yatağımda Laura, çocuğum, uyuyordu; yetişkin olmanın zorlu mücadelesi uykuda yüzünden silinmiş gibi, uyurken benim çocuğumdan başkası değildi. Yorganın sağını solunu çekiştirdim, anlamsız bir refleksti, çünkü Laura yorganı çenesine kadar çekmişti; yüzünü uzun uzun seyrettim ama uyurken yüzünde hiçbir değişiklik göremedim. Birbirimizi neredeyse üç aydır görmemiştik ve Laura'nın evden dört yıl önce ayrılmasına rağmen, artık benim olmamasına alışmakta güçlük çekiyordum. Görünüşü, huyu suyu bana benzemiyordu; ama Achim'den çok benim kızım olmuştu hep. Laura'nın ele avuca sığmayan, atak bir tarafı vardı; Achim Laura'nın bu yönünün, ben Achim'le tanışmadan çok önce bir trafik kazasında ölen annesine çektiğini iddia ederdi. Bazen Achim'in, kızına bakarken ya da onu dinlerken, sanki aralarına hayal meyal hatırladığı görüntüler giriyormuş gibi bir huzursuzluğa kapıldığını sezerdim. Laura büyüdükçe fotoğraflardaki babaannesine benzedi, babaannesine benzedikçe Achim'in ona karşı çekingenliği de

arttı sanki. Achim Laura'ya hemen hemen hiç itiraz etmezdi, itiraz etmesi beklendiği yerde de itiraz etmezdi ve Laura sırf babası ona karşı çıksın diye yanlış bir şeyi savunduğunda bile Achim susuyorsa ya da sadece gülüyorsa, Laura sesini daha da yükseltir, daha da grotesk bir tablo çizerdi; Achim ona bir oyuncuyu ya da—Laura'nın bilmediği, benimse sadece tahmin ettiğim üzere—annesinin genç kopyasını seyreder gibi bakakaldığında çileden çıkardı. Belki de Laura anarşik karakterini gerçekten de Achim'in annesinden almıştı, ama ben bunda benim de payım olmasını diliyordum. Kendimde hep eksikliğini duyduğum o deli doluluğu, o kabına sığmaz halleri küçük kızımda gördükçe hayran kalıyor, hep fazla uslu, gevşek, cansız bulduysam da, bir türlü değiştiremediğim mizacımın eksiklerinin sonradan kapatıldığı, daha doğrusu, telafi edildiği duygusuna kapılıyordum. Laura büyüdükçe tam da benim olmak istediğim gibi bir kıza dönüşüyordu. Fazla gözü kara ya da hırslı davrandığını düşündüğümde bile böyle kalmasını, boyun eğeceğine, gözü kara ve hırslı olmasını istiyor, ona müdahale etmemek için tutuyordum kendimi. Laura on altı yaşındayken, sınıfından iki oğlanla birlikte bisikletle Almanya turuna çıktığında, beni rahatlatmak için her akşam saat sekizde eve telefon açmıştı ama ben yine de hemen hemen her geceyi uykusuz geçirmiştim. On yedi yaşındayken mübadele öğrencisi olarak Pretoria'ya gitti. Londra, Lizbon ya da Amerika'ya da gidebilirdi ama Güney Afrika'yı istedi. Bankadan kredi çektik ve gitmesine izin verdik. Geceleri acayip sanrılarla perişan olsam da, bazen çocuğumu bir daha göremeyeceğim duygusuna kapılsam da, Laura'nın her defasında eve dönmesine zamanla alıştım.

Laura akşama kadar uyudu. Uyanıp da bana sarılınca, uzun zamandır kimsenin bana sarılmadığını ve hayatın nasıl da çabucak bir anlam kazandığını düşündüm. Laura'yı kollarımda

tutarken ve benden iri olmasını hâlâ yadırgarken, aklımdan bu iki düşüncenin geçtiğini çok net hatırlıyorum.

İki hafta sonra dönmeyecek miydiniz siz, karnın aç mı, yolculuk nasıl geçti, neden telefon açmadın, bilsem balık alırdım ya da ördek, ne zaman geldin?

Laura güldü. Anne ya, filmlerdeki anneler gibi konuşuyorsun. Patates kızartması yapsana bana.

Ocağın başına geçtim, Laura da anlatmaya başladı. Chicago yakınlarındaki tenha bir kasabada arabaya atlayıp süpermarkete gittiğini, arabadan iner inmez fırtınaya yakalandığını, kendini yere atıp bir şeylere tutunmaya çalışırken bir siyahın gelip onu süpermarkete sürüklediğini ve tornado geçince adama minnettarlığından onu arabayla evine bırakmayı teklif ettiğini anlattı. Aslında aptallıktı tabii, dedi Laura. Arabada, adamın çok da uzakta oturmadığı, eskiden ordudayken Frankfurt'ta görev yaptığı, orada Heidi adında sarışın bir kız arkadaşı olduğu ortaya çıkmıştı. Duydun mu, dedi Laura, sarışın, Heidi, Frankfurt, bütün klişeler tamam. O kadar gerilmiştim ki, dedi Laura, adam sağ şeride geçin deyince, ben sol şeride girdim; sonra adam *no, the right one, the right one*,* diye bağırırken bir anda irkildi, çünkü sesi çok yüksek çıkmıştı, ah, çok özür dilerim, dedi, doğru ya, siz Almanya'dansınız. O zaman kahkahalarla gülmeye başladım, işte bu gerçekten Amerikalılara özgü bir nezaket ve *sweetness*† örneğiydi. Sonra ona, Almanya'da da solun sol, sağın sağ olduğunu söyledim. E, hiç gülmüyorsun?

Telefonda tornadodan bahsetmemiştin.

Çoktan geçmişti de ondan.

Siz niye daha erken döndünüz?

Ben döndüm, Alex hâlâ Santa Fe'de.

---

* (İng.) Hayır, sağa, sağ şeride—ç.n.

† (İng.) Tatlılık—ç.n.

Başka soru sormama fırsat vermeden yüzüme baktı Laura, sonra konuşuruz, olur mu, dedi.

Laura kızarmış patatesleri yerken ben de onu seyrettim. Mutsuz görünmüyordu, sadece bitkin ve gergin bir hali vardı. Belki de devamlı dip dibe olmaya katlanamamışlardı; üç ay gece gündüz birkaç metre küplük bir arabada yan yana olmak, insanın geleceğe kuşkuyla bakmasına neden olabilirdi. Yine de, benimle bunun hakkında konuşabilirdi. Bana kart attığı bütün o şehirlerle ilgili sorular sorarken, sabırsızlığımı belli etmemeye çalıştım. Belki biraz solgundu yüzü; ama genelde solgun görünürdü zaten. Ağzını açmadan önce iki üç kez derin nefes aldı, sonra hafifçe iç geçirip uçuşun çok uzun sürmesinden, biyolojik ritmini değiştirdiğinden falan söz etti. Achim'le konuşmak istemediği bir şey var galiba, diye düşündüm ve o anda anladım hamile olduğunu; anlatmakta bu kadar zorlandığına göre, herhalde doğurmayı düşünmüyordu.

Çok sonra anlattı. Karanlık denizdeki bir gemideymişiz gibi oturuyorduk üst katta. Konuşmadığımız zaman, hasır koltukların gıcırtısından başka bir ses duyulmuyordu. Hamileyim, dedi, ama şimdi çocuk istemiyorum, şimdi olmaz.

İtiraz mı yoksa onay mı beklediğini bilmiyordum. Ya Alex? diye sordum.

Alex'in bununla ne ilgisi var? Hamile olan benim, Alex değil.

Ama babası o değil mi?

Babası o değil mi de ne demek? Laura'nın sesi tiz ve düşmancaydı. Ben söylemeseydim, haberi bile olmazdı, dedi. Bunu ona anlatacak kadar salak olduğum için, en az benim kadar karar verme hakkına sahip olduğunu sanıyor. "O benim de çocuğum" lafı ikinci sınıf bir Amerikan televizyon dizisinden alınma bir cümle gibi. Ortada daha çocuk mocuk yok, hele de onun çocuğu hiç yok. Bu evrede anne babalar yoktur henüz, sadece hamile kadınlar vardır.

O zamanlar ben de senin gibi düşünseydim, bugün hayatta olmazdın belki, dedim.

N'olmuş yani, o zaman üzüleceğim bir şey de olmazdı. Başka bir insan senin çocuğun olurdu.

Achim'in babası öldüğünde Laura altı yaşındaydı. Cenaze töreninden eve dönüşte kucağımda uyuyakalmak üzereyken, büyükler ölünce çocuklar üzülmez ki, demişti. Çocukluğundan beri her tür duygusallığa karşı direnişinden hiçbir şey yitirmemişti. Kendimi çaresiz hissediyor, ama nedenini bilmiyordum. Bu, Laura'nın kararıydı ve kararı ne olursa olsun, benim onun yanında olmam gerekiyordu, o kadar. Laura yirmi yedi yaşındaydı ve bir iki seneden beri ara ara, bir çocuğu olsa nasıl olurdu diye düşünüyordum; eskiden Laura'yla yaptığımız gibi birlikte Basekow'a gidebileceğim, artık eskisi gibi sabırsız olmadığımdan oltayla balık bile tutabileceğim bir torunum olmasını hayal ediyordum belki de.

Laura kazağının yenini parmak uçlarına kadar çekti, uzun saçları yüzüne dökülmüştü. Benden bir beklentisi vardı ama ne olduğunu bilmiyordum. Sana yardımcı olabilirim, dedim.

Başını hayır anlamında salladı. Amerika'ya yerleşmek istiyorum, dedi. Araştırdım, mümkünmüş. Doktoramı bitirir bitirmez başvurabilirmişim, en geç iki yıl içinde de işe başlayabilirim.

Ne zaman istersen yanıma gelirsin, dedi, telefonlaşmak da eskisi gibi pahalı değil, ayrıca mail'leşebiliriz, tek yapman gereken, teknolojiye karşı şu gülünç direncinden vazgeçmen.

Evet, tabii, dedim, o zaman öğrenirim ben de şu mail'leşmeyi.

Kocaman kadın olan kızımın Amerika'ya yerleşmek istediğini söylemesiyle uçuruma yuvarlanmış gibi oluyorsam, hayatımda düşündüğümden daha fazla yanlış vardı herhalde.

Laura yorgundu, belki de söyledikleri karşısında afallamam canını sıkmıştı; erkenden yatmaya gitti. Ben de yazı masama

geçip Christian P.'nin mektubunu bir kez daha okudum ve John Dowland'in *My thoughts are wing'd with hopes* albümünü dinlerken yazmaya koyuldum:

Sevgili Christian,

Öyle haberler alırsın ki bazen, balyoz yemiş gibi olursun. Laura Amerika'ya yerleşecekmiş, iki yıl sonra gerçi ama kendimi daha şimdiden öksüz gibi hissediyorum. İnsan genlerin ölümsüzlüğünden başka bir ölümsüzlüğe inanmıyorsa, ama genlerimiz Atlas Okyanusu'nun ötesine taşınıyorsa, üstelik üremeye de vaktimiz kalmamışsa, çocuksuz ve torunsuz geride kaldığımızda; ölümsüzlüğümüz suretini yitirdiğinde, sadece bir sese ya da bilgisayardaki elektronik işaretlere dönüştüğünde, ne teselli edecek bizi? Laura'nın Almanya'da başka bir şehirden daha uzağa taşınabileceğini hiç düşünmemiştim, en fazla Londra ya da Paris'e taşınır, uçakla bir buçuk saatlik bir mesafede olur sanıyordum. Halbuki aklıma gelmesi gerekirdi. Laura başarıyı sportif bir eğlence olarak görüyor. Zorluklarla mücadele etmeyi ve kazanmayı seviyor. Amerika'dan ilk döndüğünde, Almanlarda hiç gurur yok, demişti. Achim, Almanların tarihleri yüzünden böyle bir şansları olmadığını açıklamaya yeltendiğinde, Laura onun sözünü kesmişti; bütün bunları bildiğini, fakat siyasi değil, kişisel bir şeyden söz ettiğini, Almanlarda kişisel gurur olmadığını söylemişti. Hakarete uğradıklarında kendilerini savunmuyor, yakınıyorlarmış. Yenilgiyi kabul etmek yerine, anne babalarını ya da öğretmenlerini suçluyorlarmış, o yüzden başarılarına, hele hele başkalarının başarısına hiç sevinemiyorlarmış. Amerikalılar, demişti Laura, gururlular, çünkü yenilgilerinin de başarılarının da sorumluluğunu üstleniyorlar. Bu konuşmayı çok iyi hatırlıyorum, çünkü daha sonra Achim'le bu yüzden kavga etmiştik. Ben Laura'ya hak vermiştim, Achim ise,

insanın yetenekleri ile elinde olmayan eğilimleri arasındaki hareket alanının çok dar olduğunu, kişisel başarıları için gurur duyan birinin budala olduğunu söylemişti. Dört ya da beş yıl önceydi bu. Ondan sonra Laura Noel'de ve doğum günlerinde kendisine hediye yerine para verilmesini istemiş, her yıl Amerika'ya uçmuştu. Bir gün hepten gidebileceği hiç aklıma gelmemişti. Tam tersine, torunlarla bir gelecek hayali kurmuştum. Yaşlılığın bize sunup sunabileceği tek doğal tutku torunlardır herhalde. Şu anda gece ve her şeye fazla karamsar bakıyorum belki. Engin göğümüzde tek bir yıldız yok. Şimdi şehirde olsaydım, hayatım bana bu kadar doğaya aykırı gelmezdi herhalde. Laura Amerika'da yaşarsa, evi de satar bir gün. İlerde bu evde onun oturacağını düşünmek güzeldi. Bütün bunları neden Achim'e değil de sana anlatıyorum?

Sana bir dahaki mektubumu gündüz vakti, güneş parlarken yazarım. O zamana kadar selamlarımı gönderiyor, kucaklıyorum seni,

Sevgiler, Johanna

Ancak şafağın ilk ışıkları gece göğünden yavaş yavaş sızmaya başladığında, yeni bir günün doğacağından emin olunca uykuya daldım.

Karoline'nin telefondaki sesi, birini, bu durumda beni, aramaya cesaret edebileceği anı saatlerdir bekliyormuş gibiydi. Saat dokuzu iki geçiyordu. Hemen gelebilir misin, diye sordu, fecaat, kesinlikle fecaat bir gece geçirmişti. Bir şeyin fecaat olabileceğini ilk Karoline'den duymuştum. Karoline, Igor'un ancak öğleden sonra onu almaya geleceğini, çünkü hemen yarın, hayır öbür gün, galeri, Igor'un yeni galerisi nedeniyle Moskova'ya uçacaklarını, ama ondan önce aklı başında bir insanla konuşması gerektiğini, yoksa çıldıracağını, belki de çoktan çıldırdığını, hatta kesinlikle çıldırdığını söyledi ve hemen şimdi ona yardıma gelmemi istedi.

Uyuyordum, dedim, hem Laura geldi, henüz uyuyor, birlikte kahvaltı edecektik.

Bir not bırakırsın, dedi Karoline, lütfen. Ağlamamak için kendini tutuyormuş gibi sesi titredi. Laura uyanınca hemen yanma gidersin ya da o buraya gelir. Aklı başında bir insanla konuşmam lazım Johanna, lütfen.

Karoline gerçekten de ağlamaya başladı. Dişlerimi fırçaladım, giyindim ve Laura'ya, Karoline'nin telefon numarasını yazdığım bir not bıraktım.

Bana bakma, dedi Karoline, bir eliyle bornozunun önünü, diğer eliyle gözlerini kapattı ve bana merhaba demeden dönüp içeri gitti. Odanın perdeleri kapalıydı, sadece küçük yazı masası-

nın üzerindeki abajur yanıyordu. Her yer, kanepe, sandalyelerin, masaların üstü, iskambil kâğıdı gibi yelpaze biçiminde açılmış kâğıtlarla kaplıydı. Vasiyetnamem, dedi Karoline ve eliyle geniş bir daire çizip karmaşayı gösterirken, kolunu umutsuz bir tavırla aniden indirdi. Korkunç, tamamen delirdim ben. Bakma bana öyle. Dur, kahve getireyim. Her seyahatten önce böyle oluyorum, diye bağırdı Karoline mutfaktan, ama her defasında, bütün gece. Deliyim ben.

Masaya oturdum ve kâğıt destelerinden birinin en üstteki sayfasına göz attım: *P. Eigen'e iki Fransız çinisi, çiçek desenli fincan ve altlığı.* Arkasında da bir soru işareti vardı.

H. Kleinschmidt'e Gallé vazosu, 25 cm, imzalı. Kleinschmidt'in üstü çizilip E. Grünstein yazılmıştı.

R. Mönch'e on iki Art Nouveau meyve tabağı, bunlarla uyumlu büyük bir meyve tabağı, yeşil-pembe cam abajurlu Art Nouveau yazı masası lambası.

Karoline kahveyi masaya bıraktı. Sen koy, benim ellerim titriyor. Omzumun üstünden kâğıda baktı. R. Mönch'e yeşil-pembe cam abajurlu Art Nouveau yazı masası lambası, dedi, neden böyle yapıyorum? Söyler misin bana? Giysiler, bir de giysiler var. Harikulade bir Kenzo takım, bir servet, Sabine'ye verecektim; ama o şimdi bunun için fazla kilolu. Tanrım, bunu neden yapıyorum?

Evet, neden? diye sordum.

Kırmızı kanepe senin, dedi Karoline. İstemiyor musun yoksa? Beğenmiyor musun? Kumaşı harikadır.

Otur da kahveni iç, dedim ve neden böyle yaptığını anlat.

Delirdiğim için, dedi Karoline ve kendini sandalyeye bıraktı, çünkü... bende uçak korkusu var ve bütün bunlara ne olacağını bilmiyorum; bu daha ne ki, Berlin'deki ev otuz yıldır biriktirdiğim harika şeylerle dolu, her şeyi hayır kurumuna mı bırakayım yani? Yeğenim bile yok. Ya ev, ev ne olacak?

Bu gece evi kime verdin?

Boş ver, verdiğim gibi geri aldım.

Karoline'nin çocukken nasıl göründüğünü o sabah anladım. Makyajsız, yorgunluktan gevşemiş ve biraz sarkmış yüzünün altından, tıpkı bir gölün tabanından yüzeye yansır gibi, Karoline'nin çocukluk yüzü görünüyordu. Karoline saçının bir tutamını mekanik bir hareketle parmağına doladı. Hiç tanımadığım, açgözlü insanların buranın altını üstüne getirip her şeyi kapıştığını düşünsene. Korkunç. Ama muhtemelen düşmeyecek uçak, ben bir hafta sonra dönmüş, boşu boşuna zahmete girmiş olacağım; bir dahaki sefere sil baştan. Senin böyle bir sorunun yok tabii, senin Laura'n var.

Karoline'nin neden çocuğunun olmadığını bilmiyordum, acaba istememiş miydi, yoksa olmamış mıydı? Öldükten sonra malını mülkünü bırakacağı birinin olmaması dışında, çocuksuz olduğuna üzülüp üzülmediğini de bilmiyordum. Kendine bir vâris bul, dedim, senden daha genç, sevdiğin birini. Öyle biri kime neyi bıraktığımı nereden bilecek, dedi Karoline, hem evi de satardı muhtemelen, son kertede her şey paraya dönüşür, hayatımdan geriye paradan başka bir şey kalmazdı. Belki Laura'nın da her şeyi satıp savacağını, bazen Laura'ya baktığımda, daha şimdiden evde yapacağı tadilat ve değişiklikleri düşündüğü ya da evin değerini kestirmeye çalıştığı duygusuna kapıldığımı ve Achim'le benim bu dünyadan istatistiklerin öngördüğü zamanda göçüp gittiğimiz vakit, Laura'nın kaç yaşında olacağını hesap edince vicdan azabı duyduğumu, çünkü o zaman evin, Laura'nın emekliliğini biraz daha rahat geçirmesinden başka bir işe yaramayacağını söyledim.

Biri gözümün önünde evimde tadilat yapsa ya da eşyaların yerini değiştirse çıldırırdım ben, dedi Karoline, ama öyle ya da böyle çıldırıyorum zaten.

Neden? Ölünce hiçbir şeyin farkına varmazsın ki.

Ama öldüğümde ne olacağını önceden bilirsem, o zaman ben de, neyse, biliyorsun işte. Bütün bu eşyalar alelade, rastgele şeyler değil, bile isteye etrafıma topladığım şeyler. Onlar benim maddi hayatım. Ben gittiğimde hâlâ var olmayı sürdürecekler ve ben de onlarda yaşamaya devam edeceğim.

Senden geriye resimlerin kalacak hiç olmazsa, benden geriye hiçbir şey kalmayacak. Laura dışında.

Öyle mi düşünüyorsun?

Nasıl?

Resimlerimin kalacağını?

Sence de öyle değil mi?

Dünyada o kadar çok resim var ki.

Karoline bana baktı, hatta benim de ona bakınama ses çıkarmadı. Onu önemsiz olduğu olasılığıyla baş başa bırakabileceğim düşüncesini, uykusuz yüzünün çıplaklığından daha dayanılmaz buluyordu herhalde.

Ama Museum of Modern Art var ya, dedim; Karoline, boş versene gibilerden elini salladı, o müzenin depolarında çürüyen o kadar çok resim var ki, dedi, ayrıca henüz bir şey satın almış değiller; aslına bakılırsa, müze için sergileri gezdiğini iddia eden biriyle tanıştım, o kadar. Dirseklerini masaya dayadı ve ellerini yumruk yapıp şakaklarına bastırdı, yumruklarının arasındaki kafası bir mengeneye sıkışıp kalmış gibiydi. Eskiden, dedi, eskiden ..., ve "eskiden" diye başlayan düşünceye bir cümle bulamıyormuş ya da bana açılmaktan vazgeçmiş gibi başını iki yana salladı. Karoline'nin bana dayattığı rolden rahatsız olmuştum, ayrıca böyle bir rolü oynamak bana düşmezdi. Karoline'yi şimdi mutsuz eden hayatı hakkında çok az şey biliyordum; Berlin'de olsaydık, bu durumda beni değil, onu gençliğinde yenilikçi bir ressamken de tanıyan ya da büyük küçük başarıların işaretlerini yorumlayabilen birini arardı. İlişkimizin hep algıladığım biçimin tersine dönüvermesi ve kendime acaba Karoline'yi kıs-

kanıyor muyum diye sorarken, şimdi ona öğüt veren, onu teselli eden kişi konumunda olmam bana yanlış geliyordu.

Eskiden mi, ne olmuştu eskiden, diye sordum.

Ne olmuştu eskiden, diye tekrarladı Karoline, başını omuzlarının arasına gömdü ve uzanıp paketimden aldığı sigarayı ağır ağır dudaklarına iliştirip yaktı. Bodrum katında biri kürekle borulara vuruyormuş gibi bir gürültü koptu kaloriferden. Ne olmuştu eskiden, diye tekrarladı yine, ne tuhaf bir cümle. Güldü; aslında gülmemişti, nefesini koyverirken bedeni hafifçe sarsılmıştı sadece. Eskiden sanmıştım ki..., ama bu işe başlayan herkes öyle sanmak zorunda, yoksa varabileceği noktaya varamaz, anlıyor musun, yıldızlara uzanmazsan, çatıya kadar bile çıkamazsın.

Ama sen başarılı birisin, dedim, oysa şu anda derdinin başarı olmadığını biliyordum. Onu teselli edecek bir şey diyebilmek, harika resimlerinin bütün fedakârlıklara değdiğini ya da evi çoktan toza dönüşüp üstüne yeni bir ev yapılsa bile, dünyanın hâlâ ondan söz edeceğini söylemek isterdim. Ama sen başarılısın, demekle yetindim, kulağa soğuk geliyordu sözlerim, bir kapının çarparak kapanmasını andıran son bir tını gibi.

Karoline ayağa kalktı. Sence halimden hoşnut olmam gerekir yani, öyle mi? Sergiler açıp resimlerimi sattığım için mi? Seçkin bir melankolinin sprey boyayla yapılmış küçük formatlı resimleri... Ben başarımı çok iyi biliyorum, şekerim. Eskiden Olympos'a ulaşmayı düşlerdim, van Gogh ya da Picasso'nun ya da en azından Georgia O'Keefe'in kız kardeşi olmayı hayal ederdim; eskiden olan bu.

Mutfaktan yarısına kadar dolu bir şişe şampanya ve iki kadeh getirdi.

Benim başarım ancak gündüzlere yetiyor, dedi, hatta bazı günler beni mutlu bile ediyor; ama yatağında uykusuz yatarken kozmik mesafeleri algıladığın, ufacık bir nokta, yerçekim-

siz, görünmez bir hiç olacak kadar küçüldüğün ve gerçekten var olduğunu bilmen için birinin sana dokunmasından ya da dokunmana izin vermesinden başka bir şey istemediğin gecelere yetmiyor.

Cümlenin sonu gözyaşları arasında boğulup gitti. Koluna uzandım ama geriye çekti. Kendine acımaktan başka bir şey değil, aptalca, çocuksu bir kendine acıma işte, dedi ve kadehini bir dikişte bitirdi ama şampanya genzine kaçtığından öksürerek banyoya koştu. Perdeleri kenara çekip pencerelerden birini açtım. Pazar günüymüş gibi sessizdi dışarısı. Yapraklarını yarı yarıya dökmüş çalılıklarla çevrili, kısacık biçilmiş çimlerin üzerinde sabah sisinin son tülleri asılıydı. Schubert'in bir piyano sonatını koyup bekledim. Telefon çalınca Laura sanıp açtım; ama arayan Igor'du, yolda olduğunu Karoline'ye haber vermemi rica etti. Az sonra da Laura geldi, uykusunu almış, bizimle kahvaltı etmek istiyordu. Öncelikle Karoline'yi görmeye gelmişti herhalde, tanıştığımızdan beri Karoline Laura'da önce merak, sonra hayranlık uyandırmıştı. Karoline'nin resimlerine mi, yoksa gün görmüşlüğüne ve zarafetine mi bayıldığını tam kestiremiyordum ama Laura'nın Karoline'yi kendi dünyasından saydığı kesindi. Amerika gezisinin planlarını yaparken, Karoline Laura'ya çeşitli adresler vermiş, araba alım satımıyla ilgili tavsiyelerde bulunmuş, neleri mutlaka görmesi, nelerden kaçınması gerektiğini anlatmıştı; hatta iki şehirde kalacağı yerleri bile ayarlamıştı. Laura'ya göre, Karoline risklerin ve oyunların, zaferlerin ve yenilgilerin dünyasına aitti, oysa Achim'le ben o dünyada ancak gönülsüzce, en fazla sonunculuk için oynuyorduk. Laura bizi tam da bu yüzden seviyor olabilirdi ama bunun için bize hayran değildi tabii.

Bu arada tavşan rengi yünlü takımını giymiş, saçını tarayıp makyaj yapmış olan Karoline kapıda durdu, başını yana eğip kollarını açtı: Laura, tatlım, çok sevindim. Laura ona doğ-

ru koştu, kucaklaştılar, ben de o sırada ne düşündüğüm yüzümden anlaşılmasın diye kalkıp pencereyi kapattım. Belli ki Karoline güne başlamış, az önce perişan halde ağlayan ikizini bir hayalet gibi yatak odasında bırakmıştı. Sahanda yumurta isteyen var mı? Yeniden kahve yapayım mı? Amerika nasıldı Laura, George'la buluştun mu?

Karoline'nin varlığı Laura'yı canlandırmış gibiydi; Amerika seyahatini önceki akşam bana anlattığından çok daha zengin ve etkileyici cümlelerle anlattı. George'un kim olduğunu bile bilmiyordum.

Laura bir kahve daha almak için yerinden kaktığında, Tanrım, diye bağırdı Karoline, inceciksin, gel, gel hadi. İkisinin merdivenden yukarı çıktığını, dolap kapılarının açıldığını duydum. Bir iki dakika sonra geri geldiklerinde, Laura'nın üstünde beline oturan daracık bir deri ceket, kolunun üzerinde de boru gibi kırmızı bir jarse elbise vardı.

Zamanla bazı iddialardan vazgeçmek lazım, dedi Karoline ve elini kalçalarında gezdirdi. Laura önümde döndü: Bak, anne. Güzel, dedim, sahiden güzel... Karoline, Laura'ya kendi yarattığı bir mahlukmuş gibi kıvançla baktı. Son sigaramı da içip kalkacağımızı söyleyince, Karoline Igor'u mutlaka beklememiz gerektiğine hükmetti: Laura'yı bu harika Rustan mahrum bırakmayı düşünmüyorsun herhalde.

Igor beklenenden daha geç geldi, üstelik de canı sıkkındı. Daha koridordayken, otobandaki tamirat da neredeyse Hitler'in iktidarı kadar uzadı, dedi, üstelik de dört milyon işsiz varken.

Alman gençliğini bozma bakayım, dedi Karoline, konuklarım var.

Beyaz gömleğinin üzerine bu sefer bir kazak giymiş olan Igor, önce benim, sonra Laura'nın eline bir öpücük kondururken, Laura'nın deriler içindeki kolunu Igor'a nasıl da zarifçe

uzattığını, sırtını ta enseye kadar dikleştirdiğini ve tekrar başını kaldıran Igor'un bakışlarına dikkatle ve sakince karşılık verdiğini hayretle izledim. Achim olsa, Laura'nın bunu da annesinden aldığını söylerdi herhalde.

Karoline bir şişe şampanya daha açtı ve Igor, Ekim Devriminde Almanya'ya iltica eden Moskovalı soylu bir ailenin kızı olduğunu iddia ettiği için zaman zaman prenses de dediği Natalya Timofeyevna'ya bir ziyarette bulunduğunu, fakat ziyaretinin başarısızlıkla sonuçlandığını anlatmaya koyuldu. Natalya Timofeyevna Berlin'de bir süre resim eğitimi almış, Max Ernst ve Leonora Carrington'la ahbap olmuş ve nasyonal sosyalistlerden Paris'e, sonra da Meksika'ya kaçmıştı. Meksika'da bir Alman komünistle evlenmiş, savaş sona erince de kocasıyla birlikte Almanya'ya, Doğu Almanya'ya dönmüştü. Sürgündeyken, gemi kazazedeleri arasındaki ittifak gibi hayat kurtarıcı olan evlilikleri, Berlin'e döndükten daha birkaç ay sonra bozulmuştu. Natalya Timofeyevna'nm, dedi Igor, zamanında çok çekici biri olduğu, doksanına merdiven dayadığı halde hâlâ belli oluyor, özellikle de profilinde hâlâ belli bir bıçkınlık var. Tesviyecilik eğitimi almış, diğer tüm alanlarda da kendi kendini yetiştirmiş biri olan kocası, Natalya'nın savaş sonrası dönemin hayata aç yıllarında etrafına topladığı oyuncu, ressam ya da bir baltaya sap olamamış kişilerin kibrine katlanmakta zorlanmış olmalı. Natalya, kocasının onu hakir gördüğünü söylüyor, dedi Igor, adam ondan intikam almak için ya da elinden başka bir şey gelmediğinden, siyasi poliste orta düzeyde bir kariyer yapmış, bu yüzden sanatçılar Natalya'nın evinden uzak durmaya başlamışlar. Kimisi batı tarafındaki işgal bölgelerine taşınmış, kimisinin de, Natalya'nın ilişkileri sayesinde tedarik ettiği Rus votkasına artık ihtiyacı kalmamış, çünkü başka kaynaklar bulmuşlar. Natalya da aslında sanatçı olmak isteyen bir prenses olduğunu yavaş yavaş unutmuş ve sürgünde

kendisine gösterdiği ilgi ve şefkatten ötürü minnettar olduğu kocasının yanında kalmış. Belki de, dedi Igor, belki de rahat hayattan vazgeçmek istemedi. Rus kadınları belli olmaz, dedi.

Adam yirmi sene önce ölmüş ve karısına hatırı sayılır bir emeklilik maaşı bırakmış; ama prensesin servetinin tek kaynağı bu olamazmış. Karanlık yollardan, eski, belki de bir yere gömülü aile hazinesine mi ulaştığını, yoksa çok değerli bir mücevheri yıllarca koruyup sakladıktan sonra iyi para ettiği şu dönemde elden mi çıkardığını ya da kocasının tutuklanan siyasi mahkûmların servetini zimmetine mi geçirdiğini kimse bilmiyormuş. Ama Natalya'nın zengin olduğu kesinmiş ve uzun ömrünü yaban ellerde geçirmesinin tek müsebbibi olan Sovyet İmparatorluğu birkaç ay içinde yıkılıp gidince, bir prenses, hem de bir Rus prensesi olduğunu aniden hatırlayıvermiş. Şimdi nihayet bir vatanı olduğundan, sanatı destekleyen bir vatansever, bir Rus vatanseveri olabilir artık, dedi Igor ve kahve fincanını küçük bir zafer çıngırtısıyla masaya bıraktı. Bana neden öyle bakıyorsunuz? diye sordu Laura'ya, anlattığım hikâyeyi sevmediniz mi? Miras avcısı olduğumu düşünüyorsunuz; ama yanılıyorsunuz. Ben de bir vatanseverim, bütün Ruslar vatanseverdir, nedendir bilmem ama öyledirler. Ben Rus sanatının vatanseveriyim.

Laura, öylesine baktığını, bunun bir şey ifade etmediğini, paraya kimin konacağının da onu hiç ilgilendirmediğini söyledi.

Vatansever planımızı kimlerin baltalamaya çalıştığını bilseydiniz, ilgilendirirdi belki. Prenses, kocası ve emeklilik maaşından ötürü de olsa, Doğu Almanya ortadan kalkana kadar Komünist Partisi üyesiydi tabii. Şimdi eski yoldaşları onunla ilgilenmek bahanesiyle evine doluşmuşlar, prensesin servetini parti kasasına aktarmayı başarabilecekleri anı, ölüm korkusu ile bunama arasındaki o anı bekliyorlar. Parti kendini yıllardan beri ölülerinin mirasıyla finanse ediyor ve üyelerinin or-

talama yaşı nedeniyle ölü sıkıntısı çekmediği bilinen bir şey. Rusya'da bazı cinayet vakalarından bile bahsediliyor.

İyi de Igor, diye bağırdı Karoline, burası Rusya değil ki, ayrıca vasiyetnamede şüpheli değişiklikler yapmak için bir noter gerektiğini çok iyi biliyorum.

E, n'olmuş? Igor'un dudaklarında küçümseyici bir tebessüm uçuşuyordu. Onların noterleri yok mu sanıyorsun? Siz söyleyin Johanna, siz o çeteyi gayet iyi bilirsiniz. Prenses küçük bir kalp spazmı geçirdiğinde ya da sadece nezle olduğunda bile derhal başına üşüşüyorlar, çorba getiriyorlar, çay yapıyorlar, saatlerce yatağının başında oturup bekliyorlar. Prensesin sağlığı yerindeyse de mutlaka uğruyor, hal hatır soruyorlar. Muhtemelen noter de hep yanlarında oluyor. Hatta güya Natalya'nın kocasının yeğenini bulmuşlar, Natalya gizli servis üyesi olan bu şaibeli yeğeni, en son on yaşındayken görmüş. Vakfımız hakkında konuşmamızı dün üçüncü defa engellediler.

Bu tür hikâyeleri şimdiye kadar sadece düzmece hayvan koruma dernekleri hakkında duyduğunu söyledi Karoline.

İşte buyurun, dedi Igor ve sanki kanıtlar avucunun içindeymiş gibi ellerini açtı.

İşte buyurun da ne demek oluyor?

Hayvan koruma dernekleri dünyanın yarısını yönettiler mi hiç? Hayır, ama komünistler yönetti, dedi Igor. Paranın nasıl kapılacağını hayvan koruma dernekleri bile biliyorsa, komünistler haydi haydi bilir.

Siz de biliyorsunuz ama, dedi Laura.

Igor Laura'yı bileğinden tuttu. Umarım, dedi, umarım. Bana şans dileyin.

Laura kolunu çekti. Bu paraya neden ihtiyacınız var?

Mafyaya rüşvet vermek, ondan sonra da Rus sanatı alanında Almanya'nın en ünlü galericisi olmak için tabii, başka ne için olacak.

Igor, Berlin'de küçük bir müze kurmak istiyor, dedi Karoline, tanınmamış ve unutulmuş Rus sanatçılar için daimi bir sergi; harika bir proje.

Igor boşalan kadehine şampanya doldurdu ve başarısına, herhalde girişiminin başarısına içmemiz için sessizce kadehini kaldırdı. Birazdan bavullarımı hazırlamam lazım ama, dedi Karoline, seyahatten sonra Berlin'de kalacaktı. Telefonlaşırız ya da bir kahve içmek için buluşuruz.

Evet, dedim, olmazsa her zamanki gibi ilkbaharda görüşürüz yine.

Eve dönüşte, kırmızı bir tasma taktığı köpeğini köy yolunda gezdiren Friedel Wolgast'ı gördük. Durumu bilmeyen biri onları böyle görse, birbirlerine pek alışık olmadıklarını sanabilirdi. Friedel yumruk yaptığı elindeki kayışı karnının önünde tutarken, iri köpek alışık olmadığı bu gezintide Friedel'den yardım istermiş gibi onun hemen dibinde ürkek ürkek yürüyordu. Yine de, ikisinin de insana dokunan gururlu bir havaları vardı; Friedel yeni bir eşlikçi bulduğu, köpekse sahibesinin hayatını, belki de ilk kez birkaç dakikalığına paylaşabildiği için gururluydu. Köpeği o zamana kadar sadece kafesinin içindeyken görmüştüm.

Laura ertesi güne kadar kaldı. Hamileliği hakkında bir daha konuşmadık; aslında pek az şey konuştuk. Bir keresinde bana sarıldı ve bakma öyle, dedi. Akşam Katharine Hepburn'ün oynadığı bir filmi izlemek istedi, filmi daha önce görmüştüm, ama onun hatırı için oturup bir daha izledim. Reklam arasında, kim bilir, dedim, ben olsam, belki ben de Amerika'ya giderdim.

Wilhelmine Enke üzerine notlar:

W.E.'nin ancak dördüncü bebeği hayatta kaldı. Hamile kalmak, karnında taşımak, doğurmak, toprağa vermek; tam üç kez, hem de yirmi beşine bile gelmeden. Sanki çok eski zamanlarmış gibi, oysa topu topu iki yüz yıl önce. Biz neredeyse doksanı buluyoruz; iki insan ömrü, üçüncünün de okul dönemi. W.E.'nin doğurduğu yedi çocuktan ikisi büyüyüp yetişkin oldu, sadece biri ondan uzun yaşadı.

(Hayvanlar bizim için ölüyor, diyor Igor.)

W.E.'nin biyografilerinde ölü çocuklarının ruhundan eser yok, sadece duygusuz bir sıralama, o kadar: "doğar doğmaz ölen üç çocuk", "vaftiz edilmeden ölen bir erkek bebek." Sadece Alexander'in ölümü önemli. Annesinin ve kral babasının "taparcasına" sevdiği "Andercik," W.E. ile Friedrich Wilhelm arasında kopmaz bir bağ. Kralı etki altına alma mücadelesinde W.E.'nin rakipleri tarafından gerçekten de zehirlenmiş olabilir çocuk. W.E. "Savunma"sında bunu ima ediyor. Alexander yaşasaydı büyüyünce nasıl biri olurdu bilinmez; ama dirisi ölüsü kadar yardımcı olamazdı annesine.

Alexander'in ölümünden birkaç gün sonra kral, W.E. ve kızları Marianne'yle Charlottenburg Parkında gezerken, ölü çocuğunun ona seslendiğini duydu. Marianne de karde-

şinin sesini duyduğundan emindi. W.E. bu olayın, dini hezeyanları yüzünden ruh ve vahiy müptelası olan Friedrich Wilhelm'i derinden sarsmasını fırsat bildi. Gülhaçların ruh kadrosunun karşısına koyabileceği bir şey bulmuştu nihayet. Bischoffswerder'in devreye soktuğu Breslau'lu uyurgezer kadın neydi ki Alexander'in ruhunun yanında? Kralın ruhlarla karşılaşmalar ve Tanrı'dan gelen işaretlerle ilgili anlattıklarına karşı çıkmaktan vazgeçen W.E., son zamanlarda benzer deneyimler yaşadığını söyledi ve en sonunda krala Alexander'in ruhunun kendisine göründüğünü anlattı. Kral W.E.'den, bundan sonra Alexander'in ruhu göründüğünde her şeyi mavi bir deftere ayrıntılarıyla yazmasını istedi. W.E. ölü çocuğuyla görüşmelerini ve oğlanın babasına mesajlarını yazdığı yetmiş beş sayfayı kafasından uydurdu. Gülhaçların tarzını yansıtan, W.E.'nin, Friedrich Wilhelm'in anlattıklarına aşina olduğunu gösteren bu gizemli cümleler, W.E.'nin öğrenmeye ne kadar açık olduğunu bir kez daha kanıtlıyor:

Babam kederler içinde; ona de ki: Nuh'a kim yol gösterdi? Kim uhrevi mutluluk verdi bana, kim verdi emrime melekleri bana eşlik etmeleri, bana hakikati göstermeleri için? Bunu yapabilen, babama da yol gösterecektir.

Ya da: *Babam şimdiye kadar görevini hakkıyla yerine getirdi... Şimdi de kötülüklerle mücadele etmesi lazım. Ancak mücadele mükâfat getirir. Siz hepiniz hür iradeye sahipsiniz. Onun burada söylenenleri hemen idrak etmesi lazım gelir...*

W.E. kralın ölümünün ardından tutuklandıktan sonra, General von Bischoffswerder'le baş edebilmek ve majesteleri kralı karşı tarafın zararlı etkilerinden koruyabilmek için Charlottenburg Parkındaki olaydan istifade etmeye mecbur kaldığı yönünde ifade verdi.

"Hükümdar da bu zırvalarla teselli buldu, öyle mi?" diye soruldu W.E.'ye.

W.E.: "Bulmakla kalmadı; onunla başka bir tarzda konuşmanın hiçbir anlamı olmazdı."

Bu nasıl bir kraldı böyle? Birbirleriyle rekabet halindeki ruhların sesleri tarafından yönetilen bir Prusya hükümdarı. St. Maria Magdalene piskoposu H.D. Hermes'in etrafına toplanmış bir grup Ortodoks mistik, Breslau'daki zavallı, kambur bir akıl hastasını etkisi altına almış, kadını Tanrı'yla doğrudan bağlantı kurabilen bir kâhin olarak lanse ediyordu. Gülhaçlar aracılığıyla—piskopos ile Woellner uzun bir süreden beri tanışıyordu—kralla temas kuruldu; kral, güya transa geçen kadının uydurduğu kehanetleri huşu içinde dinledi ve kadın "yükünü hafifletmesini," yani efendilerine para vermesini isteyince bile en ufak bir kuşkuya düşmedi.

Friedrich Wilhelm bu olayı, W.E.'ye yazdığı mektupta, "Beni ziyadesiyle etkiledi ... muazzam bir teselli oldu," diye anlattı.

İşte o zaman W.E. de Alexander'in ruhunu devreye soktu.

Bu vahiy bolluğuna çok sevinen kaçık kral, Alexander'in mesajlarını Gülhaçlara, Breslaulu kâhin kadının müjdelerini de W.E.'ye anlatıyordu; kadının kehanetleri ilk buluşmalarından sonra krala önce mektuplarla, sonra da Breslaulu piskoposun damadı Oswald aracılığıyla aktarılmıştı. W.E.'nin başka bir ruhla karşı saldırıya geçmesinin Gülhaçlar için ne büyük tehlike arz ettiğini ilk Bischoffswerder gördü ve rakibesine kâhin kadın ve kral üzerinden barış teklif etti.

Breslau'daki manyetizmacılar medyumlarına, *Madam Ritz'in* (W.E.'nin) *de Tanrı'nın bir marifeti olduğunu düşünmekte haklısın. Tanrı ona hakikati göstermek için koydu seni onun kalbine...* dedirtiyorlar ya da bunları kral için hazırlanan raporlara yazıyorlardı. W.E.'yi yumuşatmak için ona bir başka mücadelesinde, kralın metresi ve Gülhaçların azılı düşmanı Kontes Dönhoff'a karşı yürüttüğü mücadelede yardım bile teklif ettiler.

Sanma ki, diye bildiriyordu kâhin kadın Potsdam'daki ispritizmacı elçisi Oswald aracılığıyla, *sanma ki, kral ile K*(ontes) *D*(önhoff) *arasında hakiki bir aşk olsun. Bu ilişki kralın çok ızdırap çekmesine, çok imtihandan geçmesine sebep olacak...*

Ama Alexander'in ruhu çok güçlü çıkmıştı. İnanılırlıklarını yitirmek istemeyen Gülhaçlar tedbirli davranarak, Alexander'in tavsiyelerini kâhin kadın aracılığıyla onayladılar. Bu arada kral tarafından müsteşarlığa atanan Breslaulu Bay Oswald de W.E.'ye bir nezaket ziyaretinde bulundu ve İsa Efendinin kendisine göründüğünü anlattı.

W.E. daha sonra, *ben zaten Oswald'in kaçık olduğunu düşünüyordum*, diyecekti.

Oswald krala, muhtemelen Bischoffswerder'in talimatıyla, olağanüstü yeteneklere sahip bir prensin dünyaya gelmesi için nikâhlı eşiyle yine bir araya gelmesini salık verince, Oswald'in kariyeri sona erdi. Ruhların korkusu bile böyle bir fedakârlık ettiremezdi Friedrich Wilhelm'e. Kral, Oswald'le teması kesti.

Kâhin kadını kullanan Breslau çetesinin geri kalanı açgözlülüklerinin kurbanı oldu. Çete, Tanrı adına giderek daha çok para istemeye başlayınca, W.E. bu kez çok açık konuşarak, *hakikaten hayırlı işlerin şahsi çıkarlarla uyuşmadığını* söyledi; bu kez kendisinin mi görüş bildirdiği, yoksa Alexander adına mı konuştuğu tam olarak bilinmiyor; ama muhtemelen oğlunun elçisi olarak konuşuyordu, çünkü dünyevi seslere kulak tıkayan kral Breslau tayfasına sırt çevirdi.

Hangi saikin daha ağır bastığını söylemek zor: W.E.'nin amacı Friedrich Wilhelm'in zarar görmesini mi engellemekti, yoksa kralın gözünde vazgeçilmezliğini mi korumaktı? Belki bunu kendisi de bilmiyordu, çünkü onu harekete geçiren her ne olursa olsun, sonuçta hepsi aynı kapıya çıkıyordu. Öte yandan, Gülhaçlar W.E.'nin şaşmaz sağduyusunu ve krala karşı

sarsılmaz sadakatini önlerinde bir engel olarak görmeselerdi, W.E.'yle başından beri mücadele etmeleri gerekmeyecekti. Her halükârda W.E. sadece kralı korumak adına hareket ettiğine inanmış olmalı. Kuyruklu yalanları, hem başkalarının hem de kendi gözünde, ancak büyük, yüce bir amaca hizmet ettiği takdirde bir meşruluk kazanabilirdi. W.E.'nin kendi çıkarını hiç düşünmediği efsanesi gerçektir belki de, sonuçta W.E. kralı hiç aldatmadı ve ona ölümünden sonra da ihanet etmedi.

Fakat W.E.'nin, ruhun verdiği mesajları adeta tutkuyla kaleme aldığı, amacını aşan bir şevkle uydurduğu izlenimine kapılmamız nasıl açıklanabilir? Alexander'in mezarını ziyaret edişini anlattığı satırlar inanılmaz:

Öğlen saat on ikide kiliseye gittim, etraf çok sessizdi. İçeri girdim ve mezarı çeviren demir parmaklığa yaslanıp dua ettim... Birdenbire yabancı bir ses duyuyorum ve gözlerimi mezara çeviriyorum. Bütün kilise göz kamaştırıcı bir ışıkla aydınlanıyor... Öyle hoş tınılar duyuyorum ki, bu melodilerin güzelliğini tarif etmek imkânsız. Ama havada ağır bir toprak kokusu vardı ve mezarın olduğu taraf öyle karanlıktı ki, hiçbir şey göremiyordum. Ey Tanrım, diye bağırdım, ne kadar da karanlık. "Göreceksin, duyacaksın." Bu bizim ruhun sesiydi. Mezar gürültüyle açıldı. Ta aşağıda çocuğumuz yatıyordu, bedeni çoktan çürümüştü ama yüzü öldüğündeki gibiydi. Yere yığılıp ölmek istedim ama benden çok daha kuvvetli bir güç beni ayakta tutuyordu. Gözlerimi başka tarafa çevirmek istedim; ama imkânsızdı, gözlerimi mezardan ayıramıyordum. Bir mikroskopta da görüldüğü gibi, yerde milyonlarca solucan kıvrılıyordu. Beyaz atlas kumaş adeta yeni gibiydi. Sol tarafta haça benzeyen bir leke vardı, tek beyazlık buydu, kar gibi beyazdı. Üzerinde okuyamadığım birtakım harfler vardı. Korkunç bir görüntü. "Etteki her şey böyleydi, etteki her şey böyle olacak... Bu tarafa bak." Böyle milyonlarca karaltı vardı, aynen 1 Ağustos (Alexander'in

öldüğü gün) *gecesi de gördüğüm gibi ... Öyle şefkatliydi ki onun ruhumuza bakışı, ağzım açtığında sesi tıpkı armonika gibiydi... "Ben en başından beri bu aziz kişinin koruyucu meleği tayin edildim. Ona sevgiyle bağlıyım ve şimdi onun adına konuşacağım, çünkü onun konuşmaması lazım...: Onun babası hiçbir zorluk çekmeyecek. İşaretler alacak. O ... ebediyeti görecek. Ondan önce bir şey yapmasın. Şimdi görev zamanı."*

Bizim ruh (Alexander) *ona keder dolu gözlerle bakınca, ilk baştaki büyük ruh* (yani ilk konuşan), *baki ve ezeli Tanrı'ya, Kurtarıcı'ya şöyle dedi: "Şükürler olsun, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'a"; bütün kilise bu sözlerle çınladı. Eve nasıl geldiğimi bilmiyorum, bunları nasıl yazdığımı da bilmiyorum; sonra üstüme bir uyku çöktü."*

Ve bunların hiçbiri doğru değil; külliyen yalan, uydurma hepsi. İyi de, milyonlarca solucana, beyaz atlastan kumaş parçalarına ne gerek vardı? Oğlunun ruhuna çoktan teslim olmuş Friedrich Wilhelm'i etkilemek için mi? Yoksa W.E.'yi duygusal ayrıntılar uydurmanın esrikliği mi cezbetmişti? Ruhun ağzından konuşabilmenin kibrine yenik düşerek, dostuna ve kralına korkuyu mu öğretmek istemişti yoksa?

Bazı biyografi yazarlarının yazdığı gibi, W.E.'nin Gülhaçların Prusya siyaseti üzerindeki etkisini azaltarak daha kötü şeyleri engellemiş olması da kuşkulu. W.E., ne 1788 ve 1789'da ilan edilen din ve sansür fermanına ne de kilise ve okullardaki Aydınlanmacı eğilimlerle mücadele eden üst komisyonun kurulmasına engel olabildi. Friedrich Wilhelm Gülhaçların etkisinde kaldığı için Aydınlanma düşmanı olmadı; tam tersine, Aydınlanmadan ve amcasından nefret ettiği için Gülhaçlar onun ve Prusya'nın üzerinde nüfuz sahibi oldular. Kesin olan şu: W.E. Friedrich Wilhelm'in hayatındaki biricikliğini Gülhaçlara, kralın diğer metreslerine ve kamuoyuna rağmen sonuna kadar korudu.

Laura gittikten sonra Achim'e telefon açtım. Öğleden önce on birdi, Achim'in sesi uykulu geliyordu.

Uyandırdım mı seni?

Hayır, hayır, uyandırmadın.

Aradığımda uyuduğundan emindim; ama üstelemedim, Laura'nın birkaç saate orada olacağını söyledim. İyi, dedi Achim, araba bana lazım.

Laura'nın Amerika'ya yerleşeceğini biliyor muydun? diye sordum.

Hayır.

Amerika'ya yerleşecekmiş.

Ne zaman?

En geç iki yıl içinde.

Aklıma gelmişti zaten.

Ne?

Gideceği. Amerika'ya yerleşeceği.

Neden?

Başka ne yapsın. Fizikçi ve hırslı. Üstelik aynı anneme çekmiş.

Annen hiç Amerika'ya gitmedi.

Dalga geçme, dedi Achim; nevresimlerin hışırtısından yatakta döndüğünü anladım.

Gitmesine üzülmüyor musun?

Tabii ki üzülüyorum; ama daha burada.

Achim esnedi ve beynimdeki sinapslardan biri kendiliğinden harekete geçerek, Achim'in uykusuz kaldığı bu geceyi Kleist'la geçirdiğinden kuşkulanmama ve Achim'i düşünürken, yazı masasına eğilmiş sırtından ya da gece lambasının elindeki kitaba düşen ışığından ya da mutfak masasında oturup gazete okurken, önceden kare kare kestiği salamlı ekmeğe kör kör uzanmasından başka şeyler de hayal etmeme neden oldu. Sonuçta, Achim'in yaşında olup da genç kadınlarla yeni yuvalar kuran, bu kadınlara yeni çocuklar doğurtan, eski ailelerinin büyükbabası, yeni ailelerinin babası olan erkekler vardı.

Bu gece rüyamda anneni gördüm, dedim.

Ama sen onu hiç tanımadın ki.

Üzerinde beyaz bir elbise vardı, elbisesi kar gibi beyazdı ve atlastandı. Odanın ortasında duruyordu, etrafı göz kamaştırıcı bir ışıkla çevriliydi ve bana bakmıyordu. Dedi ki: *Sevgi bir tomurcuk değil, toprağın derinlerinde bir köktür, oğluma bunu söyle, bunu bilmesi lazım*. Bir şeyler daha diyecekti; ama ben uyanıverdim.

Achim güldü ve çalışmamda ilerleme kaydetmeme sevindiğini, rüyamda annesini bir daha görürsem, onu biraz daha sabırla dinlememi söyledi. O zamana kadar, toprağa gömülü kök hakkında düşünecekti.

Bir süre sustuk, sonra ben havanın artık erken karardığını söyledim; Achim eve ne zaman döneceğimi bu kez de sormadı.

Şimdi artık herkes gittiği ve sonbahara kışın soğuk kokuları karıştığı için evden ancak nadiren dışarı çıkıyor, artık tamamen işime yoğunlaşmak istiyordum. Bir yıl önce Wilhelmine Enke'nin hayat hikâyesinde gördüğümü sandığım denklemi hâlâ hatırlayamıyordum gerçi ama arada bir onu birkaç adım yürütmeyi ya da Schlossplatz'daki Paskel'in mağazasında el-

divenleri denerken, erkeklerin seyretmek için vitrinin önünde durduğu, güzelliğiyle meşhur kollarını hareket ettirmeyi başarıyordum.

Enke'nin biyografisinde başından beri özellikle de o muazzam ruh olayı ilgimi çekmiş olmalıydı ama bunun nedeni, benim de arada bir ruhlarla konuşmam değil, bu ruh numarasının Perseus'un ayna gibi kullandığı kalkanıyla yaptığı hile kadar basit ve dâhiyane olmasıydı; Perseus Medusa'nın ölümcül bakışını kalkanıyla ona geri yansıtırken, kirpiyle yarışan tavşan kadar hilebaz, Calut'la dövüşen Davud kadar cesur ve kukla tiyatrosu kadar komikti.

Christian P.'ye şunları yazdım:

Mutluluğumuz için mücadele etmeyi unuttuk mu hepimiz? Yoksa mutluluğun ne olduğundan artık o kadar emin değil miyiz?

Birkaç gün önce, balıkçı kadından aldığım turnabalığının temizlenmesini seyrederken, kadının damarlarından koparıp kenardaki tepsiye koyduğu yüreğin deli gibi çarpmaya devam ettiğini gördüm; beyni, duyuları, bedeni olmayan bu anlamsız, yalnız yürek, balığın öldüğünü henüz fark etmemiş gibi çarpıyor, çarpıyor, çarpıyordu. Kedi balığın ciğerini yiyor, balıkçı kadın pullarını temizliyor, kenardaki cesur, kanlı yürek ise delice bir umutla çarpmaya devam ediyordu. Bedenimizden koparıp alsalardı, bizim kalbimiz de böyle çarpmaya devam eder miydi sence? Bir bakıma öyle aslında. Etimiz yavaş yavaş gözenekli kemiğe dönüşürken, hayata aç şu turnabalığı yüreği gibi akılsız, budala kalbimiz hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi yapıyor, eski alışkanlıkları için atmaya devam ediyor.

Dün Mühlenthal'deki eski mezarlıktaki şapele bir yürüyüş yapmak istedim. Tarlalardan çıkarılan taşlarla döşenmiş, eciş bücüş ağaçlarla çevrili daracık bir yol gidiyor oraya; yolun

sağında ve solunda tarlalar, üç rüzgâr türbini ve bazı günler iğrenç kokan yeni bir arıtma tesisi var. Yirmi dakikada yürüdüğün yolda sadece öğlenleri ya da akşamları, iş dönüşü engebeli yolda arabasını dikkatle süren ve yanından geçerken iki parmağını beresine götürüp selam veren bir iki sürücüye rastlıyorsun, o kadar. Dün yola saptıktan hemen sonra yanımdan kırmızı bir araba geçti; arabanın içinde, kalın enselerinin üzerindeki pembemsi dazlak kafaları küçük arabanın yan pencerelerini tamamen kaplayan iki genç adam vardı. Geçerken selam vermediler; ama dönüp arka pencereden bana baktıklarını gördüm ve yazın bizim gölün kıyısındaki çayırı bir lejyoner ordusu gibi istila eden o tiplerden olabileceklerini düşündüm; köyü gece gündüz korkunç, kötücül bir müzikle inletmiş, herkeste, sırf müziğe karşı bile olsa, bir nefret uyandırmışlardı. Kimse gölün kıyısına inmeye cesaret edemez olmuştu. Yanlarında dövüş köpekleri de olduğu söyleniyordu köyde. Dördüncü gün Achim'e artık polise gideceğimi söyledim. Achim polise şikâyette bulunmadan önce, ortalığa bir göz atmakta ve serserilere ve de köpeklerine aldırmadan yüzmeye gitmekte ısrarlıydı. Başına bir şey gelecek diye öyle korkuyordum ki, ben de onunla gittim. Bön suratlı beş altı dazlak herif arabaları, çadırları, boş kutu bira yığınları ve bir sürü çöple birlikte bütün çayıra ve tahta iskeleye öyle bir yayılmıştı ki, çayıra gelen biri, tam ortalarında kalırdı. Sonradan öğrendiğime göre, ikisinin çocukluğunu biliyormuşum; ama onları tanıyamamıştım tabii. Achim gerçekten de suya girdi. Ben de adamlarla göz göze gelmemeye çok dikkat ederek iskeleye oturdum. Beni görünce müziğin sesini daha da açtıklarından, tehditkâr ritimlerin arasından müziğin sözlerini de duyuyordum: "Pis bir zencisin, köle olarak gebereceksin..." diye böğürüyordu hayvani bir ses. Başka bir şey olmadı, köpekler de ortalıkta görünmüyordu.

Makam masasında oturan kareli gömlekli, pantolon askılı polis salamlı ekmeğini kutuya geri koydu, her şeyi not aldı ve konuyla ilgileneceklerini söyledi. Üç gün üst üste karakola gittim ve yasak olan bir şeye neden izin verildiğini sordum. Nihayet üçüncü gün, üç arabalık bir polis konvoyu göl kıyısına gitti. Dönüşte bizim evin önünde durdular ve sanki ben onların müdürüymüşüm gibi bana rapor verdiler. Serseriler defolup gidince Achim, bunlar bizim evi ateşe verirler, dediydi.

Mühlenthal'e giden ıssız yolda küçük kırmızı arabanın arka camında o iki dazlağın yağlı ensesini görünce, bu olayı hatırladım. Arıtma tesisinin orada, başından sonuna kadar görülebilen yolun aşağı yukarı ortalarında arabanın fren lambaları yanınca içimde alarm zilleri çaldı. Sadece arozöz ve teknisyenlerin arıtma tesisinde durmak için bir nedeni vardı. Eğer o iki herif orada beni bekliyorsa, imdadıma yetişecek kimse yoktu. Geri dönüp hızla şoseye yürüdüm. Kavşağa vardığımda kırmızı araba yine yanı başımdaydı. Belki de bütün bunlar bir tesadüftü; ama kalbim deli gibi, zavallı turnabalığının kalbi gibi küt küt atıyordu. O beş dakika boyunca yaşadığım korku, uzun zamandan beri hissettiğim en gerçek duyguydu. Bu duygunun nereden geldiğini, kime karşı olduğunu çok iyi biliyordum; bir anlamı vardı bu duygunun ve ona kulak vermem başıma belki de büyük bir felaketin gelmesini önledi. Son zamanlarda, duygularım bile tamamen anlamını yitirmiş gibi geliyordu bana, çünkü bir duygu beslediğim ne varsa, kim varsa uzaklaşıyordu benden. Laura'nın artık ihtiyacı yok benim duygularıma, belli ki Achim'in de yok; eskiden benim için bir heyecan kaynağı olan biyografi yazarlığı bile duygusuz bir işe dönüştü. Oysa hissettiğim o korku, sanki birisi çekiçle elime vurmuş gibi, ta parmak uçlarıma kadar hissettiğim yakıcı bir acıydı. Belki hayatta daha fazla korku duymam gerekir. Belki benim de, senin Kathrin gibi, korktuğum bir şeyi yapmam ya

da en azından buna izin vermem gerekir. Arkadaşım olmana, Kathrin'i pek tanımamama rağmen bunu söylediğim için özür dilerim; ama onu Finli bestecinin kollarına atan şeyin ne olduğunu biliyorum galiba. Eğer Kathrin seninle değil de onunla evli olsaydı, belki de onu terk ederdi. Bu hissizlik hali var ya Christian, nedeni bu hissizlik işte...

Biyografi yazmayı daha o zamanlar bırakmam gerekirdi. Yepyeni bir hayata başlama şansımız vardı, bizim için öngörülmemiş, hiçbirimizin hesap etmediği bir hayata. Önceden alınmış bütün kararları bir kenara bırakıp hayatımı yeniden kurabilirdim. Çiçekçi, politikacı ya da sigortacı olabilirdim, plak yayınlayan eski yayınevimdeki parti sekreteri gibi cenaze işleri şirketi de kurabilirdim; bu arada, adam dükkânını kapattı ve eski partisinde yine ücretli bürokrat olarak işe başladı. Cenaze işleri şirketim olsaydı neler neler öğrenir, ne deneyimler kazanabilirdim; ızdırabın ve sızlanmanın, tamahkârlığın ve cimriliğin sayısız çeşitlerini bilirdim; katil yuvalarına bir göz atabilirdim ve faydalı bir iş yapıp yapmadığımı asla sorgulamak zorunda kalmazdım. O zamanlar, bundan daha büyük bir mucize olamayacağını, yaşayacağım hiçbir şeyin o ilk yılın mutluluğuyla boy ölçüşemeyeceğini düşünüyordum. Mücadele etmeyi, biyografilerdeki mesajlarım için, Laura'nın liseden mezun olabilmesi için, konut idaresine karşı, postaneye karşı, seyahat bürosuna, taksi sürücülerine, polise, devlete karşı mücadele etmeyi bırakabilirdim artık. Mücadele etmeyi nihayet bırakabilecek olmamdı en güzeli. O zamanlar en çok da, ebediyen süreceğini sandığımız durumun sona ermesine sevinmiş, her şeyin nasıl başladığını unutmuştum. Bugün geriye dönüp baktığımda öyle geliyor bana.

İtiraf ederim ki, bu bilgiyi, vaktiyle Wilhelmine Enke ve Kontes Lichtenau olan Bayan Ritz'le bu kadar uğraşmama borçluyum en başta. Onun elli yaşında, Glogau'ya sürüldükten

sonra, yirmi altı yaşındaki tiyatro yazarı Franz von Holbein'la evlendiğini biliyor muydun? Ve iyice yaşlandığında bile, gerçi altmış yedi yaşında öldü, güzel bir kadın olduğunu? Üstelik de yedi çocuk doğurmasına, Gülhaçlara, Ingenheim, Dönhoff ve Schulzky gibi kadınlara, iftiracılara ve hasetçilere karşı hiç durmadan mücadele etmesine rağmen.

Wilhelmine Enke, onu henüz on üç yaşında bir çocukken görüp beğenen ve sevgilisi olmasını arzu eden Friedrich Wilhelm'in sunduğu, hiç ummadığı, doğuştan hakkı olmayan ikinci bir hayatı yaşama fırsatını, sahip olduğu her şeyle; zekâsı, öğrenme isteği, güzelliği, irade gücüyle yakaladı ve dişiyle tırnağıyla sonuna kadar savundu. Ona armağan edilen bu hayatın sunduğu her şeyi sonuna kadar aldı. Çeşitli diller öğrendi, seyahat etti, sanatları, felsefe, müzik, mimariyi fethetti; Schadow, Angelika Kauffmann, Alois Hirth'le dost olmanın tadını çıkardı, bu ilişkileri kullandı; Friedrich Wilhelm'in onunla cinsel aşka tövbe etmesine ve aşk ilişkileriyle onu incitmesine katlanmakla kalmadı, şans eseri sahip olduğu bu hayatı yitirmemek için onun aşk meşk ilişkilerinin vazgeçilmez danışmanı, aşk acılarını avutan kişi oldu. Belki de kralı gerçekten de ölünceye kadar sevdi, belki de sadece verdiği armağan için ona daima minnettar kaldı. Peki, ya ben? Ben neyi fethettim? Daha Amerika'ya bile gitmedim. İşte yine kederlendim, oysa bir sonraki mektubumu gündüz gözüyle, güneş parlarken yazacağıma dair söz vermiştim sana.

Ruhlarımın bana cevap verip vermediğini soruyorsun. Evet, cevap veriyorlar, ama her zaman değil. Haşinler mi, yoksa ürkekler mi, tam bilmiyorum; ama çok hassas oldukları ve kolayca ürküp kaçtıkları kesin. Ruhlarımla konuşmak istediğimde, odanın içindeki hava akımlarını hissedebileceğim kadar sessiz olmam gerekiyor. Tabii ki yoğun biçimde düşünmem gerekiyor onları, yoksa onlara ihtiyacım olduğunu bilemezler. Ama çok

sessiz olup iyice konsantre olduğumda bile genellikle gelmiyorlar. Ruhların gelmemesini, fazla banal bir yaşam sürmemin cezası olarak mı, yoksa benim ruhani olmayan hayatım karşısındaki çaresizlikleri olarak mı göreceğime bir türlü karar veremedim. Yakınımda olduklarında hemen hissediyorum onları ama ne görebiliyor ne de duyabiliyorum tabii, sadece hava etrafımızda görünmez, ışıltılı bir fanus oluşturuyor. Benimle telepatiyle iletişim kuruyorlar. Birdenbire, daha önce hiç düşünmediğim bir cümle aklıma geliyor. Korkunun peşine düşmem gerektiği de ruhların bir cümlesi. Evet, Christian, tanrısızlar böyle dua eder işte, kimileri de terapiste ya da kendine yardım gruplarına gider. Bazıları da mektup yazar.

Basekow'da daha ne kadar kalacağımı bilmiyorum. Ama her halü kârda yine bu adrese yazabilirsin, ben yoksam, postane diğer adresime gönderir.

Sevgiler, Johanna

Ertesi gün Christian P.'nin mektubu geldi. Mektuplarımız çakışmıştı ve eğer mektubu bir gün önce gelseydi, turnabalığının yüreğini, ruhları ve korkuyla heyecan verici karşılaşmamı ona anlatmaktan vazgeçerdim herhalde.

Sevgili Johanna,

Cevap yazmakta geciktim ama geçen hafta seyahatteydim, dönüşte Berlin'e de uğradım ama Berlin seyahati son anda belli olduğu için sana haber veremedim. (Basekow'daki telefon numaran niye bende yok?) Seyahatimin üzücü bir nedeni vardı. Uzun zamandan beri birlikte çalıştığım bir yazar aniden vefat etti. Bu yıl gittiğim üçüncü cenazeydi bu.

Berlin'de aklıma Achim'e telefon etmek geldi ama mektuplarında ondan pek bahsetmediğinden, muğlak bir durumla karşılaşmaktan korkup tiyatroya gitmeyi tercih ettim. Bol

gürültülü patırtılı, dışkılı, sağa sola fırlatılan plastik cinsel organlı, can sıkıntısından zıvanadan çıkmış bir kuşağın daha başka aksesuarlarının da olduğu korkunç bir oyundu ve izleyiciler de sahnedeki curcunaya pis vücut kokularıyla katkıda bulunduklarından, normalde tiyatroda bir rolü olmayan burun bile oyundan nasibini katbekat aldı.

İletişimimizin koptuğu yıllarda arada sırada Berlin'e gidiyordum ama siz pek aklıma gelmiyordunuz. İtiraf ederim ki, biraz unutmuştum sizi. Ama bu sefer seni özledim. Son gün öğleden sonra Hackescher Markt ve Sophienstrasse'de gezinirken, yaşadığın şehri şimdi beğenip beğenmediğini ya da harabelerin gizemli çekiciliğini özleyip özlemediğini sormak istedim sana. Eskiden bana sürrealist bir romanı hatırlatan o kasvetli, lanetli havadan geriye pek bir şey kalmamış. (Alfred Kubin'in *Öteki Taraf*'ını biliyor musun? Okumadıysan, göndereyim sana.) Bu sözlerimin ardında, zenginlikten ve mükemmellikten bıkan, güzellikten usanan gözlerine farklı cazibeler arayan bir *bonvivant*'ın dekadan arzusunu görüyorsundur herhalde. Harabe sevgisi yeni bir şey değil. Hayır, bu viran şehirde senin gibi ben de yaşamak istemem; ama mükemmellik insanı kullanıcılara, olsa olsa hayranlara indirgerken, çürümüşlük hayal gücünü kanatlandırıyor. Ayrıca, nesnelerin, sadece nesnelerin yaşlanmadığı izlenimi bazen moralimi bozuyor.

Berlin'de en sevdiğim yer, şehrin güzel, çirkin, eksik ve oluşum halindeki her şeyini tek bir panoramada gözler önüne seren Friedrichsbrücke. Güneydoğu tarafına baktığımda Lustgarten'ı, biraz ilerisinde koca Katedral'i ve sizin Cumhuriyet Sarayını görüyorsun, az ötede de Nikolai Kilisesinin iki kulesini, Kızıl Belediye Binasını, Marstall'ın bir kısmını ve Fischerinsel'de inatla, uyumsuzca yükselen apartmanları; kuzeydoğuda, sağlı sollu inşaatlarla, brandalarla kapatılmış cephelerle uzayıp giden karanlık, dar bir caddenin ardında uza-

nan şehir manzarasının tek referans noktası, Berliner Verlag'ın döner beton kulesi. Batı yönünde, Altes Museum'un hemen arkasında, inşaat bariyerleri ve iskelelerle çevirili Neues Museum ve geniş avlusu, Spree'ye bakan harikulade sütunlarıyla Alte Nationalgalerie var. Ama bana göre en güzel manzara, şehrin kuzeyinde nehir boyunca uzanan, yorgun kent gezginlerinin istila ettiği büyük çayırın, gökyüzünden dakikada bir trenin geçtiği Hackescher Markt'taki metro köprülerinin ve onların altındaki, insanların yüzlerini sonbahar güneşine çevirdikleri sokak kafelerinin manzarasıydı. Ta arkalarda Sinagog'un altın yeşili kubbesi parlıyordu. Hepsinin ötesinde de, yüzer platformlar üstündeki rengârenk vinçleri, çeşitli araçları, gemi iskeleleri, yük mavnaları, ördek ve martılarıyla Spree. Bütün bunları görmek için bir tepeye çıkmaya da gerek yok üstelik, kendi etrafında bir kez dönmen yeterli. Bu keşmekeşin bir parçası olmak geçti içimden. On on beş yıl önce, Berlin'e taşınmayı düşünebilirdim belki. Şimdi artık çok geç ya da henüz çok erken. Bu yaşta köklü değişiklikler yapmayı göze alabilmemiz için önce emekli olmamız gerekiyor. O zamana kadar köleliğe devam. Muhtemelen, sevgili Johanna, bu kadar bezgin olmamızın tek nedeni, artık herhangi bir karar alamamamız. Hayatımızın bütün önemli anlaşmalarını çok uzun zaman önce imzaladık ve ölene kadar, en azından emekli olana kadar boyunduruğundan kurtulamayacağımız hatalı anlaşmalar da yaptık. Meslek, çocuk sayısı, yaşanan yer, her şey belirlenmiş. Bundan sonra alabileceğimiz tek karar, bizim seçimimize kalmış tek değişiklik boşanma. Elli yaşın üstündeki bu kadar çok insanın, başka hiçbir şey yapamadıkları için ayrıldıklarını tahmin ediyorum.

Ama yaşlılığın tek doğal tutkusunun neden torunlar olduğunu düşünüyorsun ki! Huzurevlerinde yaşanan sayısız aşk trajedisinden, yaşlıların kötü alışkanlıklarından, bağım-

lılıklarından haberin yok mu? İçki bağımlılığı, oburluk, şöhret hırsı, alışveriş tutkunluğu, temizlik hastalığı, kıskançlık, dedikoduculuk, haset, cimrilik, nefret, açgözlülük. Tutkular ancak yaşlılıkta en saf halleriyle ortaya çıkarlar, çünkü ancak o zaman hiçbir amaca hizmet etmek zorunda kalmazlar, onları baskılayan bir engel de yoktur. Ama tutkunun bu kadar arzulanacak nesi var ki? Tutkular neden haz almaktan daha çok önemsenir? Tutku ile haz arasındaki fark, delilik ile düşünme arasındaki fark gibidir. Deliliğin kime ne yararı var? Bizim tutkulardan yana bir eksiğimiz yok, sadece kendimizi tutkulara kaptırmıyoruz artık, çünkü ne kadar gülünç olduklarını fazlasıyla öğrenmiş bulunuyoruz. Birinin ateşli bir savunucu, yandaş ya da hayran olduğunu duyduğumda derin bir kuşkuya kapılıyorum. Bir fikrin savunucusu olmak hadi neyse de, bir fikrin ateşli bir savunucusu olmak kulağa tehlikeli geliyor.

Ama benim tanıdığım o alımlı kişinin, birkaç yıl içinde, kendini tarif ettiğin o yaşlı kadına dönüşmesini havsalam bir türlü almıyor. Her mektupta beş yıl daha yaşlanıyorsun. Berlin'e dön, Friedrichsbrücke'ye çık ya da Unter den Linden'de ve Gendarmenmarkt'ta dolaş. Luther'de ve Wegener'de (sırf adlarından ötürü) bir kahve ya da şarap içerken düşün kontesini. Belki de senin bu sürgünün, şehrin anonim kalabalığının tadını yeniden çıkarmana, tutkusuzca hazzını yaşamana yarar, Johanna, eve dön ve yeniden gençleşip gençleşmediğini yaz bana.

O zamana kadar en içten selamlarımla,

Kadim dostun Christian

Geçen çarşamba Igor aniden kapımdaydı.

Sabahleyin Achim'le telefonlaşmış, cuma günü eve döneceğimi haber vermiştim.

Buraya gelip her şey yolunda mı diye bakmanı annemin ruhu mu söyledi, diye sordu Achim.

Üstünde yine o beyaz atlas elbisesi vardı, dedim. Bu sefer yüzü üzgündü ve çok ciddiydi, devamlı çocuğunu soruyordu. Ama seni kastedip kastetmediğini bilmiyorum, çünkü en son şunları söyledi: Benim çocuğum neden yalnız? Kızın bir derdi var. Hemen yanına git.

Annem akıllı tabii, dedi Achim. Sırf benim için gelmeyeceğinden korktuğu için tedbirli davranıp Laura'yı öne sürüyor.

Ama seni kastediyor, öyle mi?

E, o benim annem.

Laura'nın da büyükannesi. Benim de kayınvalidem. Belki beni kastediyordur.

Belki de, dedi Achim, neyse, sonuçta dönüyorsun. Marketten ne alayım?

Bu soruya her zamanki cevabı verdim: Sen ne istiyorsan, onu al; Achim de her zamanki gibi, ben bir şey istemiyorum, deyince, bir şey alma o zaman, dedim.

Neyse, sen gel hele, dedi Achim.

Öğleden sonra eski gazeteleri ve boş şişeleri merkez köydeki çöp konteynirine götürdüm. Sonra da, hoşça kal demek için Friedel Wolgast'a uğradım. Bütün pencerelerin panjurları kapalıydı, köpeğin kafesi boştu, bahçe kapısı da kilitliydi. Kapı koluna asıldıysam da kapı açılmadı, sebze bahçesine bakmak için bahçe çitinin öbür ucuna doğru yavaş yavaş yürüdüm; ama Friedel'in yokluğunu açıklayıp rahatlamamı sağlayacak bir şey göremedim. Tam tersine, tarhlar arasında duran, bahçe atıklarıyla dolup taşmış kırmızı plastik kova ve yerde unutulmuş küçük kürek Friedel'in evden alelacele çıktığını gösteriyordu. Arabada, Friedel'e en azından bir veda notu yazmak için kâğıt kalem ararken, Friedel'in komşusu bana uzaktan heyecanla el sallayarak bahçe çitine koştu.

Şehre, oğlunun yanına gitti, diye seslendi kadın, olanları duymadınız mı?

Olan şuydu: Geçen pazar saat üçe doğru Berlinli herif, avukat olduğunu söylediği bir adamla birlikte Friedel'in avlusuna girip kapısına dayanmış ve lastik parası dışında iki bin mark tazminat da ödemesini talep etmiş; Friedel arabasının tekerleklerini patlatmasaymış pazartesi günü Berlin'e vakitlice varıp bu parayı kazanabilecekken tamirat yüzünden işi kaçırmış. Friedel lastiklerin parasını çoktan ödemişmiş, çünkü hem köydeki polisler, ki genç olanı Friedel'in vaftiz oğluydu, hem de muhtar en iyi çözümün bu olduğunu, parayı öderse mahkemeye çıkmaktan kurtulacağını anlatmış.

Ama herif yanma bir de avukat alıp yine Friedel'in kapısına dayanmıştı, dedi kadın, onu mahkemelerde süründürmek istiyordu. Friedel öfkeden küplere binmiş ve Berlinliyle avukatına derhal avluyu terk etmelerini söylemiş. O kadar bağırıp çağırıyormuş ki, komşu kadın, hatta sağır kocası bile duymuş. Friedel'e bir şey olduğunu sanıp hemen avluya koştum, dedi kadın, avukatın Friedel'in eline bir zarf tutuşturmaya çalıştı-

ğını o zaman gördüm. Friedel zarfı adamın elinden alıp yere çalarken, komşusu olacak o Berlinli de Friedel'e bağıra çağıra bir şeyler söylüyormuş. Friedel ise, defolun avlumdan, defolun avlumdan, diye avazı çıktığı kadar bağırıyormuş. Bu arada, kafesindeki köpek de kudurmuş gibi havlıyor, kıyameti koparıyormuş. Friedel birdenbire köpeğin kafesine koşmuş, kapının mandalını kaldırmış ve yakala Harro, yakala, diye haykırmış. Bütün bu bağırış çağrış arasında zaten zıvanadan çıkan köpek, derhal Berlinlinin üstüne atlamış, adamın bacağını kapmış. Avukat tabanları yağlamış, bu arada Friedel köpeğin kafasına bir kova suyu boca etmiş de köpek komşunun bacağını öyle bırakmış, adam da oradan topallaya topallaya uzaklaşmış.

Bir saat sonra, dedi kadın, sokak aynı televizyondaki gibiydi, her taraf araba, doktor, veteriner, polis, hepsi de Friedel'in evinin önünde. Doktor en önce Berlinlinin bacağına pansuman yaptı. Köpek iğneyle uyutuldu, dört bacağını açmış avluda yatarken gayet huzurlu görünüyordu; köpeğin sanki insanmış gibi eliyle gözlerini bile kapadı veteriner. Ve Friedel o kadar ağladı ki, dedi kadın, ona da iğne yaptılar, ama sadece sakinleşmesi için. Doktor, Friedel'in aklının başında olmadığını söyleyince, komşu kadın Friedel'in tımarhaneye yatırılmasından korkmuş. Meğer doktorun kastettiği Friedel'in kafa karışıklığıymış. Sonra kocası, hemen gelip annesine sahip çıkması için Friedel'in oğluna telefon açmış. Friedel'in oğlu bir saat sonra gelmiş de Friedel yaşlılar yurduna götürülmekten kurtulmuş.

İşte böyle, dedi kadın, şimdi n'olacak bilmiyoruz.

Kadından Friedel Wolgast'ın oğlunun adresini rica ettim, bir kartpostal olsun yazacaktım.

Her şey beni eve dönmeye zorluyordu sanki.

Küçük kırmızı arabadaki dazlak adamlarla karşılaşmam, kendime dayattığım, artık eziyet halini alan ve tam da bu yüz-

den aklımı başıma getiren bir çile olarak gördüğüm yalnızlığımı birdenbire tehlikeli bir hale sokmuştu.

Mevsim, insanları evlerine sürmüştü. Atlar ve sığırlar ahırlarda gözden kaybolmuştu. Tarlalar kış için gübrelenmişti. Doğa ve insanlar kış uykusuna yatmıştı ve ancak şubatta kardelenlerle birlikte uyanacaklardı.

Christian P. açıkça söylemişti de üstelik. Evine git, diye yazmıştı. Bu kadar mektuplaşmak yetmiş, oyun artık bitmiş gibi, evine git demişti. Ama Christian P., hayalimde saçımı ona on kereden fazla bağlattığımı, kırk yıl önce, tanımadığım bir Rus kızın gönderdiği bülbüllü selamları okumak için okuldan eve koştuğum gibi, onun mektuplarını da aynı gülünç heyecanla beklediğimi nereden bilecekti. Onunla buluşmayı hiç istemediğimi, sadece sonsuza dek mektuplaşmayı dilediğimi nereden bilecekti. Kambur bedeninden, fazlaca uzun uzuvlarından ve hasta vücudunun ekşimtırak kokusundan kurtulabilmesi için biriyle mektuplaşmasını Irene'ye de tavsiye etmediğime nasıl hayıflandığımı... Evin üst katında, buz çağı denizinin ortasındaki bir gemideyinişim gibi oturup karanın görünmesini beklerken, onun, Christian P.'nin hiç beklenmedik bir anda görüş alanıma girdiğini, fakat gemiyi terk ettiğim zaman gördüğüm manzaranın da değişeceğini nereden bilecekti Christian P. Evine git, diye yazıyordu bana.

Friedel Wolgast da yoktu artık. Daha birkaç hafta önce, adalet ile adaletsizliği birbirinden kesin olarak ayıran, bahçe çitinin önündeki bir parça çimeni çivili tahtayla savunmasına müsaade eden dünyasının sağlam düzeni için kıskanmıştım Friedel'i. Oysa şimdi Friedel'in evi boştu ve daha geçen gün kırmızı bir tasmayla köy yolunda gezdirdiği köpeği ölmüştü.

O çarşamba Igor aniden kapımdaydı.

Karoline'nin istediği bir iki resmi almak için Wiesenstrasse'ye uğradığını söyledi, acaba tesadüfen, tam şu anda kahve mi içtiğimi sordu.

Merhabalaşırken onu yanaklarından öpmeme Igor kadar ben de şaşırdım; ama bu beklenmedik ziyarete neden bu kadar sevindiğimi anlayabiliyordum hiç olmazsa.

Igor ceketinin cebinden bir kutu havyar çıkardı. Karoline bunu size yolladı.

Moskova nasıldı? diye sordum.

Tam bir zaferdi, dedi Igor, Amerikalıların beğendiği her şeye bayılıyor Ruslar. Karoline'yi yere göğe koyamadılar ve resimlerini satın aldılar, doğrusu da bu zaten.

Bacaklarını uzatmış koltukta otururken, kahve masasını hazırlamamı seyrediyordu.

Onca zamandır böyle tek başına ne yapıyorsunuz burada?

Rusları ya da Amerikalıları ilgilendirebilecek bir şey yapmıyorum.

Kendiniz hakkında konuşmaktan hoşlanmıyor musunuz?

Yok, hoşlanırım aslında.

Ama benimle değil, öyle mi?

Öyle herhalde.

Kahve fincanını altlığıyla birlikte bana uzatırken, gözlerini bir an olsun yüzümden ayırmadı.

Muhtemelen kimsenin ilgisini çekmeyecek bir şey yazıyorum, dedim. Ben kendim bile konuyu sevmekte zorlanıyorum.

Peki, neden ilgi duyduğunuz bir şey yazmıyorsunuz?

Evet. İlgimi çeken şeyler benim alanının dışında. Nedeni bu olsa gerek. Bildiğim her şey önemini yitirdi. Dünyayı hâlâ Goethe ya da Thomas Mann'la anlayabilmek mümkün müsizce?

Igor başını sallayıp güldü. Dünyayı neden anlamak istiyorsunuz ki? Kocanızı anlıyor musunuz? Kızınızı anlıyor musunuz? Ya da beni? İnsan dünyayı anlayamaz. Anlamaya çalışan ya bunalıma girer ya da aklını yitirir. Alman halkı devamlı dünyayı anlamaya çalışmasaydı, daha çekilir olurdu. Hem

Goethe'yle ne alıp veremediğiniz var? Dünyayı özünde neyin bir arada tuttuğunu ille de anlamak istediğimizde ne olacağını biliyordu Goethe.

Igor bisküvi tabağına uzanırken ya da kahvesini karıştırırken de gözlerini benden ayırmıyordu. Ortalık henüz aydınlıkken göle gitmeyi teklif ettim.

Yolda ona yanından geçtiğimiz evlerin sakinleriyle ilgili hikâyeler anlattım; Bayan Blumenreich'in çiçekleri köyün en güzel çiçekleriydi gerçekten de; Bayan Hermann'ın kocası bir gün onu bahçede dolaştırıp hangi sebzelerin tohumlarını nereye ektiğini, ilkbaharda mutlaka yapılması gereken işleri ayrıntılarıyla anlatmış, sonra yatağına uzanmış, ertesi gece de ölmüştü; avcının gırtlaktan ısırmaya eğitimli köpeği adamın cins kedisini ısırarak öldürürken kedi can havliyle köpeğin iki gözünü oymuş, avcı köpeğini vurmak zorunda kalmıştı. Evlerin çoğu şehirlilerindi artık ve onlar hakkında anlatacak özel bir şey yoktu.

Köyün aşağısındaki düzlükte uzanan göl, yazın gümrah aksöğütler ve gümüş yapraklı kavaklar ardında gizlenirdi; şimdi, sonbaharda, yaprakları neredeyse tamamen dökülmüş dalların arasından göğün renginde parıldıyordu. Gölün derinliğinin on üç metreyi bulduğu, berrak suyunu, yeraltı ırmaklarıyla beslenmesine borçlu olduğu söyleniyordu ama adı Karanlık Göl'dü, tepenin öte tarafındaki çamurlu olanınki de Berrak Göl. Birkaç yıl öncesine kadar bölgedeki göllere dalarak araştırma yapan yaşlı veteriner, o dar yeraltı nehirlerinden birinde adam boyunda bir yayınbalığına rastladığını iddia ediyordu; balık o kadar yakınından geçmiş ki, yüzgeçlerinin hareketini sırtında hissetmiş. O gün veterinerin, peşinde canavar varmış gibi gölden bembeyaz bir suratla sendeleyerek çıktığına ve onu merakla izleyen çocukların arasında bir saat tek kelime etmeden otururken başını iki yana sallayıp durduğuna şahit olanlar vardı.

Igor durdu, enginliğinden ve tarlaların çukurlarında göz göz kümelenmiş aksöğütlerden başka bir şey sunmayan manzaraya baktı.

Kendiniz hakkında ne anlatırdınız peki? diye sordu.

Hiçbir şey. Kayda değer bir şey anlatamazdım en azından. Kadın yirmi yıldır burada, bir zamanlar gençti, şimdi yaşlandı, hayat böyle işte, derdim belki.

O zaman ben de, her zaman yalnız mıdır, diye sorardım, dedi Igor.

Her zaman değil ama genellikle. Bazen kocası gelir, hep aynı adam. Ya da kızı, kadının sadece bir çocuğu var.

Peki, hep böyle hüzünlü müdür?

Hüzünlü mü?

En azından ciddi, dedi Igor.

Yanlış hatırlamıyorsam, eskiden daha canlı, hatta neşeliydi. O zamanlar nadiren yalnız başına gelirdi, genellikle kocası ve çocuğu olurdu yanında. Yazın hemen hemen her hafta sonu konukları olurdu.

Olta balıkçılarının gölün etrafına kurdukları, eski araba lastiklerinden ve kaygan tahtalardan oluşan sallantılı iskelelerden birinde duruyorduk. Bir tepeli dalgıç, gölün küçük, sert dalgalarında sallanıyordu.

Kendiniz hakkında böyle konuşmamalısınız, dedi Igor.

Nasıl *böyle*?

Böyle umutsuz, bezgin. Yoksa bir gün gerçekten öyle hissedersiniz.

Zaten öyle hissetmediğimi nereden biliyorsunuz?

Görüyorum. Ne de olsa ben dünyayı değil, sadece gördüklerimi ve duyduklarımı anlamak istiyorum. Ve sizin durumunuzda ikisi aynı değil. Duyduklarım ile gördüklerim birbirinden farklı.

Kendini beğenmiş Rusun tekisiniz gerçekten de, dedim ve dönüp yavaş yavaş kıyıya yürüdüm. Igor, kendini beğenmiş

bir Rus ile kendini beğenmiş bir Alman arasında ne fark olduğunu sorunca, herhalde bütün bunların Cengiz Hanla ve on üçüncü ve on dördüncü yüzyıllardaki Moğol iktidarıyla başladığını, en azından Elli'nin böyle düşündüğünü söyledim.

Batı uygarlığının inceliklerinden nasibini alamamış bir barbar olduğumu düşünüyorsunuz demek, dedi Igor. Ama yozlaşmış uygarlıkların uzun vadede daima barbarlar tarafından istila edildiğini unutmayın. Hem barbarlar olmasaydı, Avrupa mahvolurdu. Bütün erkekler gey oluyor, kadınlar doğurmak istemiyor, spermler bile yavaşlıyor.

Ruslar bizi bir kez istila etmişti zaten, dedim,

Almanlar da Rusları, dedi Igor.

Bu arada, sizin barbar olduğunuzu düşünmüyorum, kendini beğenmiş biri de değilsiniz, aslında sizi hakiki bir Rus olarak bile görmüyorum.

O zaman benden geriye ne kalıyor?

Henüz bilmiyorum, dedim.

Igor eve girmeden önce ayakkabılarındaki kumu özenle silkeledi, sonra mutfak masasına oturdu ve günün geri kalanında yerinden kalkmaya hiç niyeti yokmuş gibi bacaklarını uzatıp ellerini ensesinde kenetledi. Dışarıda hava yavaş yavaş kararıyordu. Bir sigara yaktım.

Yola çıkmadan önce bir şeyler yemek ister misiniz? diye sordum.

Memnuniyetle, dedi Igor. Size baktığımda ne gördüğümü neden sormuyorsunuz bana?

Bilmek istemiyorum da ondan. Yanıtı ya kızdırır beni ya da mahcup eder. Spagetti mi istersiniz, kazanska sosisi mi?

Kazanska sosisi ne?

Vitello tonato'nun zıddı.

Vay, hızlı kavrayış diye buna derim işte. Kazanska sosisi olsun.

Ben patatesleri soyarken, Igor da Avrupa'nın yakında barbarlar tarafından istila edilecek olmasının, benim gibi kadınlara neden hiç ummadık olanaklar sağlayacağını açıkladı.

Çünkü bu sefer, dedi, savaşçı olarak değil, mutluluğu arayan yoksul, güçlü, genç erkekler olarak geliyorlar ve aralarındaki evlilik dolandırıcılarını saymazsak, kadınlara şimdiye kadar yalnızca kadınların erkeklere baktığı gözle bakacaklar, yani güzellik anlayışını sadece cinsel arzular değil, başka cazibeler de belirleyecek. En tatlı, en güzel kadınlar bile, eğer zeki ya da güçlü oldukları izlenimini uyandırmıyorlarsa, hayatta en çok refaha ve yükselmeye önem veren bu muhtaç barbarlara gayet yavan gelecekler, çünkü onların beklentilerini karşılayamazlar. İşte o zaman olgun, zeki, yüksek gelirli kadınların çağı başlayacak.

Siz de kadınların bundan hoşlanacağını düşünüyorsunuz, öyle mi?

Neden olmasın? Erkekler de hoşlanıyor. Koşullanma meselesi.

Lahana turşusu kavurmasını ve patatesleri ocağa koyarken, kadınların sadece servetlerinden ötürü cazip bulunmalarının onlara ne avantaj sağlayacağını sordum.

Servetlerinden ötürü değil, dedi Igor ve şarap şişesiyle tirbuşonu elimden aldı. Müsaade eder misiniz? Servet kazanmalarını sağlayan zekâ, güç ve kararlılıklarından ötürü. Erkeklerde de olduğu gibi. Kadınlar neden hoşlanmasın ki bundan? Her şeyden önce, bu gerekçelerle birinden hoşlanmanın yaşla hiç ilgisi yok. Kadınlar da aynı erkekler gibi elli ya da altmış yaşında boşanabilir, hayatlarının geri kalanında esmer bir barbar tarafından el üstünde tutulabilirlerdi.

Bu beni mutlu eder miydi bilmiyorum, dedim.

Artık genç olmadığınız halde, hatta tam da bu nedenle sevilmek, yüzünüzdeki kırışıkların, bu kırışıkları gören erkeğin,

bunların ardında sizden istediği şeyi de görebildiği için cazibenizi artırması mutlu etmez miydi sizi? Ama kadınlar yaşıtları ve eşit konumdaki erkekleri sevmekte ısrar etseler bile, barbarların onlara bir faydası olur, çünkü yerli erkekler hayal güçlerini kanatlandıramayan yaşıtları kadınlardan artık pek etkilenmezken, hayat dolu bu göçmenlerin neden özellikle de bu kadınları cazip bulduğunu sorgulamak zorunda kalırlar. Aşka hazır bu genç erkeklerin her yerde dolandıklarını ve bir kadın doktorun, iş kadınının ya da öğretmenin sevgisiz kocasından bıkmasını beklediklerini bir düşünsenize. İnanın bana, cinsiyetler ilişkisinde bir devrim yaratırdı bu.

Barbarlarınızın öncü kuvvetlerine bakıyorum da, kadınların onlardan görüp göreceği tek lütuf, yaşlı bedenlerinin kusurlarını gizleyebilecekleri bir tül bence, dedim ve Kazanska sosislerini karıştırdım; Igor'un delik deşik otobanda yüz kilometre yol gitmesi gerekmiyormuş gibi şarap kadehini ikide bir tazelediğini görünce, geceyi evimde geçirmek isteyebileceği düşüncesinin beni neden bu kadar huzursuz ettiğini sordum kendime. Şimdiye kadar evimizde arkadaş ya da tanıdık yüzlerce insan gecelemişti; bu ücra yerde bir konuğun, bir erkeğin de yatıya kalması, bundan bu kadar huzursuz olmasaydım, gayet normaldi.

Siz beni neye ikna etmeye çalışıyorsunuz? diye sordum.

Hiçbir şeye. Ben asla kimseyi ikna etmeye çalışmam. Sadece size bir şey söylemeye çalıştım. Kadehini kaldırdı, bazen küstah, bazen meraklı ya da şefkatli bulduğum bakışlarla süzdü beni ve sağlığınıza Johanna, dedi.

Kazanska sosisinden epey yedi. Ya çok acıkmıştı ya da tadı gerçekten hoşuna gitmişti. Yemekten sonra bir kadeh votka rica etti. Kahve istemiyordu. Artık yola koyulacağını söylemesini bekledim. Sizin için yapabileceğim başka bir şey var mı, diye sordum.

Benden kurtulmak istiyorsunuz, dedi.

Sadece şehre nasıl döneceğini düşünerek endişelendiğimi, birlikte vakit geçirmenin düşündüğümün aksine çok hoşuma gittiğini söyledim.

Igor ayağa kalktı, bana sormadan mutfak dolabının köşesinde duran şarap şişesine uzandı ve buna mutlaka kadeh kaldırmamız gerektiğini söyledi. Kalmak istediğini anladım; bu gece araba kullanacaksanız, içmeyin artık, dedim. Hiçbir şey söylemeden, kendini şişeyi açmaya verdi.

Affedersiniz, bir şey mi demiştiniz, diye sordu.

Yok bir şey, tamam, dedim.

Tekrar koltuklara oturduk, pikaba bir plak koydum, Satie'ydi galiba. Dışarıda gürleyen rüzgâr, bulutların yağmur yağdırmasına bile fırsat vermiyordu; arada bir camlara tek tük ağır damlalar vuruyordu. Friedel Wolgast'ın köpeğini köyde taze gelin gibi kasıla kasıla gezdirdiğini Igor'a neden anlattığını bilmiyordum. Hikâyenin sonu mutsuz bitiyor, dedim, köpek öldü.

Mutsuz hikâyelere özel bir merakınız var, dedi Igor.

Bir hikâyenin başını mı, yoksa sonunu mu anlattığıma bağlı bu, dedim. Hemen hemen hepsi mutlu hikâye olarak başlıyor; ama eninde sonunda mutsuz bir hikâye olarak bitiyor. Sadece yeterince uzun süre izlemek lazım.

Igor, insanın özellikle de kendi hayatında, her zaman güzel başlangıçlar olması için uğraşması gerektiğini söyledi. Mesela kendisi şu sıralar Moskova'da yeni bir galeri açıyordu, ayrıca Natalya Timofeyevna'nın salonundaki ecinnileri kovmaya çalışıyordu; çünkü vakfı Natalya'nın parasıyla kurmak istiyordu. Ben bir anlamda başlangıç fetişistiyim, dedi Igor, bazı şeyleri sırf başlangıçlar uğruna yapıyorum. Taşınmayı seviyordu, çünkü yeni evdeki ilk haftaların onun için gizemli bir büyüsü vardı. Hatta şehir değiştirmeyi ev değiştirmekten de çok seviyordu. Yeni bir şehir, yeni bir hayattır, dedi Igor, hiç-

bir köşesinde anılar pusu kurmamıştır, hiçbir evde eski bir sevgili oturmuyordur, hiçbir sokağa daha önce adım atılmamıştır, çocukluğunu bildiğini iddia edebilecek kimse yoktur. Hikâyesini bilmediğin bir filmde oynamak gibidir biraz. Tabii filmin kahramanı benim, yalnız ve gururluyum. Bunlar çocukluk fantezilerimin kalıntıları herhalde. Birkaç yılda bir taşınırdık, en son Almanya'ya taşınmıştık ve ben ülkenin dilini bile bilmiyordum.

Buradayken benim durumum da çok farklı değil, dedim. Bir keresinde bir komşuyla seçimler ya da yasalar ya da benzer bir konuda konuşuyorduk. Kiminle konuştuğumu daha sonra hatırlamak istediğimde kendi cümlelerimi kafamda yeniden kurarken, herhalde bir yabancıydı diye düşündüm, çünkü onunla yabancı bir dilde konuşmuş gibiydim.

Igor pencereyle mutfak kapısı arasında volta atıyordu, arkamda durdu ve pencereyi açmasının bir sakıncası olup olmadığını sordu. Sesinin ensemdeki havayı nasıl titreştirdiğini hisseder gibi oldum. Gece karanlıktı, ay görünmüyordu, bizim civardaki sokak lambaları şosedeki sanayi bölgesine kurban gitmişti, devasa elli lamba orada anlamsızca yanıp duruyordu şimdi. Yakındaki otobandan geçen ağır bir kamyonun giderek yükseldikten sonra azalan homurtusu duyuldu bir süre. Rüzgâr hafiflemiş, yağmur dinmişti.

Gitmeyi düşünüyor musunuz, diye sordum.

Hayır, dedi Igor.

Misafir yatak odasındaki yatağa çarşaf serdim. Igor kapıda durmuş, beni seyrediyordu. Gülümseyip gülümsemediğini bilmiyorum; ama sonradan öyle geldi bana. Ona bir havlu ve Achim'in bornozunu getirdim. Ben odadan çıkarken hâlâ kapıda dikiliyordu, geçerken göğsüm koluna değdi. Sabah uyandırayım mı sizi? diye sordum. Nasıl isterseniz, dedi, hâlâ kapıda durmuş bana bakıyordu, bizim yatak oda-

sına çıkan merdivenleri aceleyle tırmanıp yukardan ona "İyi geceler" diye seslendim.

Nefesimi ancak kapıyı kapattıktan sonra koyverdim, sanki Igor'un yatağını hazırladığımdan beri soluk almamış gibiydim. Yatağın üstüne oturdum, kendimi inanılmaz derecede salak buluyordum, hatta güldüm de. Elli'yle konuşmayı çok isterdim ama telefon aşağıdaydı. Igor'un "nasıl isterseniz" deyişindeki küstahlığı ve manidarlığı ancak şimdi fark ediyordum. Onu ne zaman istersem uyandırabileceğim anlamına geliyordu bu. Üstüne üstlük bir de beni yatak odasının kapısına kadar izleyen bakışları. Ondan kaçtığımı fark etmişti herhalde. Belki de Karoline'yle bahse girdi, diye düşündüm, yoksa niye ille de kalmak istesindi, niye kapıda öyle dikilsindi, niye ensemdeki havayı titreştirsindi. Ben de sanki Achim'den başka erkek tanımamış gibi davranıyordum; köpeğini kırmızı tasmayla dolaştıran Friedel gibi acemice. Aklıma Irene de geldi. Igor'un banyodan çıkıp misafir yatak odasına girdiğini, kapıyı arkasından kapattığını duydum. Yatağa yattım, gözlüğümü taktım, kitabımı, Kontes Lichtenau'nun anılarını elime aldım ve ilk sayfayı açtım, çünkü nasılsa anlamadan okuyacağımı biliyordum.

Sabrım tükendi; daha fazla susamam artık. Bir zamanlar beni, hiçbir çabam olmaksızın, binlerce kadını kıskandıran bir mevkiye getiren, beni hayatın latif güzellikleriyle şımarttıktan sonra birdenbire sarayın doruklarından üç yıllık bir mahkûmiyetin uçurumuna fırlatan kader çok acımasız davrandı bana. Ben bu kadere katlandım; insan nelere dayanmıyor ki! Daha sonra kader bana yine güzel yüzünü gösterdi; hürriyetime kavuştum ve şimdi sıradan bir hayatın güzelliğini yaşıyorum. Önceki dönemlere ait acı tatlı tüm hatıralar yavaş yavaş silindi ve yüreğim huzura ermeye başladı. Artık meşhur olmadığım, kendi evim dışında bir nüfuzum kalmadığı için, bir za-

manlar öfkeyle üstüme çullanan yazarların beni nihayet rahat bırakması, ne övmeleri ne de yermeleri gerekirdi... Onlar ki, bir zamanlar sahip olduğumu sandıkları nüfuzumdan faydalanmak için ne dalkavukluklar etmişlerdi; bir zamanlar beni haksız yere övdükleri gibi, talihsizliğimde de hakarete hazırlardı; bir süreden beri bu yazarlar zehir zemberek kalemlerine sarıldılar yine ve aslında korumaları gereken bir kadını aşağılamak için birbirleriyle yarışıyorlar.

Lichtenau'nun yazdıklarını artık neredeyse ezberlediğim için anlıyordum okuduğumu. Evde her zamanki sesler; döşeme tahtalarının çıtırtısı, kaloriferlerden çıkan, bazen uzaktan uzağa bir ambulansın canavar düdüğüne ya da tuhaf bir müziğe benzettiğim uzay uğultusu; ama çatı katında toplanan meçhul ruhlar sessizce kıyamet koparıyor, yerleri ve duvarları titretiyorlardı. Usulca kalktım; misafir yatak odasının kapısının altından ışık sızmıyordu. Merdiven tırabzanlarının dibinden, basamakların en az gıcırdadığı yerden, yalınayak aşağı indim, bir an misafir yatak odasının önünde durdum; ama bir şey işitmedim. Bir su bardağının üçte ikisine soda, üçte birine de votka koydum, pencerenin önünde duran, akşam Igor'un oturduğu koltuğa oturdum ve gözüm karanlığa alışınca gökyüzünde Çoban Yıldızı'nı aradım. Igor'un geldiğini duymadım. Aniden kapıdaydı, az önce yatağını hazırlarken de olduğu gibi. Yüzünü göremiyordum, karanlıkta geniş kafasının silueti seçiliyordu sadece. Achim'in bornozunu giymiş bir Mayakovski.

Benimle yatmak ister misiniz? diye sordu.

Evet, dedim.

Igor kapıda duruyor, ben koltukta oturuyordum. Utandırıcı bir duruma düşmeden yatağa nasıl ulaşacağımızı bilmiyordum; yirmi yılda değişen bir şey olmamıştı demek ki. Koltukta oturuyor, bir türlü yerimden kalkamıyordum. Bu amaçla ya-

pılan yer değişikliklerini eskiden de caydırıcı bir engel olarak görürdüm. Igor'un karaltısı kapının kenarından ayrıldı ve kollarını açarak bana doğru ilerledi. Gelsenize, dedi.

Bana tanıdık gelen ilk şey, yabancılığın esrikliği, yabancı bir tenin macera dolu yakınlığı, ürkütücü çıplaklığıydı; hücre, sinaps ve nörotransmitterlerin muazzam bir hızda iletişim kurmasıyla beyin ve duyuların objeyi teşhis etmesi. Bir erkek ve bir kadın, hepsi bu; artık sadece, o ezeli, anlaşılmaz gaye ve kendi tenini uçurmanın çaresiz şehveti. Hepsini yeniden hatırladım, keskin kokuyu, istemeyi, zorlamayı; ilk kez bir erkeğe sarıldığımdan beri tanıyordum Igor'u ve ben de o eski bendim.

Igor uyuyunca yataktan kalktım ve üst kattaki gemime çekildim. Pikaba John Dowland'i koydum ve Christian P.'ye kısa bir mektup yazdım.

Sevgili Christian,

Haklısın, yarın eve dönüyorum. Enke biyografisini orada da bitirebilirim. Berlin'e geldiğinde aramamana, anlattığın gerekçelere rağmen hayret ettim. Bir dahaki sefere bize mutlaka uğramalısın. Seni tekrar görmeyi isterim, Achim'in de isteyeceğinden eminim.

Bavulumu hazırladığım için biraz acelem var, o nedenle sana Basekow'dan son kez kısa bir selam yolluyorum. Sevgiler, Johanna

Hamiş: Her mektupta belki gerçekten de beş yıl yaşlanmışımdır. Sana kaç mektup yazdığımı, şimdi kaç yaşında olduğumu tam bilmiyorum. Ama bazen insan birdenbire gençleşebiliyor, hem de hiç beklenmediği bir anda.

Mutfağa geldiğimde Igor çoktan giyinmişti, masada oturmuş, eski bir gazeteyi okuyordu.

İyi uyudunuz mu? diye sordum.

Bir an Igor'un gözlerinde küçük bir itiraz ışığı çaktı, sonra ayağa kalktı, elime bir öpücük kondurdu, ya siz, siz iyi uyudunuz mu, yola çıkmadan önce birlikte kahvaltı etmek ister misiniz? diye sordu.

Natalya Timofeyevna'yla randevusu vardı, onunla nihayet yalnız görüşebilmeyi ümit ediyordu. Moskova'dan döndükten sonra iki kez telefonda konuşmuşlardı ama her seferinde miras çetesi de evdeydi. Fakat son konuşmada prenses kimseye belli etmeden telefona "perşembe öğleden önce" diye fısıldamayı başarmıştı. Yani bugün. Bu sefer de başaramazsam, desteğe ihtiyacım var, dedi Igor, ecinniler artık iyiden iyiye huylanmaya başladılar. Onların tanımadığı birine ihtiyacımız var; ama bu kişinin kesinlikle Rus olmaması gerekiyor. Bize yardım edemez misiniz? Sizin onun bir yeğeni ya da en iyisi, vefat etmiş bir arkadaşının kızı olduğunu söyleyebiliriz ve miras hakkınız olmadığı için kuşku da uyandırmayız. Belli ki, ciddiydi Igor. Prenses buna çok sevinirdi, dedi.

Bu konuyu düşüneceğime dair söz verdim, çünkü her şey bir yana, Natalya Timofeyevna'nın biyografisinden kalın bir kitap çıkarabileceğimi ümit ediyordum.

Bir süre sustuk, arada bir birbirimize bakıyor, gülümsüyor, kahvemizden küçük yudumlar alarak sigara içiyorduk. Soğuk sabah güneşi mutfak penceresinden içeriye vuruyor, Igor'un yüzünün sol tarafındaki, gözlerinin ve ağzının etrafındaki çizgileri derinleştiriyordu; benim yüzümün de sağ tarafındakileri, diye düşündüm. Igor saate baktı. Karoline'ye selam söyleyin, dedim, havyar için çok teşekkür ederim.

Vedalaşırken, merhabalaşırken de yaptığım gibi yanaklarından öptüm onu ama bahçe kapısına kadar geçirmedim.

Öğleden önce iki çuval ağaç talaşı satın aldım ve talaşları çiçek tarhlarının üstüne serpiştirdim. Öğleden sonra, ilkbahara kadar yeniden tozlanacak olsa da, evi temizledim, ortalıktaki gıda maddelerini farelerden korumak için mutfak dolabına yerleştirdim, balıkçıya telefon açtım ve ertesi sabah almak üzere bir turnabalığı sipariş ettim; turnabalığı Achim'in en sevdiği balıktı. Misafir yatak odasındaki yatağın nevresimlerini çıkardım, gece sabaha kadar kuruyacaklarından emin değildim ama son bir kez çamaşır yıkadım, kitapları, evrakları, giysileri paketledim ve ertesi gün bana lazım olmayacak her şeyi arabaya taşıdım. Elli'ye telefon açmayı düşündüm ama ona ne anlatacağını bilemediğimden aramaktan vazgeçtim; Igor'u anlatmayacaksam, başka ne anlatacaktım ki? Hava kararırken son bir kez daha göl kıyısına indim, tepelidalgıç çoktan sazlıkların arasına çekilmişti. Gölün kıyısından görülen evlerin bacalarından belli belirsiz duman tülleri süzülüyordu gri göğe.

Aslında daha şimdiden çekip gidebilirdim.

Akşam, Sibiryalı bir adamın yüzünün yarısının bir ayı tarafından ısırılıp koparıldığı bir belgesel film izledim. Daha sonra İsviçre'de cerrahlar adamın yüzünün bir kısmını bir dizi ameliyatla düzeltiyorlar, kalanını da protezlerle yeniliyorlardı ve adam çirkin de olsa, eskisi gibi sıradan, mutlu bir insan oluyordu. Tedavi nedeniyle adamla karısı İsviçre'de bir yıldan

fazla kalıyorlardı. Sibirya'daki köylerine geri döndüklerinde, insanların pisliğine, ayyaşlığına ve kabalığına artık tahammül edemiyorlardı. Kendi evlerini ve arazilerini adam ediyorlardı ama etraflarındaki her şey eskisi gibi harap durumdaydı; sonunda karı koca sefil köylerini terk ediyor ve Sibirya'da daha çok İsviçre'yi andıran bir kasabaya taşınıyorlardı. Film bir saatten fazla sürdü. Bir şişeye yakın kırmızı şarap içtim ve filmin sonunda, adamla karısı Sibirya'da İsviçre'yi ararken, kendimi tutamayıp ağladım.

Balığı sekizden itibaren alabileceğimi söylemişti balıkçı kadın. Christian P.'ye yazdığım mektubu yolda posta kutusuna attım. Turnabalığı üç kiloydu; nasıl temizlendiğine bu kez tanık olmadığıma sevindim. Kocanıza selam söyleyin, dedi balıkçı kadın, yılbaşında gelecekseniz, biliyorsunuz işte, önceden telefon edin.

Otoban boş sayılırdı. Yolun kenarlarında, bazen sağında, bazen de solunda, derin su birikintileri vardı; Basekow'un on kilometre ilerisinde, bir zamanlar buzulların oluşturduğu vadide her iki şerit de su altında kalmıştı. Rüzgârda yağmur arabanın ön camını teğet geçiyor gibiydi. Arabayı yavaş sürüyordum, radyoda birisi beyin araştırmalarından bahsediyordu. Kasetlere uzanınca elime Max Bruch'un, Achim'in tabiriyle acıklı kaseti geldi. Yolun üçte birini geride bırakınca, Berlin yolunun Basekow'la vedalaşmak için fazla kısa olduğunu düşünüp daha da yavaş gitmeye başladım; yoksa belki de görmezdim onu. Bir park yerinden geçerken bir an görüş alanıma siyah, hareket eden bir şey girdi. Servis şeridinde durup geri yürüdüm; bir girintide sırılsıklam, soğuktan tir tir titreyerek duruyordu, kısa bir iple çöp bidonuna bağlanmıştı. Beni görünce kuyruğunu yavaşça, umutla salladı; bana yaklaşmaya çalışırken az kalsın boğuluyordu, çünkü boğazındaki ipe bir ilmik atılmıştı. Schnauzer ve başka bir cinsin daha karışımıydı; patileri bedenine göre fazla iriydi, hatta muhtemelen dev schnauzer cinsindendi. Yanına yaklaştım; ama heybetinden korkup geri çekilince, yeniden tiz, çaresiz seslerle havlamaya başladı. Ona doğru bir adım attığımda susuyor, kuyruğunu çılgınca sallıyordu; geri çekildiğimde ulumaya başlıyordu: Dur, gitme, beni de götür, bırakma beni, dur, imdat. Bu arada

ben de onun kadar ıslanmıştım, yağmur gözüme, ensemden içeriye giriyordu. İpini çöp bidonundan kurtarır kurtarmaz hayvan beni felaket mahallinden hızla sürükleyip götürdü. Bagajda bulduğum örtüyü koltuğa sermeye fırsat bulamadım, köpek çoktan koltuğa oturmuştu ve bana öyle kararlı, aynı zamanda da öyle korku dolu gözlerle bakıyordu ki, onu yerinden kaldırmaya yeltenmedim bile. Örtüyle önce saçımı, sonra da köpeği kuruladım ve yola devam ettim. Benzinlikte aldığım sosisleri birbiri ardına yalayıp yuttu. Az sonra, ben sigara içerken de koltuğa kustu. Hayvan barınağına da götürebilirim onu, diye düşündüm ya da Laura'ya; Laura hep bir köpeği olsun istemişti. Ama köpeği ne yapacaktı ki, bir çocuk için bile vakti yoktu. Dikiz aynasından bakınca, köpeğin kusmuğunu yediğini gördüm.

Bizim sokağın girişinde duruyordu Achim'in arabası. Uzunca bir seyahatten her dönüşümde her şeyi bıraktığım gibi bulunca şaşırıyor, belki biraz hayal kırıklığına da uğruyordum. Achim'in arabası ben giderken de aynı yerde duruyormuş gibi geldi bana. Arabayı evimizin karşısına park ettim, çantaları omzuma aldım ve arabadan inmek istemeyen köpeği ipinden tutup dışarı sürükledim.

Acayip bir başlangıç, diye düşündüm.

Mutluluk sadece bir yanılsama mıydı?
Johanna geçmişine ve bugününe bakarak dünyadaki yerini bulmaya çalışır. Kendi hayatında kaybolmanın ve yaşlanmanın hüznü yavaş yavaş damıtılan bir umuda bırakır kendini.

KİTAPTAN

"Özlediğim bir duygu var, dedim, âşık olduğunda ya da bir şey için mücadele ettiğinde hissettiğin o heyecandan ölme duygusu, bir tutku yani, evet, bu işte: Ben tutkuyu özledim."

"Çok güçlü, etkileyici bir kitap."
Martin Lüttke
Frankfurter Rundschau

"Monika Maron cesur bir kitap yazmış."
Tilman Krause
Die Welt

KAPAK RESMİ: BANU BİRECİKLİGİL, *ANIMAL TRISTE*